

ПРИКАЗКИ ОТ ЦЯЛ СВЯТ

Чехски
народни
приказки

НАРОДНА КУЛТУРА

ЧЕХСКИ НАРОДНИ ПРИКАЗКИ

Превод: Георги Карагъзов

chitanka.info

ЖАР-ПТИЦА И ЛИСА ЧЕРВЕНУШКА

Един цар имал голяма, хубава градина. В нея растели множество редки дървета, но най-хубавото от тях било едно ябълково дърво, което се издигало сред градината. Всеки ден то раждало по една златна ябълка; сутрин прецъфтявала, през деня пораствала и досред нощ узрявала, а на следната сутрин цъфтяла друга. Но нито една от узрелите ябълки не оставала чак до сутринта — през нощта изчезвала от дървото и никой не знаел къде е отвличена и как е станало това. Царят много се измъчвал. Един ден той повикал най-големия си син и му казал:

— Ще отидеш, синко, тая нощ да пазиш. Откриеш ли кой ми краде ябълките, няма да си скъпя богатството и щедро ще те възнаградя. А успееш ли да заловиш крадеца, половината си царство ще ти дам.

Царският син препасал меча си, праметнал лъка през рамо, мушнал в пояса си няколко закалени стрели и отишъл вечерта в градината да пази. Седнал под ябълката и зачакал. Седял, що седял, налегнала го дълбока дрямка; ръцете му се отпуснали в тревата, очите

му се притворили и той спал като заклан чак до зори. Като се събудил сутринта, ябълката я нямало.

— Е, какво? — попитал го царят. — Видя ли крадеца?

— Никой не дойде — отговорил царският син, — ябълката сама изчезна.

Царят поклатил глава. Не повярвал на думите му.

— Иди днес да пазиш ти, сине мой — казал той на по-малкия си син, — и хванеш ли крадеца, богато ще те възнаградя.

Вторият царски син се въоръжил като първия и отишъл да пази. След някое време обаче и той заспал под дървото като по-големия си брат и когато се събудил, ябълката пак я нямало. Сутринта баща му го запитал кой е взел ябълката, а той отговорил:

— Никой, сама изчезна.

Тогаво най-малкият царски син казал:

— Тате, днес ще отида да пазя аз, да видя дали и тая нощ златната ябълка ще изчезне.

— Мило дете — казал му царят, — ти едва ли ще успееш, още си много млад и зелен. По-големите ти братя не можаха да опазят златната ябълка, та ти ли? Но щом искаш, иди!

Привечер, като взело да се стъмнява, най-малкият син отишъл в градината да пази. Той също си взел меч, лъка и няколко стрели, но освен тях взел и една таралежова кожа. Седнал в градината под ябълката и прострял кожата на скута си, та ако го налегне дрямка и ръцете му се отпуснат, да се убоде и да се събуди. Среднощ долетяла една златна птица, кацнала на дървото и поискала да откъсне ябълката. В тоя миг избръмчал лъкът на царския син и закалената стрела улучила едното крило на птицата. Птицата отлетяла, но едно златно перо паднало от крилото ѝ на земята, а ябълката останала на дървото.

— Е, хвана ли крадеца? — попитал го сутринта царят.

— Не можах — отговорил царският син, — но и това може да стане. Засега ти нося едно парче от дрехата ѝ.

При тези думи той извадил златното перо и разправил какво се е случило. Царят много се зарадвал на перото. То било тъй хубаво и излъчвало от себе си такова сияние, че нямало нужда нощем да палят лампите в царската стая. Царедворците, които разбирали от тия работи, разправяли, че това перо е от Жар-птица и че е по-скъпо от всичките съкровища на царя.

От тоя ден Жар-птица вече не дошла в градината и ябълките не изчезвали. Но царят никак вече не им се радвал; само за Жар-птица мислел и толкова тъгувал, че тя не е негова, та сърцето му почнало да вехне от скръб. Един ден той повикал при себе си тримата си сина и им казал:

— Мили деца, виждате, че от ден на ден все повече линейя. Но аз зная със сигурност, че ако чуя песента на Жар-птица, сърцето ми ще се ободри. Който от вас ми донесе Жар-птица жива, та да ми попее, веднага ще му дам половината си царство и след смъртта си ще го направя свой наследник.

Синовете незабавно се приготвили за път, простили се с баща си и тръгнали да търсят Жар-птица. Пътували, що пътували, стигнали до една гора, а сред гората — кръстопът.

— Накъде да тръгнем? — попитал най-големият брат.

— Трима сме и пред нас има три пътя — отговорил вторият, — нека всеки от нас да тръгне по един от тях. Впуснем ли се на три страни, по-лесно ще намерим Жар-птица.

— А кой на коя страна ще потегли?

— Вървете вие, по който път искате — казал най-малкият, — аз ще тръгна по тоя, който ми остане.

Братята били доволни и всеки си избрал път, по който да тръгне. После единият от тях казал:

— Нека оставим на това място някакъв знак, та който по-рано се върне, да знае какво са успели да направят другите. Да забием всички в земята по една пръчка; чиято пръчка покара, това ще е знак, че той е имал късмет и е намерил Жар-птица.

Тоя съвет се харесал на братята. Всеки забил край своя път по една пръчка и тръгнали.

Най-големият царски син вървял все по своя път, докато стигнал до един връх. Скочил от коня, пуснал го да пасе, а сам седнал на тревата, извадил, каквото имал за ядене и започнал да обядва. Тогава се примъкнала към него Лиса Червенушка.

— Моля ти се, моля ти се, момко, много съм гладна, дай ми нещичко да си похапна!

Като я видял, царският син взел лъка си и пуснал по нея една закалена стрела. Улучил ли я, не я ли улучил — лисицата се изгубила пред очите му.

С другия брат се случило същото. Като се разположил на тревата на една широка поляна и извадил яденето си, при него също дошла гладната Лиса Червенушка и поискала да ѝ даде нещо. Но той стрелял по нея и тя се изгубила от очите му.

Най-малкият брат вървял, вървял, докато стигнал до един поток. Бил уморен и гладен. Скочил от коня и седнал на тревата край брега, за да се подкрепи. Като започнал да яде, видял и той Лиса Червенушка. Тя се примъквала все по-близо, докато най-последно се спряла недалеч от него и рекла:

— Моля ти се, млади момко, много съм гладна, дай ми нещичко да си похапна!

Царският син ѝ хвърлил парче пушено месо и казал:

— Ела насам, не се страхувай, Лисо Червенушко, виждам, че си по-гладна от мен, но за днес и на двама ни ще стигне.

После разделил яденето си на две, половината оставил за себе си, а другата половина дал на лисицата. Лиса Червенушка се наяла до насита и казала:

— Ти добре ме нахрани и аз също добре ще ти се отплатя. Възседни коня си и тръгни след мен. Ако извършиш всичко, което те посъветвам, Жар-птица ще бъде твоя.

След това тя хукнала напред и започнала да му проправя път с рунтавата си опашка: смитала планини, запълвала долини и през води и реки правила мостове. Царският син яздел тръс след нея, докато внезапно се озовал пред меден дворец.

— Жар-птица е в тоя дворец — рекла Лиса Червенушка, — иди там тъкмо по пладне, когато стражите спят, и никъде не се бави. В първата зала ще намериш дванадесет черни птици в златни клетки, във втората ще видиш дванадесет златни птици в дървени клетки, а в третата зала — Жар-птица, кацнала на една върлина. До нея ще видиш две клетки: едната златна, другата дървена. Но ти не я слагай в златната, а я сложи в дървената, иначе зле ще си изпатиш.

Царският син влязъл в медния дворец и намерил всичко тъй, както му казала Лиса Червенушка. В третата зала стояла на една върлина Жар-птица и сякаш спяла. Тя била толкова хубава, че сърцето на царския син затуптяло от радост. Взел я и я сложил в дървената клетка. Но после се разколебал и си казал: „Някак не отива на такава

хубава птица такава грозна клетка! На Жар-птица златна клетка се полага.“

Извадил я от дървената клетка и я сложил в златната. Но щом я затворил, Жар-птица се събудила и запищяла. Птиците в първите две зали вдигнали такъв писък и крясък, че стражите на портата се събудили, веднага дотичали, хванали клетия царски син и го завели при царя.

Царят много се разгневил и казал:

— Кой си ти, крадецо, дете се осмеляваш да минеш покрай толкова пазачи, за да откраднеш моята Жар-птица?

— Аз не съм крадец — отговорил царският син, — но дойдох за крадеца, който ти укриваш. Имаме у дома, в нашата царска градина, едно ябълково дърво, което ражда златни ябълки. Всеки ден на него цъфти, пораства и узрява по една ябълка. Но твоята Жар-птица всяка нощ я отнасяше. Сега баща ми е тежко болен, сърцето му линее и няма да се привдигне, докато не чуе песента на твоята Жар-птица. Затова те моля да ми я дадеш.

— Можеш да я получиш — отвърнал царят, — ако ми доведеш в замяна коня Златогривчо.

— Защо не ме послуша, а взе златната клетка? — ядосала се Лиса Червенушка.

— Наистина сбърках — рекъл царският син, — но ти вече не се ядосвай за това, което се случи, ами ми кажи знаеш ли нещо за коня Златогривчо?

— Зная — отговорила Лиса Червенушка, — ще ти помогна да намериш и него. Възседни коня си и тръгвай след мене.

След това тя пак хукнала напред и започнала да му проправя път с рунтавата си опашка. Царският син яздел тръс след нея, докато изведнаж се озовал пред сребърен дворец.

— В тоя дворец е конят Златогривчо — каза Лиса Червенушка. — Иди там тъкмо по пладне, когато стражите спят, и никъде не се бави. В първата конюшня ще видиш дванадесет черни коня със златни юзди, във втората — дванадесет бели коня с черни юзди, а в третата конюшня стои конят Златогривчо пред своята ясла. На стената до него ще видиш две юзди: едната златна, а другата кожена. Но ти внимавай: остави златната юзда да си стои на мястото и му сложи кожената, иначе зле ще си изпатиш.

Царският син влязъл в двореца и пак намерил всичко тъй, както му казала Лиса Червенушка. В третата конюшня стоял конят Златогривчо пред сребърна ясла и ядъл от нея жив огън. Бил тъй хубав, че царският син не можал да му се нагледа. Той откачил от стената кожения оглавник с черната кожена юзда и го нахлузил на Златогривчо. Конят стоял кротко като агънце. Но после царският син видял да виси на стената прекрасен златен оглавник със златна юзда, обсипана със скъпоценни камъни, и тя много му харесала. „Никак не отива на такъв хубав кон такава грозна юзда — казал си той. — На коня Златогривчо златна юзда се полага.“

Тогава той снел от коня кожената юзда и му надянал златната. Но едва конят усетил, че е със златна юзда, започнал да се изправя на задните си крака и силно да цвили. Веднага всички коне от първите две конюшни заскачали и зацвилили. Стражите се събудили, дотичали, хванали царския син и го завели при царя.

— Кой си ти, крадецо — нахвърлил се царят върху него, — дето си се осмелил да минеш покрай многобройната стража, за да откраднеш моя Златогривчо?

— Аз не съм крадец — отвърнал царският син, — не по своя воля дойдох за твоя кон, а бях принуден.

И после му разправил как е станало всичко, че царят от медния дворец не иска да му даде Жар-птица, докато не му заведе Златогривчо, и го помолил да му даде коня.

— Можеш да го получиш — отговорил царят от сребърния дворец, — но ако ми доведеш в замяна момата Златокоска от златния дворец край черното море.

Лиса Червенушка чакала царския син навън в гората и като го видяла, че идва без коня, много му се разсърдила.

— Нали ти казах да оставиш златната юзда на стената и да вземеш кожената? Напразно си губя времето с тебе. Който не може да си помогне сам, и господ не може да му помогне.

— Не се сърди, Лисо Червенушко! — помолил я царският син. — Наистина сгреших, но ти ми помогни и тоя път.

— Още веднаж ще ти помогна, и за последен път — рекла Лиса Червенушка. — Ако ме послушаш, можеш все още да изправиш това, което така глупаво развали. Възседни коня си и тръгвай след мен.

После тя хукнала напред и започнала да проправя път на царския син, докато стигнали до златния дворец край черното море.

— В тоя дворец — казала Лиса Червенушка — царува морската царица. Тя има три дъщери и най-малката от тях е Златокоска. Иди там и я помоли да ти даде една от дъщерите си за жена, а като ти каже да си избереш, вземи тая, която е най-просто облечена.

Морската царица посрещнала любезно царския син. Като ѝ казал за какво е дошъл, въвела го в стаята, където седели трите ѝ дъщери и предели. Те толкова си приличали, че никой на света не можел да ги различи, и били толкова хубави, че на царския син дъхът му замрял, като ги гледал в очите. И трите били забрадени, за да не се вижда коя каква коса има. Всяка била облечена с различни дрехи. Забрадката и дрехите на едната били изтъкани от златни нишки и тя предяла със златно вретено; забрадката и дрехите на втората били общити със сребро и в ръцете си държала сребърно вретено, а третата имала чисто бяла забрадка и бели дрехи и предяла с обикновено вретено.

— Избери си, която искаш — рекла му царицата. Царският син посочил към момата, облечена с бели дрехи.

— Тая ми дай! — казал той.

— Охо! — зачудила се царицата. — Още не си я спечелил! Почакай до утре!

Царският син цяла нощ не можал да мигне от грижи как ще му потръгне на другия ден и щом като на изток се развиделило, излязъл да се поразходи в градината на двореца. Едва влязъл в нея и изневиделица се появила пред него момата с белите дрехи.

— Ако искаш днес да ме познаеш, внимавай около коя от нас ще хвърчи една мушица — казала тя и както се появила, така и изчезнала.

След пладне царицата завела царския син в същата стая, дето били дъщерите ѝ, и му казала:

— Ако познаеш коя си избра вчера, твоя ще бъде; не познаеш ли, ще си изгубиш главата.

Дъщерите стояли една до друга. Те си приличали като три капки вода и били облечени със скъпи и хубави дрехи. И трите имали златни коси, които така блестели, че заслепили царския син. След малко, когато погледът му се избистрил, той забелязал, че около една от момите се вие малка златна мушица.

— Тая мома е моя — казал той, — нея си избрах.

Царицата много се зачудила, че я познал, и казала:

— Тъй лесно няма да я получиш. И утре ще трябва да изпълниш нещо, което ще ти възложи.

На другата сутрин тя му показала от прозореца едно голямо езеро край гората, дала му малко златно ситце и рекла:

— Ако до довечера изгребеш с това сито ей онова езеро, ще ти дам Златокоска; не го ли изгребеш, ще си изгубиш главата.

Царският син взел ситцето и тръгнал замислен към езерото. Потопил го във водата и гребнал, но като извадил ситцето, всичката вода изтекла до капчица. Като видял, че така нищо няма да може да направи, седнал на яза, сложил ситцето до себе си и се замислил как да си помогне. Тогава изведнаж пред него се появила пак момата с белите дрехи.

— Защо си тъй тъжен? — запитала го тя.

— Как да бъда весел — отговорил царският син, — като виждам, че няма да те получа. Твоята майка ми възложи да свърша невъзможна работа.

— Не се тревожи — казала момата, — всичко ще се нареди.

После взела ситцето и го хвърлила в езеро. Изведнаж водата на цялото езеро започнала да ври и такива гъсти облаци се издигнали над него и плъзнали над земята, че на три крачки не можело нищо да се види. В тоя миг царският син чул тропот и като се озърнал, видял пред себе си Лиса Червенушка и зад нея — коня си.

— Не се бави — казала му тя, — взимай момата пред себе си на коня и тръгвай!

Конят летял като стрела назад по прокарания път, а след тях Лиса Червенушка отново го разваляла; с рунтавата си опашка тя събаряла мостове, изривала долове и издигала планини — всичко, както си било по-рано.

Царският син се радвал, че е спечелил златокосата мома, но бил недоволен, че трябва да я даде на царя от сребърния дворец за Златогривчо. Колкото повече приближавали двореца, толкова по-бавно карал и повече се натъжавал.

— Мъчно ти е да дадеш своята хубава Златокоска за Златогривчо, нали? — казала му Лиса Червенушка. — Много пъти ти помагах и сега няма да те оставя.

При тия думи тя скочила през едно повалено дърво в гората, праметнала се презглава и вместо Лиса Червенушка пред царския син се изправила още една Златокоска, точно такава, каквато той носел на коня си.

— Нека твоята мома остане в гората, ти вземи мен и ме закарай при царя от сребърния дворец, да ти даде за мен Златогривчо. Получиш ли го, вземи си момата и заминавай.

Царят много се зарадвал на Златокоска и веднага дал за нея на царския син коня Златогривчо заедно със златната юзда. После заповядал да устроят славно пиршество в чест на своята прекрасна златокоса мома и поканил на него всичките си боляри. След като хубаво се наjali, напили и развеселили, царят попитал болярите как им харесва неговата златокоса невеста.

— Хубава е — казал един болярин, — по-хубава от нея няма, но ми се струва, че има лисичи очи.

Щом изрекъл тия думи, момата Златокоска се превърнала веднага в Лиса Червенушка, тя с един скок се намерила навън и изчезнала. Тичала след царския син и Златокоска и разваляла след тях своя лисичи път: с рунтавата си опашка събаряла мостове, изривала долове и издигала планини — всичко, както си било по-рано.

Като ги настигнала, те били вече близо до медния дворец, където живеела Жар-птица. Тогава Лиса Червенушка казала на царския син:

— Много ѝ отива на момата Златокоска да язди коня Златогривчо! Не ти ли е жал, царски сине, да дадеш Златогривчо за Жар-птица?

— Разбира се, че ми е жал заради Златокоска — отговорил царският син, — но нищо няма да пожая за моя баща, само отново да оздравее.

Тогава Лиса Червенушка казала:

— Дето е момата Златокоска и конят Златогривчо, там да бъде и Жар-птица. Вече много пъти ти помагах и сега пак ще ти помогна.

При тия думи тя скочила през едно повалено дърво в гората, праметнала се презглава и вместо Лиса Червенушка пред царския син застанал още един кон Златогривчо, също като тоя, на който седяла Златокоска.

— Закарай ме при царя на медния дворец — казал му новият Златогривчо, — да ти даде за мен Жар-птица и получиш ли я,

заминавай!

Царят много се зарадвал, че получил коня Златогривчо, и веднага дал за него на царския син Жар-птица заедно със златната клетка. После поканил в двореца много боляри, хвалил им се със своя Златогривчо и ги питал как им харесва.

— Хубав е — казал един болярин, — по-хубав от него няма, но ми се струва, че има лисича опашка.

Като изрекъл тия думи, конят Златогривчо в миг се превърнал в Лиса Червенушка, тя с един скок се намерила навън и изчезнала. Тичала след царския син и след Златокоска и събаряла след тях своя лисичи път с рунтавата си опашка. Настигнала ги близо до потока, дето за пръв път срещнала царския син.

— Сега вече имаш Жар-птица — казала тя, — имаш и повече, отколкото искаше, вече не съм ти нужна. Върни се с мир в къщи и никъде не се спирай, иначе зле ще си изпатиш.

Казала това и изчезнала.

Царският син продължил пътя си със златната клетка в ръка, а редом с него вървял конят Златогривчо със златната юзда и на него — прекрасната мома Златокоска. Като стигнали до кръстопътя в гората, където се разделил с братята си, спомнил си за пръчките, които всеки от тях забил в земята край своя път като знак. Пръчките на двамата му братя били сухи, но от неговата пръчка през това време край пътя израснало хубаво кичесто дърво. Като го видял, царският син много се зарадвал и тъй като и двамата били уморени от дългия път, поискал да си починат под дървото. Той скочил от коня и помогнал на Златокоска да слезе от Златогривчо, после вързал и двата коня за дървото, а клетката с Жар-птица окачил на един клон. Не минало много време, налегнала ги дрямка и двамата заспали.

Докато спали, върнали се другите двама братя, единият от едната страна, другият от другата, и двамата с празни ръце, и едновременно се срещнали на същото място. Видели, че техните пръчки са сухи и че от пръчката на най-малкия им брат е пораснало хубаво кичесто дърво. Видели също, че под това дърво спи брат им, а до него — прекрасна златокоса мома, до тях конят Златогривчо, а над тях — клетката с Жар-птица. Тогава в сърцата им се породили лоши мисли и единият казал на другия:

— Сега брат ни ще получи от баща ни половината царство, а след смъртта му ще стане негов наследник. Я по-добре да го убием. Ти ще вземеш златокосата мома, аз — коня Златогривчо, а на баща ни ще дадем Жар-птица, да му пее. Царството ще си поделим по равно.

Както намислили, така и сторили. Насекли тялото на брат си на много късове, а златокосата мома заплашили със смърт, ако каже истината. Като се върнали у дома си, настанили коня Златогривчо в мраморна конюшня, Жар-птица оставили с клетката в стаята, където лежал баща им, а на златокосата мома дали прекрасна стая с много девойки за прислужнички. Старият болен цар погледнал Жар-птица и запитал синовете си не знаят ли нещо за най-малкия си брат.

— Нищо не сме чули за него — казали братята, — сигурно някъде е загинал.

Бащата продължавал да тъгува, Жар-птица не пеела, конят Златогривчо стоял с наведена глава, момата Златокоска дума не продумвала, не решила златните си коси и все плачела.

Докато царският син лежал в гората, насечен на късове, Лиса Червенушка дошла при него, събрала всички късове, наредила ги един до друг да прилегнат и много искала да го съживи, но не могла. Тогава видяла, че над трупа лети една гарга с две гарванчета. Скрила се в тревата под хроста и когато едното гарванче кацнало на трупа, за да яде, Лиса Червенушка скочила, хванала го за крилото и започнала да се преструва, че иска да го разкъса. Старата гарга изплашено долетяла съвсем близо, кацнала на хроста и извикала на Лиса Червенушка:

— Гра, гра! Остави клетото ми дете, то нищо лошо не ти е сторило; като имаш нужда от мен, ще ти се отплатя.

— Тъкмо сега имам нужда от теб — казала Лиса Червенушка. — Донесеш ли ми от черното море жива и мъртва вода, ще пусна гарванчето ти на свобода.

Гаргата обещала да донесе и отлетяла. Летяла три дни и три нощи и като се върнала, донесла две рибешки мехурчета, пълни с вода: в едното имало жива вода, а в другото мъртва. Лиса Червенушка взела мехурчетата и разкъсала гарванчето на две; после долепила двете половини една до друга, поръсила ги с мъртва вода и те веднага зараснали. После ги поръсила с жива вода и гарванчето запърпало с крила и отлетяло. След това Лиса Червенушка поръсила с мъртва вода насечения труп на царския син и той веднага се сраснал в едно цяло,

дори белег не останал по него. А когато го поръсила с жива вода, царският син се събудил сякаш от сън, станал и казал:

— Ах, колко дълбоко съм заспал!

— Наистина дълбоко беше заспал — рекла Лиса Червенушка, — да не бях аз, никога нямаше да се събудиш! Нали те предупреждавах никъде да не се спираш и да вървиш направо към къщи?

После тя му разправила какво е станало, изпратила го чак до края на гората, близо до двореца на баща му, дала му да облече едни прости дрехи, сбогувала се с него и изчезнала.

Царският син отишъл в двореца и постъпил на служба като коняр. Никой не го познал. И ето че чул двама от конюшните да си приказват:

— Жалко за хубавия кон Златогривчо, ще умре; повесил глава, нищо не иска да яде.

— Донесете малко грахови шушулки — казал царският син, — обзалагам се, че веднага ще прояде.

— Хо-хо! — размели се ратаите. — Такъв боклук дори и нашите впрегатни коне няма да ядат.

Но царският син отишъл, взел малко грахови шушулки, сложил ги в мраморните ясли на коня, после го погладил по златната грива и рекъл:

— Защо си тъй тъжен, мой коньо Златогривчо?

Конят познал по гласа своя господар, подскочил, изпръхтял, изцвилел весело и веднага започнал да яде граховите шушулки.

Начаса се разчуло из целия дворец и стигнало чак до ушите на болния цар, че един от неговите ратаи е изцерил коня Златогривчо. Царят наредил веднага да го повикат и му казал:

— Чух, че си помогнал на коня Златогривчо, де да можеше да помогнеш и на Жар-птица, та да запее! Тъжна е, отпуснала крила и нищо не иска да клъвне. Умре ли тя, ще умра и аз.

— Не бой се, царю честити, няма да умре — казал царският син. — Заповядай да донесат малко къклица и тя сигурно ще закълве, ще се развесели и веднага ще запее.

— Хо-хо! — смеели се слугите, като отивали да донесат къклица. — Тоя ще храни Жар-птица с къклица, дето и гъските не искат да я ядат.

Но трябвало да донесат. Царският син я насипал в златната клетка на птицата, после я погладил по златните пера и рекъл:

— Защо си тъй тъжна, моя Жар-птицо?

Птицата веднага го познала по гласа, отърсила се, пригладила си перата, започнала да подскача и да кълве и така хубаво запяла, че сърцето на болния цар веднага се ободрило. А когато Жар-птица запяла за втори и за трети път, царят така укрепнал, че станал от леглото и с голяма радост прегърнал непознатия си ратай. После му рекъл:

— А какво ще правим с тая хубава златокоса мома, която синовете ми доведоха със себе си? Не говори, не реши златните си коси, нищо не яде и все плаче.

— Позволи, царю честити — рекъл ратаят, — да ѝ кажа няколко думи, може да се развесели.

Царят веднага го завел при нея, царският син я хванал за бялата ръка и казал:

— Защо си тъй тъжна, годенице моя?

Момата веднага го познала, извикала от радост и го прегърнала. Царят много се зачудил на това, че той я нарекъл своя годеница и че момата го прегърнала, а царският син му казал:

— Не познаваш ли, татко, най-малкия си син? Не моите братя, а аз спечелих Жар-птица, коня Златогривчо и тая хубава мома Златокоска.

После разправил всичко, което се случило, и момата казала, че братята му са я заплашили със смърт, ако ги издаде какво са извършили. Братята стояли пред тях, видели, че са разкрити и така се разтреперили, че думичка не могли да продумат.

Царят много се разгневил и заповядал да накажат и двамата със смърт.

После царският син се оженил за хубавата Златокоска и получил веднага от баща си половината царство, а след смъртта му — и другата половина.

БЕЗСТРАШНИЯТ МИКЕШ

Безстрашният Микеш бил син на ковач. Като станал на осемнадесет години, баща му започнал да го учи на занаят. Той изучил занаята, но не искал повече да остане в къщи и рекъл на баща си:

— Тате, дай ми желязо да си направя тояга за път.

Баща му му дал десет оки желязо.

— А бе, тате — рекъл Микеш, — какво ще правя с такава клечка, дай ми поне петстотин оки.

— Боже господи, че как ще вдигнеш такава грамада!

— Ще видиш как ще я завъртя — отговорил Микеш, който бил много силен. Изковал си той желязна тояга и доказал на баща си, че има право.

Баща му му дал пари, майка му му изпекла ръжен кравай и Микеш тръгнал на път. Вървял, що вървял, стигнал до една воденица и видял как воденичарският калфа внася на рамо във воденицата един воденичен камък. Микеш си помислил:

„Силен момък е тоя, ако се съгласи да дойде с мен, добре ще бъде.“

Почакал калфата да излезе отново и започнал веднага да го уговаря да тръгне с него по широкия свят. Калфата не оставил дълго да го канят, напуснал службата си и тръгнал.

В гората двамата настигнали един чирак.

— Къде отиваш? — попитал го Микеш.

— Тръгнал съм по света да си опитам късмета.

— А какъв занаят имаш?

— Дърводелец съм.

— Силен ли си?

— Искан ли питане? — казал дърводелецът и като хванал една ела, изтръгнал я из корен.

— Юнак си — рекъл Микеш. — Как ти е името?

— Бобеш.

— Не искаш ли да тръгнеш с нас, Бобеш? Докато имам пари, каквото изядем, аз ще го плащам; като се свършат, ще потърсим други.

— А вие какви сте? — попитал Бобеш.

— Аз съм ковач и се казвам Микеш, а моят другар е воденичарски калфа и се казва Куба. И двамата сме силни като теб, ако не и по-силни.

— Тогава ще дойда с вас — рекъл Бобеш и подал ръка на новите си другари.

Скитали по света, ядели и пиели до насита като същински господа, чудно ли е тогава, че джобът на Микеш скоро се изпразнил?

— Момчета — рекъл той един ден, като стигнали близо до един голям град, — останали са ми само три гроша, но по дяволите — като нямаме пари, поне хич да нямаме. Да отидем в града, да си поръчаме по една хубава вечеря, та дано после господ се погрижи за нас.

Момците се съгласили и весело закрачили към града.

— Хей, кръчмарю, дай на всеки по една кана вино и по едно хубаво ядене, но побързай, че сме много гладни!

Те така се разположили в кръчмата, сякаш джобовете им били пълни с пари. Кръчмарят носел всичко, каквото имал, а момците ядели и пиели като разпрани.

— Какво ново има по този край, кръчмарю? — запитал Микеш, който винаги искал всичко да знае.

— Нищо хубаво, уважаеми господа. Та вие не сте ли чували за нашия цар и за неговите злочести дъщери?

— Нищо не сме чували! Идем от далечни страни.

— Тогава ще ви разправя. Нашият цар имаше три чудно хубави дъщери, всяка с една година по-голяма от другата. Когато най-голямата навърши осемнадесет години, изчезна от двореца и никой не знаеше къде. Как само плачеха и нареждаха — родителите ѝ едва не умряха от мъка. Но да видите какво стана после! След една година по-малката принцеса също навърши осемнадесет години, в същия ден и тя изчезна и никой повече не я видя. Тогава по всички краища на двореца поставиха стражи, а на най-малката принцеса забраниха и от стаята си да излиза. Но и това не е всичко: в деня, когато и тя навърши осемнадесет години, имаше вечерта пиршество, а до заранта и третата принцеса изчезна. Царят обеща, че ще даде половината си царство на оня, който открие къде са изчезнали дъщерите му и му ги доведе живи, и ще му даде една от тях за жена.

— Момчета — извикал Микеш, когато кръчмарят свършил, — не ви ли казах аз по пътя, че бог ще се погрижи за нас? Ето на!

— Как ще се погрижи? — попитал Куба.

— На теб човек трябва с фуния да ти налива всичко в главата. Много просто: ако царят ни даде достатъчно пари за път, ще тръгнем да търсим принцесите.

— Хубаво го каза, но къде? — подхвърлил Бобеш.

— Ами ще тръгнем, където ни видят очите — засмял се Микеш. — Като обиколим целия свят, все ще ги намерим някъде, ако ще и в пъкъла да трябва да отидем. Я иди, кръчмарю, и кажи да обадят на царя за нас. Кажи, че ако ни даде достатъчно пари за път, ще тръгнем да търсим принцесите.

Така заповядал Микеш и кръчмарят радостно забързал към царския дворец.

След малко в кръчмата пристигнал царски слуга със заръка тримата странника да отидат в двореца.

Станали те и тръгнаха. Царят ги разпитал за всичко и заповядал да им дадат толкова пари, колкото поискат. Момците му благодариха и веднага тръгнаха на път.

Ходили много недели, докато един ден навлезли в една гора и се изгубили.

— Не върви така, момчета — казал Микеш, главатарят на тримата силни юнаци, — тъй може да се въртим в кръг и никога да не

видим края на тая проклета гора. Ще забия тук тоягата си и всеки от нас ще тръгне в различна посока и ще върви, докато стигне до края на гората или до някоя къща. Който пръв намери нещо, нека се върне обратно при тоягата, да свирне със свирката, която виси тук, и пак ще се съберем.

Момците се съгласили и тръгнали на различни страни. Не минало много време и Бобеш свирнал.

— Е, какво намери? — запитал го Микеш, като се събрали.

— Тръгвайте след мен, намерих такава вечеря, сякаш за князе е приготвена.

— На мен ми се струва, Куба, че Бобеш ни взема на подбив — казал Микеш и двамата някак с недоверие закрачили след него.

Но Бобеш не се подигравал с тях. Като повървели малко, стигнали до една пещера. Влезли и видели вътре маса с хубава вечеря, три кани вино и три застлани легла. Това се харесало на момците, те седнали на масата и почнали да ядат и да пият. Като се нахранили до насита, заозъртали се из пещерата, но понеже вече се мръквало, а те нямали огън, не се виждало дали има някоя друга врата да води навътре в пещерата. Тъй като били много уморени, отказали се да търсят и им се дощяло да си полегнат на трите легла. Тогава Микеш рекъл:

— Слушайте, момчета, на мене ми се струва, че това е разбойническо свърталище. Върне ли се шайката в къщи и не намери вечерята, зле ще си изпатим. Аз наистина и от тридесет души не се боя, но човек трябва да бъде предпазлив. Затова си мисля да не се разполагаме като у дома си, а един от нас да застане на стража. Нека днес да пази Бобеш.

— Брей, че си бил хитър! А защо ти не останеш да пазиш?

— Я мълчи и почвай да пазиш, и моят ред ще дойде!

Бобеш се съгласил и другите двама легнали да спят. Но очите му скоро започнали да се затварят, главата му натезжала и клюмнала на гърдите. Тогава някой му ударил такава плесница, че искри му изхвъркнали из очите. Той подскочил и видял пред себе си едно джудже, което едва му стигало до колената. Черната му брада била дълга чак до пояса и било наметнато с червена пелеринка. Бобеш искал да погне джуджето, но като срещнал черните му пламтящи очи, не можал от страх да каже ни гък и студена пот избила по челото му.

Джуджето гледало известно време Бобеш, после се обърнало, приближило се до спящите, смъкнало губерите и си отишло. Когато на сутринта другарите му се събудили, започнали да се карат на Бобеш, задето ги е отвил, но той отрекъл. Казал им, че нищо не знае и не им доверил кой е бил през нощта при него, за да не му се смее Микеш.

— Дали сега някой ще ни донесе закуска? — подхвърлил Куба.

— Разбира се — казал Микеш, — Кубчо все за обетованата земя бълнува, дето печените гълъби падат на хората право в устата. Но „който не работи, няма да яде“ — казваше баща ми. Затова да не се излежаваме повече, а да разгледаме пещерата.

Поозърнали се наоколо и намерили в ъгъла една врата, която с мъка отворили. Тя водела към втора по-малка пещера. По средата имало огнище и на него котлета, чинии и други кухненски съдове, но от храна нямало ни помен.

— Виждате ли, момчета — обадил се Микеш, — не ви ли казах, че тук живеят или са живели разбойници. Сигурно някой внезапно ги е подплашил, та са оставили хубавата си вечеря. Но както и да е, сега тук ние сме стопани и господари. Най-напред ще отидем на лов, но един трябва да остане в къщи, да накладе огън и всичко да приготви. Бобеш, ти тая нощ малко си спал, остани тук, а като приготвиш всичко, можеш да си подремнеш.

— Мене никак не ми се спи, нека Куба остане.

— Да не би да те е страх, Бобеш? Да зная, че е тъй, ще се откажа завинаги от тебе.

Бобеш се засрамил, замълчал и останал в къщи, а Микеш и Куба отишли на лов. Като излизали от пещерата, Микеш видял пред себе си на земята един пергаментов лист. На него пишело, че който прочете над мъртвец тия и тия думи, написани там, веднага ще го възкреси. Микеш пхнал листа в джоба и двамата продължили пътя си.

През това време Бобеш донесъл вода, измил всички съдове и запалил огъня. Тогава изведнаж пред него се изправило джуджето с червената пелеринка.

— Какво ще готвиш? — попитало го джуджето.

— И аз не знам, каквото донесат другарите ми.

— Я не ги чакай, ами погледни колко пушено месо е окачено в комина. Качи се горе, вземи една плешка и я сготви.

— Но как да се кача толкова нависоко? — попитал Бобеш, който малко се посъвзел, след като джуджето заговорило така любезно с него.

— Ето ти една стълба, изправи я до комина, а аз ще я държа.

Бобеш го послушал, изправил стълбата и се покатерил. Но като стигнал до последните стъпала и посегнал към месото, джуджето изведнаж дръпнало стълбата, Бобеш паднал на земята и се убил.

— Проклет нескопосник! — развикал се Микеш, като влязъл в пещерата и видял, че огънят е угаснал, а Бобеш лежи зад огнището. — Оставил вечерята да изстива и хърка ли, хърка. Ставай, Бобеш!

Но Бобеш не станал, при все че го тръскали като решето.

— Да не е мъртъв? — подхвърлил Куба, след като дълго време напразно го будили.

— Ако е мъртъв, веднага ще му помогна — казал Микеш и като извадил от джоба си пергамента, зачел. Някъде към средата Бобеш започнал да идва на себе си и докато Микеш стигнал до края, изправил се на крака.

— Какво се е случило с теб? — запитали го другарите му.

— Припаднал съм — отговорил Бобеш, понеже го било срам, че се е оставил да го измами джуджето.

Другите повярвали и без повече да се разправят, пригответели вечеря, нахранили се и легнали да спят.

Като се събудили сутринта, губерите им били отхвърлени надалече. Не знаели какво се е случило и зачудено се спогледали. Бобеш можел да им обясни, но си мислел: „Щом аз си изпатих, защо и вие да не си изпатите?“ — и нищо не им казал.

На другия ден останал да пази Куба. Като наклал огъня и сложил водата, видял пред себе си непознато джудже с червена пелеринка.

— Откъде се взе тук? Какво търсиш? — попитал го Куба малко смутено.

— Дойдох да видя какво готвиш за обед — отговорило джуджето и втренчило в Куба черните си очи.

— Не зная, каквото донесат другарите ми.

— Ех, какво ще ги чакаш, ей там виси месо, качи се горе, свали го и го свари.

— Много е високо за мен.

— Ето ти стълба, а аз ще я държа отдолу.

Куба се хванал на въдицата. Като се покатерил горе, човечето изведнаж дръпнало стълбата, Куба паднал и се убил.

— Брей, че сте въртоглави хора — рекъл Микеш, като се върнал от лов и заварил Куба мъртъв. Мъчели се да го свестят, но Куба не станал, докато Микеш не му прочел тайнствените думи. Понеже го било страх да не му се смее Микеш, казал и той, че е припаднал.

На третата сутрин дошъл ред на Микеш. Като излизали, Куба поискал от Микеш да му даде пергамента, за да може да му помогне в случай на опасност.

— Не се бойте, аз не съм такъв пъзльо като вас — отговорил Микеш и бързо се заловил за работа.

Като кладял огъня, дошло пак джуджето с червената пелеринка, но Микеш никак не се уплашил и веднага се сетил защо другарите му са припадали.

— Какво търсиш тук, малко къртиче? — нахвърлил се той гневно върху джуджето.

— Ами идвам само да видя какво готвиш за обяд.

— А на теб какво ти влиза в работа?

— Защото чакаш какво ще донесат другарите ти, а не виждаш, че в комина виси пушено месо.

— Аха, разбрах какво искаш, мръснице такова; ако не се махнеш веднага оттук, ще те окача за брадата в комина и ще те оставя там да се опушиш, та да не подвеждаш вече хората.

Но джуджето не си отишло и се нахвърлило върху Микеш.

— Я го виж, дребосък с дребосък, да не би да искаш да се биеш с мен! Чакай, къртиче, сега ще ти дам да разбереш!

И като скочил от огнището, той хванал джуджето за брадата и така силно го блъснал в стената, че цялата брада останала в ръцете му. В същия миг джуджето се превърнало в грозна баба, която изгледала заплашително Микеш и изчезнала от пещерата.

— Ако ще и в дявол да се превърнеш, не ме е страх от теб! — рекъл Микеш и пхнал брадата в джоба си.

Като се върнали другарите му, много се зачудили, че Микеш е жив. Но той веднага ги захванал:

— Ах вие, лъжльовци, ах вие, баби такива! Езиците ли си бяхте глътнали, та мълчахте? Няма що, големи юнаци сте вие, щом се

оставихте такова скакалче да ви убие! Право да ви кажа, просто ми се ще да ви оставя тук и да тръгна сам по света.

— Не прави това, братко, и не ни се сърди. Ние не сме виновни. Като ни погледна, това проклето човече сякаш ни омагьоса — без да искаме, изпълнявахме нарежданията му. А ти защо не го уби?

— Защо да го убивам? Аз така го наредих, та да ме помни и друг път да не се задява с мен. Виждали ли сте това? — попитал той другарите си и им показал брадата, като я държал с една ръка, а с другата я оправял и гладел. Изведнаж пред него се появила бабата и започнала да го моли да не глади брадата, защото то ѝ причинявало голяма болка. Но хитрият Микеш решил да използва това в своя изгода.

— Услуга за услуга — рекъл той на бабата, — помни, бабо, не искаш ли да те мъча, трябва да направиш, което аз поискам.

— Каквото мога, всичко ще направя — отвърнала бабата.

— Първо на първо трябва да ни сложиш вечеря, а после ще ти кажа какво ще искам по-нататък от теб.

Момците се разположили около масата, а бабата започнала да им прислужва. Като се нахранили, Микеш рекъл:

— Такива магьосници като теб навярно знаят какво става по света. На теб сигурно ти е известно къде са изчезнали дъщерите на царя от съседното царство.

— Не зная, мили момко! — отвърнала бабата.

— Ще кажеш, ще кажеш — рекъл Микеш и бръкнал в джоба си за брадата.

— Ах, не ме мъчи! — замолила бабата, като видяла накъде посяга. — Дъщерите на царя ги отнесе един змей и ги скри тук, под тая пещера.

— А как може да се отиде при тях?

— Елате, аз ще ви покажа пътя — рекла бабата и отворила вратата.

Куба и Бобеш останали назад. Зад вратата имало дълбока дупка и по нея водела надолу една пътечка.

— Да не си мислиш, вещице проклета, че аз мога да пълзя из дупките като лалугер? Намери ми въже да се спусна по него долу.

Бабата влязла в дупката и веднага донесла въже.

— Елате, магарета такива! — извикал Микеш на момците. — Като не ви бива за друго, поне ми дръжете въжето да се спусна по него долу.

Но за да се увери със сигурност, че през дупката, в която било тъмно като в рог, може да се слезе на здрава почва, той хвърлил най-напред тоягата и едва след като я чул да падне, се решил да се спусне долу. Наредил на другарите си, като дръпне въжето, да го изтеглят горе. После се хванал за въжето и бързо се спуснал чак на дъното. Но колко се зачудил Микеш, като видял навсякъде наоколо светлина и съгледал една чудно хубава градина, в сред която се издигал прекрасен дворец. Попитал бабата кой живее в тоя дворец.

— Там са двете царски дъщери — отговорила бабата. — Жалко само, че не можеш да влезеш при тях, докато не убиеш двата лъва и двете ламы, които пазят при вратите.

— Не е толкова мъчно — отвърнал Микеш.

— Не си мисли, момко, че е лесна работа. Докато не ги ослепиш, нищо не можеш им направи дори и с желязната си тояга. Но ето ти една свецица — върви и внимавай да не угасне. Като стигнеш до зверовете, кажи: „Гори, пламъче, гори, злите очи изгори!“ Те ще ослепеят и чак тогава ще можеш да ги убиеш с тоягата. После изведи принцесите, но съвсем тихо, понеже наблизко спи змеят; ако те чуе, свършено е с нас.

Микеш взел от бабата свецицата и тръгнал. Като стигнал до самия дворец и видял двата лъва и двете страшни ламы, от очите на които излизали пламъци, той рекъл: „Гори, пламъче, гори, злите очи изгори!“ Очите на кръвожадните пазачи веднага се затворили и той ги убил с тежката си петстотин оки тояга. Микеш влязъл в двореца, без никой да го спре. Всички стаи били разкошно наредени, а в най-хубавата седели в копринено кресло две прегърнати девойки и като две рози скланяли една към друга глави. Като видели да влиза в стаята такъв хубав момък, те помислили, че той е добър дух и паднали на колене.

— Оставете тия работи — рекъл им тихо Микеш — и тръгвайте бързо и тихичко след мен, по-скоро да се махнем оттук.

Тия думи прозвучали на девойките като най-сладка музика и те, без да кажат нито дума повече, тръгнали след своя освободител. Като стигнали до въжето, Микеш им рекъл;

— Сега ще се изкачите една след друга горе, а аз ще остана последен. Горе са моите другари, не се страхувайте от тях. Като дойда и аз, ще отидем всички при вашите родители.

Той подръпнал въжето, първата мома се хванала за него и момците я изтеглили. Така станало и с втората. Но когато Микеш поискал да се хване за въжето, бабата го уловила за ръката и му казала:

— Качиш ли се, ще намериш смъртта си. Твоите другари искат да те пуснат отгоре, та да си счупиш главата. Ако не ми вярваш, вържи на въжето тоягата си и веднага ще се убедиш, че не те лъжа.

Микеш послушал съвета и вързал тоягата си за въжето. Като стигнала почти догоре, тя изведнаж със силен трясък паднала на камъните. Микеш разбрал, че старицата не е излъгала и че наистина е щял да си строши кокалите, ако би оставил коварните си другари да го изтеглят. Ядосвал се не толкова, че си изгубил свободата, колкото заради измяната на другарите си. На тях той направил такива добрини и на всичко отгоре им изпратил и двете хубави девойки, които освободил, за да живеят щастливо.

— Ако още веднаж ви срещна, лицемери с лицемери, ще ви заплатя с такива пари, които и дяволът не би приел! — Така викал той и размахвал нагоре юмруци, за да си излее яда. Но после си спомнил за бабата и грубо се обърнал към нея:

— Каж ми сега как да изляза оттук.

— Няма за теб спасение, ако не се съ согласиш и мене да освободиш. Аз съм най-малката сестра на двете девойки, на които току-що помогна да излязат горе.

— А защо не ми каза досега?

— Защото не смеех. Един магьосник омагьоса и мен, и сестрите ми. От голяма омраза той ме превърна в грозно джудже — дотогава, докато не се намери някой, който да ми отскубне брадата. На тоя човек трябваше да помагам да освободи сестрите ми. Но аз трябва да остана тук във вид на стара баба, докато тоя човек не удави в морето змея, който спи ей там. Това сигурно никога нямаше да стане, ако ти случайно не бе принуден да останеш тук. Смили се над мен и също ме освободи.

— А как мога да удавя такъв змей в морето?

— Аз ще ти кажа. Иди в двореца и ще намериш близо до вратата едно буре месо. Качи го на гърба си, вземи си тоягата и една свещ,

скрий се и чакай. Като излезе змеят, присламчи се до него и скочи на гърба му. Той ще се издигне с теб във въздуха и ще зареве, а ти му давай от бурето парчета месо, та да мълчи, и продължавай все така, докато не съгледаш морето. Като стигнете вече над морето, кажи, че месото е паднало долу, извади свещта и изговори познатите думи. Змеят ще се спусне надолу, а ти веднага го удари по главата да се замае и се удави в морето. Когато той загине, аз ще придобия отново предишния си образ и всички съкровища, скрити в тоя дворец, ще бъдат мои, тъй като магьосникът вече няма да има никаква власт над мен. За да ме познаеш, като се върнеш, вземи тоя пръстен, счупи го на две половини и едната остави за себе си, а другата дай на мен. Само на тоя ще вярвам, който ми донесе другата половина. Сега върви и направи, каквото ти казвам.

Микеш взел половината пръстен, простил се с бабата, отишъл в двореца за бурето и го вързал на гърба си. Взел с една ръка желязната си тояга, а с другата свещта и зачакал зад един стълб да дойде змеят. Не след дълго змеят допълзъл с ужасен шум и рев. Като се доближил до стълба, Микеш изскочил и го възседнал. Змеят започнал да се мята, но като не можал да събори ездача, издигнал се с него във въздуха. Микеш му дал едно парче месо и продължил така да го храни, докато бурето почти се изпразнило. В тоя момент Микеш съгледал под себе си морето и хвърлил празното буре в него. Като изговорил думите: „Гори, пламъче, гори, злите очи изгори!“, той накарал змея да слезе долу, тъй като храната му е паднала. Лакомият, ослепен от вълшебната светлина змей полетял към водата и Микеш тъй силно го ударил с тежката си тояга, че змеят се замае и потънал. В същия миг до него се появила една лодка. Микеш скочил в нея и доплувал до брега. Като стъпил на земя, лодката изчезнала и той закрачил по пътя, над който преди летял със змея. Вървял през градове и гори, през поля и планини, но не можал да намери нито пещерата, нито двореца.

Да го оставим да скита и да видим какво направили Куба и Бобеш с принцесите.

Щом изтеглили първата, те веднага я разпитали за всичко и докато изтеглили втората, уговорили се да убият Микеш и да заплашат принцесите със смърт, ако не кажат на родителите си, че те са ги освободили. Както намислили, така и сторили. Но те не знаели, че Микеш е постъпил така умно, и го считали за мъртъв.

Принцесите щели десет пъти повече да се радват да видят Микеш, отколкото неговите грозни и груби другари, но след като те ги заплашили със смърт, ако проговорят макар и една думичка, мълчали като риби. По пътя Бобеш и Куба продали скъпоценните камъни, с които принцесите били накитени, и благополучно пристигнали при техните родители. Каквото не похарчили, оставили го за себе си. Царят неизказано много се зарадвал, като видял дъщерите си, и веднага провъзгласил техните освободители за свои синове. Като запитал за Микеш, те казали, че по пътя се отделил от тях, навярно да търси третата принцеса, за която никой нищо не знаел. Царят искал веднага да вдигнат сватби, но дъщерите не се съгласили, преди да изтече една година и един ден, и станало по волята им.

Докато изтече годината, Микеш пребродил много земи. Най-после той стигнал в една страна, която му се сторила позната. Понеже бил изморен, влязъл в една кръчма и след като се наял и напил, попитал според обичая какво ново има.

— Какво ново ли? — отвърнал кръчмарят. — Това, че в нашия дворец вече няма никакви страшилища.

— Но къде е тоя дворец, в който е имало страшилища?

— На около половин час път оттук. Какви страшилища е имало там, не знаем, но дълги години никой не смееше да влезе в него, за да не загине, и понеже всички още отдалеч го заобикаляха, след време всичко около двореца запустя. Неотдавна се разнесе вест, че там живеела чудна красавица, при която всеки можел да отиде. Откъде е дошла там, никой не знае. Оттогава всеки ден в двореца се събират много хора, но красавицата е винаги тъжна и замислена и никъде не излиза. Колко женихи само ходиха да я искат — тя на всички отказа.

— На мен няма да ми откаже! — рекъл Микеш, който веднага се сетил коя ще да е тая красавица, и като взел половината от пръстена, който получил от бабата, пуснал го в една чаша, напълнил я с вино, подал я на кръчмаря и му казал:

— Занеси това вино в двореца на красавицата и й кажи да го изпие за здравето на своя освободител; извършиш ли всичко, което ти казвам, ще получиш хубав бакшиш.

Кръчмарят веднага взел чашата и отишъл в двореца. Не се минал и един час и пред кръчмата спряла разкошна каляска, от която изскочила чудна красавица.

Това била старата баба, сестрата на двете освободени девойки. На дъното на чашата, която кръчмарят ѝ занесъл, тя намерила другата половина на пръстена и изпълнена от щастие, побързала да научи нещо за своя любим, когото тъй дълго очаквала. И колко се зарадвала, като влязла в кръчмата и го познала. На Микеш му се замаяла главата от щастие. Когато прекрасната девойка ласкаво го поздравила, той благословил в душата си злосторничеството на своите спътници и от радост едва не прегърнал кръчмаря. На другия ден имало славно пиршество, а на третия станала сватбата, на която поканили и кръчмаря.

След сватбата Микеш заминал със скъпата си съпруга при нейните родители, тъй като и двамата много се тревожели какво е станало със сестрите ѝ. И тъкмо навреме. Като пристигнали в столицата на баща ѝ, чули по улиците радостни викове, свирела музика и целият дворец бил обвит с червено сукно и украсен с цветя. Попитали хората какво значи всичко това и те им казали, че двете царски дъщери се женят за двамата другари, които ги освободили. Младоженците побързали към двореца, за да попречат на нещастната женитба. Родителите, бледите невести и женихите едва не припаднали — едните от радост, а другите от страх, — като видели, че след слугата, който известил на царя за посещението, влизат Микеш и най-малката принцеса.

— Това е моят освободител и съпруг — казала принцесата, като прегърнала родителите и сестрите си.

— Той е и наш освободител, а не тия измамници — завикали сега другите две принцеси, които добили смелост от присъствието на Микеш. Всички се огледали, но женихите били изчезнали. Те още в първия момент разбрали какво ги чака, затова се метнали на бързите си коне и офейкали. Никой не им попречил, никой не ги гонил, нито съжалявал за тях. Засега направили само пиршество, но след време отпразнували и сватбите на двете принцеси, които също си намерили достойни женихи.

После Микеш отишъл да вземе родителите си и се върнал с тях и със съпругата си в своя дворец, където живял щастливо до дълбоки старини.

ЗЛАТОКОСКА

Имало един цар, който бил толкова умен, че разбирал езика на всички живи същества. И чуйте как се научил. Веднаж дошла при него някаква баба, донесла му в кошницата си една змия и казала да накара да му я сготвят. Като я изяде, щял да разбира всичко, каквото говорят животните на земята, във водата и във въздуха. На царя много се харесало това, че ще умее нещо, което никой друг не умее. Той възнаградил добре бабата и веднага заповядал на слугата си да му пригответи рибата за обяд.

— Но да не си посмял да я близнеш дори — казал той, — иначе ще заплатиш с главата си.

Иржик, слугата на царя, много се зачудил защо царят толкова строго му забранил това. „Никога през живота си не съм виждал такава риба — казал си той, — изглежда също като змия. И какъв ли готвач ще е тоя, дето няма да опита какво готви?“ Като опекал рибата, Иржик взел едно късче и я вкусил. В тоя момент той чул нещо да бръмчи около главата му:

— Дай и на нас! Дай и на нас!

Иржик се озърнал да разбере кой е, но видял само няколко мухи, които хвърчали из кухнята. В този момент някой завикал на улицата с пресипнал глас:

— Накъде, накъде?

А някакви тънки гласчета му отговорили:

— На мелничаря в ечемика, на мелничаря в ечемика.

Иржик погледнал през прозореца и видял един гъсок с ято гъски. „Аха! — рекъл си той. — Такава била, значи, тая риба!“ И разбрал каква е работата. Бързо пхнал още едно късче в устата си и отнесъл змията на царя, като че нищо не е било.

Следобяд царят заповядал на Иржик да му оседлае коня, понеже искал да се поразходи, а той да го придружи. Царят яздел напред, а Иржик след него. Като минавали по една зелена ливада, конят на Иржик подскочил и зацвил:

— Хо-хо-хо-хо, братко, на мен ми е тъй леко, че мога планини да прехвъркна.

— Какво да се прави — казал другият — и аз бих скачал, но нали ме е яхнал старият. Скоча ли, ще се строполи на земята като чувал с картофи и ще си счупи главата.

— Нека да я счупи, какво от това — рекъл конят на Иржик, — вместо стария ще носиш младия.

Иржик от сърце се засмял на този разговор, но съвсем тихо, да не чуе царят. Ала царят също тъй добре разбрал какво си говорят конете, огледал се и като видял, че Иржик се смее, попитал го:

— Защо се смееш?

— За нищо, царю честити. Мина ми нещо през ума — извинил се Иржик.

Ала старият цар вече започнал да го подозира, а не се доверявал и на конете, затова обърнал назад към къщи.

Като стигнали в двореца, царят заповядал на Иржик да му налее една чаша вино.

— Но главата ти ще взема — казал той, — ако не я напълниш или пък прелееш.

Иржик взел каната с виното и започнал да налива. В този момент долетели на прозореца две птиченца: едното гонело другото, а това, което бягало, държало в човчицата си три златни косъма.

— Дай ми ги — викало едното, — те са мои.

— Няма да ти ги дам, мои са! Аз ги взех.

— Но аз ги видях, като паднаха, когато златокосата мома се решеше. Дай ми поне двата.

— Не, няма да ти дам!

Другото птиченце се спуснало върху първото и дръпнало златните косми. Както хвърчали и дърпали космите, в човчицата на всяко от тях останал по един косъм, а третият паднал на земята и звъннал. В този момент Иржик погледнал към него и прелял чашата.

— Отиде ти животът — извикал царят. — Ала аз ще те помилвам, ако намериш златокосата мома и ми я доведеш за жена.

Иржик нямало какво да прави — за да спаси живота си, трябвало да тръгне да дири момата, при все че не знаел накъде. Оседлал коня си и потеглил наслуки. Стигнал до една черна гора, а на края на гората, край пътя, горял един храст, запален от овчари. Под храста имало мравуняк. Искрите падали върху него и мравките тичали насам-натам с белите си яйчица.

— Ах, помогни ни, Иржико, помогни ни! — викали те жалостно. — Ще изгорим, а с нас и нашите малки в яйчицата.

Иржик веднага скочил от коня, отсякъл храста и угасил огъня.

— Като имаш нужда от нещо, спомни си за нас и ние ще ти помогнем — казали мравките.

После Иржик тръгнал през гората и стигнал до една висока ела. На върха на елата имало гарваново гнездо, а долу, на земята, две гарванчета пищели и плачели:

— Татко и мама отлетяха, трябва сами да си търсим храна, а ние, клети голишарчета, още не можем да летим! Ох, помогни ни, Иржико, помогни ни, иначе ще умрем от глад.

Иржик не мислил дълго, скочил от коня и забил меча си в хълбока му, та да има гарванчетата какво да ядат.

— Като имаш нужда от нещо, спомни си за нас и ние също ще ти помогнем — изгракали весело гарванчетата.

Нататък Иржик трябвало да продължи пеш. Вървял, вървял през гората и като излизал най-последно от нея, видял пред себе си огромно море. На брега на морето двама рибари се карали — хванали в мрежата си голяма златна риба и всеки искал да я вземе за себе си.

— Моя е мрежата, моя е и рибата — викал единият, а другият му отвърщал;

— Малко щеше да ти послужи твоята мрежа, ако не беше моята лодка и ако не бях ти помогнал.

— Като хванем друг път такава риба, ти ще я вземеш.

— Не! Ти чакай за другата, а тая дай на мен!

— Аз ще ви спогодя — казал Иржик. — Продайте ми рибата, добре ще ви заплатя, а парите ще си разделите наполовина.

И той им дал за рибата всичките пари, които получил от царя за път, като нищо не оставил за себе си. Рибарите се зарадвали, че толкова добре им заплатил, а Иржик пуснал рибата отново в морето. Тя весело заплискала във водата, потопила се и после пак си подала главата недалеч от брега.

— Като имаш нужда от нещо, Иржико, спомни си за мен и аз ще ти се отплатя — казала рибата и после изчезнала.

— Накъде си се запътил? — попитали рибарите Иржик.

— Отивам да търся златокосата мома за невеста на своя господар, стария цар, но не зная къде да я намеря.

— А, щом нея търсиш, добре ще те упътим — рекли рибарите. — Това е Златокоска, дъщерята на царя от кристалния дворец, ей там на оня остров. Всяка сутрин на разсъмване тя реши златната си коса и от нея светва и морето, и небето. Ако искаш, ние ще те откараме на острова, задето толкова добре ни спогоди. Ала трябва да внимаваш да избереш истинската мома. Царят има дванадесет дъщери, но само една има златна коса.

Като пристигнал на острова, Иржик тръгнал към кристалния дворец, за да моли царя да даде своята златокоса дъщеря за жена на неговия цар.

— Ще я дам — рекъл царят, — но трябва да я заслужиш: трябва за три дни да извършиш три работи, които ще ти възложи, всеки ден по една. А сега можеш да си починеш до утре.

На другата сутрин царят казал на Иржик:

— Моята Златокоска имаше скъпа бисерна огърлица. Връвта се скъса и бисерите се изсипаха във високата трева на зелената ливада. Трябва да събереш всички бисери, нито един да не липсва.

Иржик отишъл на ливадата, а тя била много голяма; навел се над тревата и започнал да търси. Търсил, търсил от сутринта до обяд, но нито едно бисерче не намерил.

— Ох, да бяха тук моите мравки, те щяха да ми помогнат!

— Та ние вече дойдохме да ти помогнем! — рекли мравките, които изведнаж се появили отнякъде и плъпнали край него — цяло гъмжило. — От какво имаш нужда?

— Ще трябва да събера бисерите от тая ливада, но не виждам нито един.

— Почакай малко, ние ще ги съберем вместо теб.

Не минало много време и те му изнесли от тревата цяла купчинка бисери. Трябвало само да ги наниже. После, като искал вече да върже връвта, прикуцукала още една мравчица, която била саката — крачето ѝ изгоряло през време на пожара, — и завикала:

— Почакай, Иржико, не връзвай, нося ти още едно бисерче.

Когато Иржик занесъл бисерите на царя и той ги преброил, не липсвало нито едно.

— Добре си си свършил работата — казал царят, — утре ще ти дам друга.

На следната сутрин Иржик отишъл при царя и той му казал:

— Моята Златокоска се къпа в морето и си изгуби там златния пръстен. Трябва да го намериш и да го донесеш.

Иржик отишъл при морето и тъжно тръгнал край брега. Морето било бистро, но толкова дълбоко, че дори дъното му не можел да види, камо ли да намери пръстена.

— Ох, да беше тук моята златна риба, тя щеше да ми помогне!

В тоя момент нещо блеснало в морето и от дълбочините му изплавала над водата златната риба.

— Аз дойдох да ти помогна. От какво имаш нужда? — запитала рибата.

— Трябва да намеря в морето един златен пръстен, а аз дори дъното му не виждам.

— Тъкмо срещнах една щука, носеше на перката си златен пръстен. Почакай малко и аз ще ти го донеса.

Не минало много време, тя се върнала от дълбочините и му донесла щуката с пръстена.

Царят пак похвалил Иржик, че добре си е свършил работата, а на следната сутрин му възложил трета работа:

— Искаш ли да дам моята Златокоска за невеста на твоя цар, трябва да ѝ донесеш мъртва и жива вода, тя ще ѝ потрябва.

Като не знаел накъде да тръгне за тая вода, Иржик вървял наслуки, където го крака носели, докато стигнал до черната гора.

— Ах, да бяха тук моите гарванчета, сигурно щяха да ми помогнат.

В този момент нещо запърпало над главата му и изведнаж се появили двете гарванчета.

— Ние дойдохме да ти помогнем. Какво искаш? — казали гарванчетата.

— Трябва да донеса мъртва и жива вода, а не зная къде да я търся.

— Ние знаем, почакай малко и ще ти донесем.

Не минало много време и те се върнали — всяко гарванче донесло на Иржик по една кратунка, пълна с вода. В едната кратунка имало жива вода, а в другата — мъртва.

Иржик се зарадвал, че всичко така благополучно се наредило и забързал към двореца. На края на гората той видял между две ели разпъната паяжина. Насред паяжината седял голям паяк и смучел една муха. Иржик взел кратунката с мъртвата вода, напръскал паяка и той паднал мъртъв на земята, като зряла вишна; после напръскал мухата от другата кратунка, тя започнала да се мята, изскубнала се от паяжината и литнала във въздуха.

— Имаш късмет, Иржико, че ме съживи — бръмнала мухата край ушите му, — без мен едва ли щеше да познаеш коя от дванадесетте моми е Златокоска.

Като видял, че Иржик свършил и третата работа, царят казал, че ще му даде своята златокоса дъщеря.

— Ала ти трябва сам да си я избереш — добавил той.

После го завел в една голяма зала. Насред залата имало кръгла маса и около нея седели дванадесет чудно хубави моми, които си приличали като дванадесет капки вода. Но всяка от тях имала на главата си забрадка, дълга чак до земята и бяла като сняг, така че не се виждало на коя каква е косата.

— Това са моите дъщери — казал царят. — Ако познаеш коя от тях е Златокоска, спечелил си я и можеш веднага да я вземеш със себе си; ако не познаеш, не ти е съдено и трябва да се върнеш без нея.

Иржик бил в голямо затруднение и не знаел какво да прави. В този момент нещо забръмчало в ухото му:

— Бзз — бзз, тръгни около масата и аз ще ти кажа коя е.

Това било мухата, която Иржик съживил с живата вода.

— Тая мома не е... и тая не е... тая също не е... тая е Златокоска!

— Тая дъщеря ми дай — извикал Иржик, — нея спечелих за моя господар.

— Позна! — казал царят, а момата веднага станала от масата, отметнала забрадката си и златната ѝ коса се разляла на гъсти вълни чак до земята. Те така заблестели, сякаш златно слънце изгряло и очите на Иржик се заслепили.

На заминаване, както е редно и прието, царят дал на дъщеря си чеиз и Иржик я откарал за невеста на своя господар.

Очите на стария цар заискрили и той подскочил от радост, като видял Златокоска, и веднага заповядал да започнат приготвянията за сватбата.

— Щях да заповядам да те обесят за твоята непокорност и да те оставят на гарваните да те изядат — казал царят на Иржик, — но понеже добра работа ми свърши, ще наредя само да ти отсекаат главата със секира и после да те погребат с почести.

Като отсекали главата на Иржик, Златокоска помолила стария цар да ѝ подари мъртвия слуга и той нямало как да откаже на златокосата си невеста. После тя долепила главата на Иржик до тялото му, поръсила го с мъртва вода и тялото се сраснало с главата, така че от раната не останала ни следа; после го поръсила с жива вода и Иржик се изправил, сякаш отново се родил, пъргав като елен, а лицето му греело от младост.

— Ох, как дълбоко съм заспал! — казал Иржик и си разтъркал очите.

— Наистина дълбоко беше заспал — рекла Златокоска, — да не бях аз, никога нямаше да се събудиш!

Когато старият цар видял, че Иржик отново е оживял и че е станал още по-млад и хубав, отколкото преди, поискал и той също така да се подмлади.

Веднага заповядал и него да посекаат и после да го напръскат с чудотворната вода. Отсекли му главата и започнали да го пръскат с жива вода: ръсили, ръсили, докато цялата я изръсили, но главата му не искала да се срасне с тялото. Едва тогава започнали да го ръсят с мъртва вода и главата веднага зараснала, но царят не се съживил,

защото нямали вече жива вода да го възкресят. И тъй като царство без цар не може, а нямало друг по-умен, който да разбира езика на всички живи същества като Иржик, направили него цар, а Златокоска царица.

СИНЬОТО ПТИЧЕ

Някога, преди много, много години, умряла една майка и бащата останал вдовец с малко момиченце на име Барушка. Той бил добър и дълго не помислял да се жени повторно. Но след като трябвало сам да готви, да мие и да пере и като гледал малката Барушка да ходи окъсана и невчесана, казал си:

— Не може повече така. Трябва да се оженя и да доведа на детето нова майка.

Не взел млада жена, а вдовица, която също имала едно дете, и то момиченце като неговото. Наричало се Ханчичка.

Бащата си мислел: „Аз ще обичам нейното дете като свое, тогава и тя няма да прави разлика между децата.“ Но се излъгал.

Мащехата не можела да търпи Барушка, дори да я види не искала. Всеки ден още от ранни зори тя я изгонвала от къщи да пасе гъските и ѝ давала за цял ден само по една малка картофена питка. То се знае, че при такава лоша храна момиченцето скоро станало кожа и кости. Като се връщал вечер от работа, бащата гледал с тъга как детето се топи пред очите му, но нищо лошо не му минавало през ума.

Напук на тежкия си живот Барушка бързо растяла и била хубава като картинка. Един път, като пасяла гъските на един синор, те се вмъкнали в ечемичената нива. Като видяла каква пакост са направили, Барушка се изплашила: какво ли ще каже мащеха ѝ. Седнала под един храст и заплакала. Плакала от страх и мъка, мислела за покойната си майка, въздишала от жал по нея и викала:

— Мамо, мила майчице, ела да ме вземеш, ела да ме вземеш!

Изведнаж, кой знае откъде, на храста пред нея кацнало малко птиче и заговорило като човек:

*Барушко-душичко, не страдай, горкичко,
от днес ще ти служи аз самичко.*

Барушка не могла да си откъсне очите от птичето, толкова ѝ харесало. То било цялото синьо като небето, гласът му бил звънлив като сребърна камбанка, а перцата му лъскави като кадифе.

„Сигурно мама ми го изпраца“ — помислила си Барушка и от тоя момент обикнала птичето и никак не се бояла от него. То всеки ден долитало при нея, винаги и носело за обед по една вощина мед и ѝ чуруликало:

*Барушко-душичко, мед ти нося от леса,
докато го изядеш, аз гъските ще паса.*

То се знае, че сега Барушка започнала да се поправя, напълняла и бузките ѝ се зачервили. Но един ден мащехата забелязала това.

„Това момиче почна нещо да се поправя, само от вода и хляб не се пълнее. Какво ли пък яде?“

Веднаж тя тръгнала скришом след нея и видяла всичко.

„Чакай, ще ти дам аз да разбереш!“ — помислила си мащехата и се върнала много ядосана в къщи.

На другата сутрин тя опекла на своето момиченце маслена баница и му заръчала:

— Ханчичке, днес ти ще изкараш гъските на паша.

Барушка горчиво заплакала, завайкала се и се замолила да я оставят да пасе гъските, докато мащехата се ядосала и я затворила в курника. Хвърлила ѝ там една коричка хляб и ѝ оставила гърненце с вода.

На обед както винаги на пасището долетяло синьото птиче, видяло Ханчичка и веднага попитало:

— Къде е моята Барушка-душичка? Мед ѝ нося от леса, гъските ѝ ще паса.

— Мама я затвори в курника, там ще я намериш — засмяла се злобно Ханчичка и задъвкала пак маслената баница.

Птичето веднага отлетяло и — право при Барушка. Тя седяла в един ъгъл на курника, мислела си за птичето и плачела, та сърцето ѝ се късало.

— Не плачи, моя Барушко-душичко — обадило се изведнаж птичето точно над главата ѝ и когато Барушка повдигнала очи, то вече било до нея.

*Нося ти круша сладостна,
да ти е душа радостна —*

прошепнало ѝ то ласкаво, поиграло си с нея, попяло ѝ със звънливото си гласче, оставило се да го милва и обещало, че утре пак ще дойде. Барушка изяла крушата и почувствувала небесно блаженство.

На другия ден птичето пак долетяло и запяло:

*Барушко-душичко моя,
тия ябълки са твои,
зреят в райските градини,
по-сладки са от малини.*

Щом ги изяла, Барушка разцъфтяла като роза от красота и когато мащехата ѝ пъхала сутринта в кафеза гърненцето с водата и коричката хляб, много се зачудила. Тя пак започнала зорко да следи и на обяд

видяла как птичето влязло при Барушка в курника, донесло ѝ нещо в човчицата си и ѝ запяло на птичия си език, който мащехата не разбираше:

*Барушко-душичко, кошничка ще ти дам, сладко
бадемче ще намериш там.*

Но преди още да изрече това, мащехата вдигнала един камък и го хвърлила по птичето. То се изплашило и отлетяло.

— Чакай, аз ще ти там да разбереш! — заканила се мащехата след птичето, а после се нахвърлила върху Барушка: — Горкото ми дете, клетата Ханчичка мръзне на пасището, слабее, ходи посърнала като кокиче, а ти, негоднице такава, си угаждаш като някаква принцеса!

Веднага донесла един сноп шипкови стебла, набола целия курник с игли и карфици и го уплела с тръни и намазала с клей, така че клетата Барушка дори не се виждала. Гушела се в курника тъжна, гладна, отслабнала и от мъка не можела дори и бадема да счупи.

На третия ден рано сутринта, докато мащехата още спяла, синьото птиче долетяло при курника. То чуло Барушка да плаче, видяло, че курникът е покрит с игли, карфици и тръни, но без да им обръща внимание, се мушкало ту тук, ту там, докато намерило местенце да влезе вътре при Барушка. Било цялото разкъравено, раничка до раничка, сините му перца били така проскубани, крачетата му така издраскани и крилцата му така одрани, че като го видяла, Барушка горко заплакала от жалост. Заплакало и птичето и казало:

— Днес съм дошло за последен път.

Тогава Барушка още по-горко заплакала и го замолила с молитвено склучени ръце:

— Мое птиче-Синиче, не ме оставяй за нищо на света.

— Не мога, моя Барушко-душичко, няма какво да се прави — тъжно отговорило птичето. — Тази нощ дойде заповед от нашия птичи цар, който ни вика. Зимата приближава, всички птичета-братчета вече отлетяха, аз останах последно и — погледни ме, цяло съм в рани и кръв, ще загина, ако остана тук. И така сбогом, вече никога няма да се върна.

И птичето отлетяло и вече не се върнало. Къде отишло, Барушка не знаела. Тя съвсем се отчаяла, мащеха ѝ я мъчела всеки ден все повече и повече, а баща ѝ не се грижел за нея, дори не отивал да я види и поне с топла дума да я зарадва.

Един ден, когато ѝ било най-тежко, Барушка си спомнила, че ѝ останал от нейното птиче-Синиче един бадем. Разчупила го и като го изяла, изведнаж почувствувала сила в цялото си тяло. Веднага престанала да плаче и да се вайка напразно, счупила курника, изскочила навън, изтичала право при татко си и му казала:

— Не мога повече да издържам тук, трябва да отида при своето птиче-Синиче. Не мога да живея повече без него, ще умра от мъка.

— Та зимата вече тропа на вратата, ще измръзнеш някъде из пътя — спирал я баща ѝ и я разубеждавал, колкото можел, но не успял да я задържи.

И тъй Барушка тръгнала, накъдето ѝ очи видят. Надвечер стигнала до една страшна черна гора. В гората спряла пред малка дървена къщичка и смело почукала с премръзналата си ръчичка на прозорчето.

— Кой чука? Добър човек или лош? — обадил се глас отвътре.

— Много добър — отговорила веднага Барушка.

Вратата се отворила и на прага се показала стара побеляла баба.

— Барушко, ти какво търсиш тук? — познала я веднага бабата и я въвела в стаичката, където било топло като в баня.

— Отивам да търся моето синьо птиче, но не мога повече, краката вече не ме държат — оплакала се Барушка и веднага седнала край печката.

— Тук не можеш да останеш — отговорила ѝ загрижено бабата. — Моят мъж, Вятърът, скоро ще се върне. Ако те завари тук, веднага ще те разкъса на парченца и ще те разнесе по света. Трябва най-напред да свикне с теб и ако свикне — печелиш, той ще ти даде съвет и ще ти помогне. Скривай се сега в тая делва.

Барушка веднага послушала и влязла в делвата, бабата я захлупила с дървения капак, а навън гората вече зашумяла, в комина засвирило, прозорците и вратите потреперили, в стаята се втурнал мъжът на бабата, Вятърът, и веднага започнал:

*Шум шуми, шум шуми,
човек има в дома ми
Кого, жено, си гостила
и къде си го ти скрила?*

При това той така душел, че в носа му свирело, въртял се около камината, но не му минало през ума да погледне в делвата.

— Ако не му сториш нищо лошо, ще ти кажа — обещала бабата.

— Няма да му сторя лошо, ако е добър човек — отговорил Вятърът.

— Много е добър — усмихнала се бабата, вдигнала капака и от делвата изскочила Барушка.

— А, Барушка! — поздравил я като стар познайник Вятърът; той я познавал добре от пасището. — Ти търсиш своето синьо птиче, нали? Няма повече да го видиш, то след три дни ще се жени.

— Аз трябва веднага да намеря моето птиче-Синиче! — заплакала Барушка и се надигнала да си върви.

— Почакай тук до сутринта, почини си! В зори аз ще те изпровозя, сама не можеш да стигнеш дотам.

Барушка не можела да изтрае до сутринта, станала по-рано от Вятъра и започнала да го моли да ѝ покаже пътя.

— Обуй тия обуца-скороходки и върви все на изток, докато стигнеш до досущ такава къщичка като тая; там живее моят брат Месецът. Поздрави го от мен и той ще ти каже какво да правиш по-нататък.

Вятърът поставил пред нея чифт леки обуца и отлетял. Бабата ѝ показала как да ги обуе на бос крак, подала ѝ за път една круша като ония, които ѝ носело синьото птиче, и рекла:

— Разрежи тая круша, когато ти бъде тежко.

Барушка благодарила за всичко, сложила крушата в торбичката си и излязла от къщичката. Но сега всяка нейна крачка била по десет мили дълга, така че пътят ѝ спорял. Докато усети, привечер наистина стигнала до къщичката. Месечко стоял до прозореца, готов за път, и неговата бабичка му изтърсвала праха от дрехите, та много да блести.

— О, Барушка иде у нас! — усмихнал се на Барушка Месечко, преди още тя да смогне да му предаде поздрава от брат му Вятъра. —

Ти търсиш своето синьо птиче, нали? Няма повече да го видиш, то след два дни ще се жени за птичата принцеса.

Барушка заплакала.

— Не плачи, горкичкото ми! — помилвал я Месечко. — Почини си и се наспи! Като се върна, ще ти кажа какво да правиш.

Барушка пак не можала да си доспи. Чула как сутринта умореният Месечко се връща и веднага скочила.

— Ето ти обуца-скороходки, върви все на изток, докато стигнеш до досущ такава къщичка като моята. Там живее моят брат Слънцето. Поздрави го от мен и той ще ти каже какво да правиш по-нататък. Сега аз трябва да отида да си почина.

Бабата ѝ помогнала да обуе новите обуца, които били леки и доста големи, така че можела да ги навлече върху старите, подала ѝ за път също такава ябълка, каквито ѝ носело синьото птиче, и рекла:

— Разрежи тая ябълка, когато ти бъде тежко.

Барушка пак поблагодарила за всичко и тръгнала. Вървяла много леко и всяка нейна крачка била по двадесет мили дълга. Но все пак минало доста време, докато видяла на една висока ледена планина да се гуши малка къщичка, цялата обляна в светлина, сякаш горяла. Там, край голямо огнище, седял Слънчо, почивал си и дремел. Като зачул стъпки, той веднага повдигнал клепачи, усмихнал се на Барушка и казал:

— О, Барушка е тук! Чаках те да дойдеш, крайно време е вече. Търсиш своето синьо птиче, нали? То утре ще се жени за принцесата от птичия град.

— Къде е тоя град? — попитала веднага разпалено Барушка.

— Ти сама не можеш стигна до него. Преспи у нас и утре в зори аз ще те изпроводя.

Бабата постлала на Барушка на земята и тя веднага дълбоко заспала, така че сутринта трябвало да я будят.

— Ставай, Барушко! — извикало Слънцето, вече готово за път. — Обуй си бързо обуцата-скороходки и тръгвай след мен!

Жената на Слънцето също ѝ помогнала да обуе трети чифт обуца, пхнала в ръката ѝ един бадем, също такъв като оня, който ѝ донесло нейното птиче-Синиче, и ѝ прошепнала на ухото:

— Скрый тоя бадем и го счупи, когато ти бъде най-тежко! — После я пуснала да върви.

Барушка дори нямала време, както се следва, да ѝ поблагодари. С всяка крачка изминавала по тридесет мили, но Слънцето също бързало, та тичала да го догонва. С всяка измината крачка околността се изменяла. Снеговете и ледовете се свършили, навсякъде се зеленеела трева, цъфтели дървета, ухаели цветя — същински земен рай. А когато Слънцето се издигнало на пладне, Барушка видяла пред себе си чуден град с гора от кули и камбанарии и всички камбани в него звънели като от най-чисто сребро. Чудни песни се носели надалеч из околността и много хора бързали към града.

В този момент Слънцето се скрило зад един облак и Барушка като в захлас попитала хората:

— Накъде бързате, добри хора?

— Към птичия град, на сватбата на синьото птиче. Царската дъщеря ще се жени за него — отговаряли всички радостно на Барушка.

Барушка се изплашила, краката ѝ се вдървили и не могла дори да се помръдне от мястото си, но бързо се опомнила и се затичала след кората. Пътят вече не ѝ спорял така и като се огледала, видяла, че е боса, както излязла от къщи. Но тя тичала, колкото ѝ крака държат, настигнала сватбата тъкмо когато излизала от черква и се отправяла към мястото на пиршеството, което щяло да продължи три дни.

„Вече са ги венчали!“ — помислила си Барушка и нещо я боднало в сърцето. Тя веднага застанала в редиците на зрителите и видяла синьото птиче с хубави пера, които се преливали в различни цветове, да върви с царската дъщеря. Сърцето ѝ подскочило от радост, но веднага пак се свило от болка и тя неволно извикала;

— Това е моето птиче-Синиче, моето най-любимо другарче.

Ала понеже всички викали и славели из цяло гърло младоженците, никой не я чул, дори и синьото птиче. В блъсканицата не пуснали Барушка да излезе напред и така сватбата отминала. Тълпата се спуснала подире ѝ и Барушка останала след малко сам-самичка. Седнала тя на черковните стъпала и отново заплакала.

— Всичко е свършено, късно съм дошла...

„Когато ти бъде тежко, разрежи тая круша!“ — чула изведнаж Барушка, сякаш някой ѝ прошепнал това на ухото.

Тя веднага бръкнала в торбичката и извадила крушата и чекийката си, разрязала я и какво да види: в нея била сдиплена сребърна рокля, тънка като паяжина. Имало и обуца, чорапи —

всичко, каквото ѝ трябвало. Веднага се облякла и тръгнала из града. Всички се обръщали да я гледат, понеже никой по тия места не бил виждал такава красавица. Барушка стигнала пред царския дворец, където всички сватбари били насядали около масите, и се спряла пред прозорците.

Царската дъщеря веднага излязла навън и ѝ казала:

— Ти имаш чудно хубави дрехи, по-хубави от моите; съгласна ли си да ми ги продадеш?

— Съгласна съм.

— Какво искаш за тях?

— Да мога довечера да кажа поне една думичка на твоя жених.

— Ако искаш и десет — засмяла се невестата и поканила Барушка да отиде привечер у тях. Но на обедата тя наливала на синьото птиче толкова много птиче вино, че то се напило. Когато вечерта Барушка отишла при него, говорила му и го викала, то лежало като мъртво. Сутринта тя дала на принцесата със свито сърце сребърните дрехи и се върнала тъжна с шаяченото си палтенце и с торбичка в ръка назад към черквата. Седнала на прага и се замислила: „Какво да правя сега?“

„Когато ти бъде много тежко, разрежи тая ябълка!“ — чула изведнаж да ѝ шепне жената на Месечко.

Бързо бръкнала в торбичката, извадила ябълката, разрязала я на две с чекийката си и какво да види: в нея била сдиплена златна рокля, нежна като пламък. Бързо я облякла и отишла право пред царския дворец. Там пак седели всички гости, ядели, пиели и се веселели. Навън пред двореца свирела музика, гостите пеели и танцували. Когато Барушка дошла, всички притихнали и се смаяли от нейната красота.

— Колко струват тия дрехи? — изтичала веднага пред двореца невестата.

— Една думичка с твоя жених.

— Ако искаш и десет! Ела у нас привечер.

Тя отново упила синьото птиче, та чак се забравило, и когато вечерта Барушка дошла при него, то било в несвяст. Напразно го будела с най-сладки имена, напразно му се сърдела и го упрекувала. Сутринта съблякла златните си дрехи, дала ги на принцесата и

тръгнала пак тъжно към черквата. Свряла се в едно ъгълче и много ѝ било тежко, но тогава си спомнила за бадема.

„Когато ти бъде най-тежко, разчупи тоя бадем!“ — чула тя да шепне жената на Слънчо.

Веднага се свила в ъгъла, извадила чекийката от джоба си, напипала бадема и пипнешком го разчупила в торбата. Тогава от торбата се пръснал такъв блясък, че Барушка трябвало да затвори и двете си очи. Чак като свикнала със светлината, видяла, че в бадема е сдиплена диамантена рокля. Тя била тънка като пара и блестяла като роса, огряна от утринно слънце. А когато Барушка я облякла и излязла от черква, в нея се запреливали всички цветове на небесната дъга.

Целият град се обръщал по нея, но тя вървяла направо към царския дворец. Там всички били вече много развеселени, пеели и викали. То се знае, три дни да ядеш и да пиеш не е шега и можете да си представите как е изглеждало всичко.

Барушка се разхождала насам-натам пред прозорците като свежа майска роза.

— Какво струват тия дрехи? — изтичала след нея от двореца раздражена невястата.

— Само една думичка на твоя жених.

— Ако искаш и десет! — извикала радостно принцесата и поканила Барушка отново да дойде привечер след гощавката.

Но на синьото птиче му било вече много чудно защо невястата му всеки ден го напива с птиче вино. Не казал никому нищо, но си вързало на гушката, точно под човката, една кожена торбичка и вместо да изсипва виното в гушката си, изливало го в торбичката. Вечерта то се направило на пияно, легнало на леглото и се престорило на заспало, но чакало да види какво ще се случи.

И наистина се случили чудни неща. След малко вратата се отворила и пак тихичко се затворила, зачули се леки стъпки и се приближили до леглото. Птичето щяло да подскочи, като чуло жалните думи:

*Събуди се, събуди, мое птиче-Синиче,
мое най-любимо другарче.*

— Барушко! — извикало синьото птиче. То я познало по гласа и като отворило очи, не можало да откъсне поглед от нея. Тя стояла пред леглото в своите диамантени дрехи. Месечко светел през прозореца и си играел с диамантите. Такава красавица дори и птичето, което толкова било скитало по света, още не било виждало.

— Как дойде тук? Кой ти показа пътя? — зачуруликало птичето и накарало Барушка да седне при него на леглото и да му разказва цялата нощ за всичко, което преживяла.

— Виждаш ли, Барушко, ние сме родени един за друг. Аз не исках и да видя тая принцеса, но тя ме искаше и царят много ме насилваше. Сега вече и от царя не се боя. Още сутринта ще отидем двама при него.

Навън вече се развиделявало и наставал хубав ден, когато синьото птиче отишло при царя. Той седял на трона си и тъкмо закусвал. Птичето влязло само, оставило Барушка за малко зад вратата.

— Какво те носи толкова рано насам? — усмихнал се царят на своя зет.

— Царю-господарю — казало птичето. — Много искам нещо да те попитам.

— Тогава питай.

— Изгубих златния ключ от двореца си и получих нов, но той е сребърен. Сега намерих златния, така че имам два, но това не е хубаво. Посъветвай ме кой трябва да захвърля?

— Новия — решил царят, без много да му мисли.

— Тогава ела тук! — обърнало се към вратата синьото птиче и вътре влязла Барушка с диамантените дрехи.

И на стария цар дъхът му се спрял пред нейната красота.

— Това е старият, истинският ключ към моето сърце — извикало птичето.

Едва сега царят разбрал каква е работата.

— Махай се от очите ми! — развикал се той и се спуснал с изваден меч след Синичето, но в тоя момент Барушка скочила към птичето, прегърнала го и с две ръце го притиснала до сърцето си. Но тя не притискала вече птиче, притискала чудно хубав принц със сини пера на шапката и с дълъг плащ на раменете, в който се преливали всички цветове на дъгата, с шпага на бедро, обут със същите обуца-

скороходки, които подарили на Барушка Вятърът и неговите братя Месецът и Слънцето.

Докато царят се опомни от уплаха, принцът и Барушка били вече бог знае колко далеч.

Само ние можахме да узнаем, че те си купили за диамантените дрехи чудно хубав замък и изпратили да повикат бащата на Барушка, ако иска да отиде и прекара в доволство живота си при тях. И то се знае, че отишъл.

На двореца имало камбана и на приказката крайт настана. В хубаво време всеки знай, че камбаната се чува чак до нашия край.

ЩЕРНБЕРК

Имало едно време един рибар. Той имал много деца и живеел в голяма бедност. Една сутрин отишъл да лови риба. Дълго седял с въдица в ръце, но нито една рибка не можал да хване. Изведнаж гледа — от близката тръстика излетяла грамадна птица и се издигнала във въздуха. Рибарят бързо насочил лодката към тръстиката, като мислел, че ще намери там гнездото на птицата. Докато търсел тук-там, изведнаж чул над себе си вик:

— Ще намериш, но ги пази!

Той се обърнал учудено по посока на гласа и видял как птицата размахала криле и отлетяла. Продължил рибарят да търси, докато намерил гнездо, пълно с големи яйца. Без да се мае, той ги взел едно след друго и ги натоварил в лодката. Били девет. Много му се искало да улови и някоя риба, но яйцата изпълнили почти цялата лодка, така че едва можел да стои в нея, затова и свърнал към къщи. Децата му стояли на брега. Като видели лодката, те завикали на майка си, че баща им носи вечеря. Но колко се зачудили и децата, и майка им, когато бащата доплувал до брега и вместо риба извадил от лодката яйцата.

— За бога, мъжо, къде намери тия яйца? — запитала рибарката. Тогава рибарят ѝ разправил за случилото се с грамадната птица. От вечерята нищо не излязло, а яйцата той поставил на пещта зад печката.

На другия ден рибарят станал рано и отишъл да лови риба, за да навакса загубеното миналия ден. Като стигнал до същото място, той видял същата птица да излита от тръстиката и да вика:

— Ще намериш, но ги пази!

Навлязъл в тръстиката и намерил в същото гнездо още девет яйца.

Натоварил ги на лодката и се върнал в къщи. Жена му се ядосала, че мъжът ѝ, вместо да лови риба, обира птичите гнезда, и като пренасяла яйцата, силно ги чукала зад печката, при все че рибарят ѝ наредил да ги слага полека. Но за чудо на яйцата нищо не им станало.

На третия ден рибарят излязъл отново за риба и без да усети, пак се озовал сред тръстиката. Птицата излетяла и извикала:

— Ще намериш, но ги пази и ще бъдеш щастлив!

Отишъл рибарят до познатото място и намерил още девет яйца. Взел и тях и — право в къщи. По пътя си мислел какво ли ще се измъти от тях. Ала жена му хубаво го посрещнала: ако не бил ги пренесъл сам на пещта, щяла от яд всички да ги изпотроши.

Как да я успокоя? На другия ден излязъл пак и се върнал след няколко часа с пълна лодка риба. Тогава домашното небе се прояснило, сякаш слънце изгряло.

Отначало ходели от време на време да гледат яйцата, но скоро забравили за тях и все едно, че ги нямало в стаята.

Един ден рибарят седял и си кърпел мрежите, жена му си гледала къщната работа, а децата си играели на двора. Изведнаж нещо праснало зад печката, сякаш пушка пропукала, и докато рибарят скочи да види какво става, от пещта слязло сладко момченце. Рибарят гледал смаяно гостенина, който, както поне му се струвало, бързо растял пред очите му. Изведнаж траснало втори път, трети път, четвърти път и така двадесет и седем пъти едно след друго. След всяко праскане от пещта скачало на земята момче като дръвче. Хванал се рибарят за главата, като гледал как момчетата скачат около него и растат като гъби.

— Това ли е проклетото щастие, което оная птица ми обеща? — затюхкал се клетият баща. — Да знаех какво ще излезе от тия яйца, щях всичките да ги хвърля във водата.

— Нямахте да постъпиш умно, татко! — обадило се най-напетото момче, — ние все пак ще ти донесем щастие. Иди в града и кажи да обадят на царя, че ще отидем при него, та да ни изпрати дрехи и храна и да ни пригответи някаква работа.

— А като му кажа това, дали няма да ме изхвърли през вратата?

— Ти не се грижи за това, иди и му предай всичко, което ти казах.

Рибарят се облякъл и излязъл. Навън стояла жена му с децата и треперела от страх; след трясъка и пукотевицата в стаята нямала кураж да влезе вътре. Когато мъжът ѝ разправил с какво ги е надарил господ, тя малко помърморила, но при все това отишла да види неканените си синове. Рибарят тръгнал към града. Като стигнал в двореца, казал да обадят за него на царя и веднага го пуснали.

— Какво искаш? — попитал го царят.

— Царю честити — казал той, — имам двадесет и седем сина и те ме пращат при теб да им дадеш дрехи и храна, а и работа да им приготвиш, че ще дойдат да ти служат.

— А защо ти не се грижиш за тях?

— Аз си имам други пет деца и нямам с какво да ги храня, а тия двадесет и седем едва днес ми се родиха.

И той разправил на царя всичко, което се случило. Царят много се зачудил и веднага поръчал да натоварят една кола с дрехи за двадесет и седем души и много ядене и да я откарат в колибата на рибаря, а на него наредил веднага да му изпрати синовете си, което той с радост обещал.

Когато момчетата се облекли и видели на масата яденето от царската трапеза, повикали семейството на рибаря да хапне с тях. На масата рибарят попитал:

— Кой е най-малкият от вас?

— Аз — обадил се най-хубавият и най-едрият от всички.

— Значи, ти ме изпрати при царя?

— Да, аз сторих това.

— Затова всички да слушате най-малкия си брат — добавил рибарят — и все по неговите думи да се водите. Виждам, че от всички ви той има най-бистър ум.

Тая заръка не се харесала много на братята, но като послушни синове обещали на баща си, че винаги ще слушат най-малкия си брат.

После те се сбогували и отишли в царския дворец.

На другия ден царят им наредил да покосят една голяма ливада, да изсушат сеното и го натрупат на купи. Момците взели коси и отишли. Почнат ли да косят двадесет и седем такива чевръсти косачи, работата спори — до вечерта ливадата била покосена. За да не вдигне някой злосторник сеното, те останали и през нощта на ливадата и най-малкият брат наредил един от тях да пази. Но той, вместо да пази, легнал да спи и на сутринта намерили сеното пръснато по цялата ливада и изпотъпкано. Целия ден го събирали отново на купи.

Вечерта най-малкият брат поръчал да пазят четирима и да не се оставят да ги надвие сънят, а да разберат кой им разхвърля сеното. Но към среднощ ги налегнала дрямка и след малко захъркали и те като другите. На сутринта намерили сеното отново разхвърляно из цялата ливада и изпотъпкано. Всички се ядосвали на злосторника, който им създавал излишна работа, но най-малкият брат двойно повече се ядосвал на пазачите. Затова, като се мръкнало, той изпратил всички да спят, като им казал, че той сам ще пази и успял да се удържи да не заспи досред нощ. Тогава изведнаж дотичало цяло стадо черни коне и започнало да тъпче сеното и да го разнося с копитата си по ливадата. Но докато изтича при братята си и ги събуди, до него се приближил дребен, мършав бял кон и му заговорил с човешки глас:

— Здравей, Щернберк, аз дълго те очаквах.

— С какво име ме назоваваш, откъде ме познаваш и кой си ти?

— Аз зная името ти, а кой съм, не мога да ти кажа. Но решиш ли да послушаш съвета ми, ще стана твой покровител.

— Ако ми дадеш добър съвет, защо да не те послушам?

— Погледни, там тичат двадесет и шест буйни черни коня, а аз, двадесет и седмият, съм бял, дребен и мършав. Събуди братята си и им кажи всеки да си избере по един кон, ала ти вземи мен и не се бой, няма да се излъжеш.

Като казал това, белият кон изтичал към стадото.

Щернберк (така ще го наричаме занапред) отишъл при братята си, събудил ги и им наредил всеки да си избере по един кон. Никой не искал мършавия Белчо и той останал за Щернберк. На сутринта прибрали сеното и понеже било вече изсушено, върнали се при царя, ала конете скрили край града. Царят им дал много пари и им казал засега да се приберат в къщи, което много не ги зарадвало.

Като излезли от града, те се качили пак на конете и се върнали при рибаря. Отначало той се изплашил, но като му изсипал всеки в скута по една шепя жълтици, останал много доволен. През нощта, щом видели, че Щернберк дълбоко е заспал, братята се измъкнали навън и се наговорили да избягат от него, понеже не искали да слушат повече нарежданията на най-малкия си брат. Както намислили, така и сторили. Качили се на конете и преди изгрев-слънце били вече далеч от родната си къща.

Когато Щернберк се събудил, помислил, че братята му вече са станали да си стягат конете, и бързо изтичал навън, но Белчо стоял сам на двора, а братята му ги нямало.

— Къде са братята ми? — попитал той коня.

— Избягаха от теб, скъпи господарю, и вече са доста далеч.

— Ах, измамници такива! — извикал Щернберк гневно.

— Не се ядосвай, нахрани се и ме яхни, ще ги догоним — отвърнал Белчо.

След като закусил, Щернберк се простил завинаги с добрия рибар, метнал се на коня и тръгнал на далечен път.

Братята седели на една поляна сред голяма гора, обядвали и се присмивали на брат си — какво ли е рекъл, като е станал и е видял крантата си самичка. Ала изведнаж конете, които пасели наоколо, зацвилили и се затичали всички в една и съща посока. Погледнали братята натам и какво да видят: мършавият Белчо се носи към тях и на него — Щернберк. Те отишли уплашени да го посрещнат и го помолили за прошка. Щернберк им простил и всички продължили пътя си мирно и сговорно.

Изминали били вече доста път, когато видели една хрътка, вързана за едно дърво. Животното било измъчено от глад.

— Нека отиде някой от вас да отвърже това куче — рекъл Щернберк на братята си.

— Кой ще ходи да го отвързва, остави го, бог знае защо са го вързали — отвърнали те.

Тогава Щернберк скочил от коня и сам освободил хрътката.

— Като бъдеш най-зле, спомни си за мен — рекла хрътката и изчезнала в гъсталака. Щернберк се зачудил в себе си на необикновеното животно, но не казал нито думица на братята си.

Като изминали още доста път, видели един орел, вързан за единия крак с главата надолу и с провиснали крила.

— Нека отиде някой от вас да отвърже тоя орел, та да не умре от глад — рекъл Щернберк.

— Какво ни е грижа за тоя хищник! Като си щур, отвържи си го сам.

Щернберк скочил от коня и отвързал орела.

— Когато бъдеш най-зле, спомни си за мен — рекъл орелът и изчезнал от гъсталака.

Зачудил се Щернберк на необикновената птица, но нищо не казал на братята си.

Като излезли от гората, стигнали до едно езеро и видели грамаден шаран да се мята насам-натам из калта. Скочил Щернберк от коня, взел шарана и го пуснал във водата.

— Като бъдеш най-зле, спомни си за мен! — прошепнал шаранът и бързо отплувал.

„Какви чудни животни!“ — помислил си Щернберк.

Яздили все тъй, докато стигнали до един голям град. Там чули, че царят скоро ще потегли на война срещу неприятеля.

— Двадесет и седем храбри войници ще бъдат за него желана помощ — рекъл Щернберк на братята си. — Аз мисля да се явим при него.

На братята се харесал съветът на Щернберк. Те го послушали, отишли с него в двореца и поискали да се явят пред царя.

Като видял редицата млади снажни момци, царят с радост ги приел на служба. Ала най-много от всички му харесал Щернберк, затова веднага го провъзгласил за пълководец. Братята много се ядосали, но не могли в нищо да упрекнат Щернберк, защото видели, че той никак не се изтъквал за тоя сан. Затова те се уговорили да отмъстят на царя.

На другия ден тръгнали на бой. В битката печелела най-много оная страна, където се биел Щернберк на своя Белчо; където се биели братята, там губели. Царят забелязал тяхното нехайство, отишъл при Щернберк и му се оплакал. Той много добре познавал братята си, за да не може да си обясни причината, и затова казал на царя:

— Милостиви господарю, ако бяха и те пълководци като мен, щяха с по-голямо желание да се бият.

— Наистина ли мислиш така? — запитал царят.

— Направи това и ще разбереш, че съм имал право.

Царят отишъл при братята и им казал, че ще ги направи всички пълководци, ако воюват храбро. Тия думи ги въодушевили и те започнали да печелят, така че благодарение на тях войната завършила с победа. Царят благодарил на Щернберк и като искал да го задържи в двореца, направил го най-висш болярин, а на братята му, по молба на Щернберк, дал високи санове. Ала това не помогнало много, те завиждали на щастието на брат си и чакали сгоден случай да се отърват от него.

Такъв случай скоро им се отдал. Царят имал една зала с прекрасни картини, която братята още не били видели. Щернберк помолил царя да им я покаже и той с готовност сторил това. Сред картините имало един портрет на млада девойка, красива като ангел. Щернберк попитал царя чий е тоя образ.

— Това е дъщерята на един всемогъщ цар. Аз исках да я взема за невеста, но преди сватбата тя изчезна и до ден-днешен никой не знае къде е. Макар че мило за драго давах на тоя, който я намери, всички се върнаха с празни ръце.

— Ако Щернберк се опита, сигурно ще я намери — рекъл един от братята и другите потвърдили това.

— Половината си живот бих дал, да разбера къде е моята годеница — отвърнал царят, — ала не бих искал заради това да загубя Щернберк.

— Милостиви царю! Ако ще твоята годеница да е накрай света, давам ти честна дума, че ще ти я доведа, пък нека това и живота ми да струва — рекъл Щернберк на царя, като не искал да се посрами пред братята си, макар и да знаел какво чувство таят в тоя момент в сърцата си. Царят не се съгласявал, но надеждата, че ще види отново прекрасната девойка, надвила неговата привързаност и приятелство и той склонил Щернберк да замине.

Преди да се приготви за път, Щернберк отишъл да се посъветва със своя най-добър приятел и съветник — мършавия Белчо, който, при все че живеел в прекрасен обор и получавал храна от трапезата на своя господар, ни най-малко не се охранил.

— Скъпи господарю — рекъл Белчо, когато Щернберк му се доверил, — голям товар си поел на плещите си, но от нищо не се бой.

С моя помощ всичко ще постигнеш. А безчестните ти братя няма да отбягнат наказанието си. Ала преди да тръгнеш, накарай да ти направят една златна обувка и я вземи със себе си. По пътя ще ти кажа къде живее принцесата.

Когато Щернберк се снабдил със златната обувка, получил от царя пари и тръгнал с Белчо на път. Понеже знаел, че той най-добре ще се справи, оставил го да върви по своя воля. Яздили дълго през планини и долини, докато стигнали до едно голямо мътно езеро. Там Белчо спрял.

— Сега слез — рекъл той на Щернберк — и почакай. Принцесата ще излезе да се разхожда по езерото и като види човек, ще доплава насам. Запита ли те какво търсиш тук, ти й кажи, че си търговец от далечна страна и носиш разни скъпи накити, а между тях — и една златна обувка. Тя ще поиска да я види, ти й я покажи и като почне да й се любува, прегърни я, качи се на мен и аз ще ви отнеса.

Щернберк седнал на брега, а Белчо отишъл наблизко да пасе. Подир малко Щернберк видял, че по езерото плава една лодка. След няколко минути тя се доближила до брега и от нея изскочила чудно хубава девойка. Щернберк веднага познал прекрасното ангелско лице, което видял в царската картинна зала. Станал и се приближил до нея.

— Какво търсиш в тая пустош, странниче? — запитала го тя любезно.

— Аз съм търговец от далечна страна и отдавна пътувам по света, ала днес сбърках пътя с кончето си и седнах малко да си почина.

— А какво носиш в тоя вързоп? — попитала го девойката.

— Скъпи накити, красива девойко. Ала най-хубавото от всичко, което имам, е една прекрасно изработена златна обувка.

— Не можеш ли да ми я покажеш?

— На драго сърце, но имам само една.

— На мен само една ми трябва, защото изгубих едната си обувка — стига само да ми стане.

— Можеш да я премериш, хубава девойко — рекъл Щернберк, извадил кутията с обувката и я подал на принцесата. Докато тя я обувала, Белчо се промъкнал наблизко, Щернберк прегърнал внезапно принцесата през кръста, качил я на коня и без да го подканят, Белчо полетял като стрела. Принцесата не се сърдела, че хубавият търговец я отвлича, но магьосницата, при която тя била затворена и която видяла

всичко, се разярила и пратила след тях всички страхотии. Изплашената принцеса прегърнала здраво Щернберк и скрила лице на гърдите му, когато внезапно пред тях започнали да бляскат сини светкавици, да падат поразените от мълнии дървета и свирепи чудовища да подават глави от всички страни и да ги преследват.

Ала Щернберк не се изплашил, притиснал близо до сърцето си скъпата главица и се доверил на своя приятел. И Белчо не го измамил! Той щастливо ги пренесъл през всички страхотии и едва далеч зад омагьосаната гора спрял да си почине.

По пътя към къщи Щернберк казал на принцеса Веленка кой го е изпратил и къде я води. Веленка нищо не рекла, но сърцето ѝ се свило, тъй като много не обичала предишния си годеник. Пък и сега тя силно се влюбила в Щернберк.

Като стигнали до престолния град, царят ги посрещнал с голяма радост и почести. От тоя момент Щернберк станал негов най-добър приятел и помощник. Това никак не се харесвало на братята му и те ден и нощ мислели как да му отмъстят, но нищо не можели да му сторят.

Един ден царят влязъл с Щернберк в покоите, в които Веленка живеела като бъдеща царица. Тя седяла тъжно до прозореца и пеела. Царят седнал до нея и след малко запитал кога ще отпразнуват сватбата. Нещо боднало Щернберк под лявата гръд и той със страх очаквал нейния отговор.

— Не можем да отпразнуваме сватбата, преди да получа сандъка със сватбените си дрехи, а той е скрит у една магьосница на триста мили по-далеч от мястото, където бях.

Тъжно погледнал царят към Щернберк, сякаш го молел за помощ, и той разбрал погледа му.

— Аз ще отида за сандъка, подарко моя — рекъл Щернберк, като се доближил до Веленка.

— Не, не, царю, не пускай Щернберк, той ще загине — замолила принцесата.

Ала какво го било грижа царя, че опасност грози живота на приятеля му — нали бил готов да го възнагради за всичко със злато и почести?

Радостен, че може да послужи с нещо на Веленка, Щернберк изтичал при своя Белчо и му поискал съвет.

— Ако бъдеш разумен и предпазлив — казал Белчо, — ще извършиш всичко успешно. Пригответи се веднага и да тръгваме на път.

Щернберк си взел пари и като се разделил с царя и с прекрасната Веленка, напуснал града още същия ден. Дълго пътували, докато изминат тристата мили. Най-после Белчо спрял близо до един черен замък и рекъл на Щернберк:

— Това е замъкът на магьосницата, която пази сандъка на принцесата. Иди там и поискай да ти го даде. Тя няма да желае, докато не пояздиш на три коня. Тия три коня ще бъдат нейните три дъщери. Ти от нищо не се бой, но бъди предпазлив. Като доведеш третия кон при нея, ще видиш, че държи в ръцете си една пръчка, с която ще поиска да те удари, ала ти не позволявай. Бързо се дръпни, вземи ѝ пръчката от ръцете и веднага я шибни, после вземи сандъка и — право при мен.

Зарадван от думите на своя опитен съветник, Щернберк тръгнал към замъка. Като потропал на вратата, една стара баба му отворила и попитала какво иска.

— Принцеса Веленка, годеницата на моя цар, има тук един сандък със сватбени дрехи и ме праща да го взема — отговорил Щернберк.

— Вярно, тя има тук един сандък, но няма да ти го дам, преди да пояздиш на три коня.

— Донеси по-напред сандъка, а после доведи конете!

След малко магьосницата донесла на двора писан сандък, а после се вмъкнала в конюшната.

Първият кон бил червен. Когато Щернберк го възседнал, той започнал лудо да скача и да рита. Ала Щернберк здраво се вкопчил в него и не се оставял да го хвърли дори когато конят изхвъркнал от двореца и се понесъл през полето като бесен. Тогава конят изведнаж изчезнал под него, превърнал се на заек и избягал надалече.

— Ех, да имах една хрътка! — въздъхнал изплашено ездачът и докато изрече тия думи, след заека се спуснала по-бързо от вятъра една хрътка, захапала го за гърба, дотичала и го оставила в краката на Щернберк.

— Ето ти заека, задето ме отвърза в гората — рекла хрътката и изчезнала.

Щернберк хванал коварния червенушко за ушите и го върнал на грозната баба. Тя много се разсърдила, влязла в обора и извела един кафяв кон. Първият бил лош, но вторият — още по-лош. Ала Щернберк бил вече по-досетлив. Когато конят се понесъл по полето и изведнаж изчезнал изпод него, превърнал се в гарван и се издигнал във въздуха, той веднага си помислил за орела. В тоя миг цяло ято орли се понесли като облак след гарвана. Най-големият орел го сграбчил в ноктите си и го донесъл на Щернберк.

— Ето ти гарвана, задето ме отвърза в гората — рекъл той и изчезнал. Бабата щяла да се пукне от яд, когато Щернберк й хвърлил гарвана в краката, изтичала и довела един черен кон. Той бил най-лошият. Като люта ламя излетял с Щернберк от замъка и така пръхтял, беснеел, ревял и ритал, че пръстта хвърчала на десет разкрача. Накрая той скочил във водата на близкото езеро. Щернберк си спомнил тогава за рибата. След малко изплувал шаранът, хвърлил на брега превърнатия в риба черен кон и рекъл:

— Ето ти рибата, задето не ме остави тогава да загина. Щернберк взел рибата и се върнал при бабата.

С пламтящи очи изтичала тя насреща му и извикала:

— Пусни рибата и си вземи сандъка.

Ала Щернберк видял, че магьосницата крие една пръчка. Като се навеждал да повдигне сандъка, бабата се спуснала към него и поискала да го шибне с пръчката. Но той бързо се отместил, дръпнал пръчката от ръцете й и силно я ударил. Бабата се вкаменила.

Щернберк прибрал пръчката, вдигнал сандъка и изтичал към своя Белчо, който вече го чакал пред вратата и радостно го посрещнал. Скоро двамата се върнали щастливо в къщи.

— Скъпи Щернберк — рекла Веленка, когато той й донесъл сандъка, — защо ми е този сандък, като нямам ключ да го отворя?

— А къде е ключът? — попитал царят, много недоволен от новата пречка.

— Тоя ключ е още триста мили по-надалеч, в един друг замък.

Царят се боял да помоли Щернберк, но той сам предложил да отиде за ключа. Много се зарадвал царят, а братята на Щернберк още повече.

Пак отишъл Щернберк при Белчо за съвет.

— Скъпи господарю, ти се пригответи и аз ще те отнеса там, само не забравяй да вземеш със себе си пръчката.

На другия ден, след като малко си отпочинал, Щернберк възседнал скъпото си конче и заминал за ключа. Като изминали триста мили, стигнали пак до един замък.

— Ще видиш пред вратата четири спящи лъва — казал Белчо. — Застани удобно, така, че да можеш и четирите с един удар да шибнеш през очите. Те ще се вкаменят и ти ще можеш спокойно да влезеш. Насред двора ще видиш само един лъв, ала той е по-силен от четирите заедно. Той държи ключа от сандъка в муцуната си. И той също ще спи. Промъкни се полека и го шибни през очите. Като се вкамени, вземи ключа от муцуната му и се върни при мен. Ала внимавай да не се събуди някой от лъвовете, иначе свършено е с тебе.

Щернберк взел пръчката и тръгнал. Като стигнал до вратата, видял там четири лъва, които спели дълбоко, и с един удар ги вкаменил. После влязъл в двора. По средата лежал голям лъв и от муцуната му се подавал златен ключ. Щернберк лекичко се доближил до него и изведнаж го шибнал през очите. Лъвът се вкаменил и ключът паднал от муцуната му. Щернберк го взел и бързо се върнал при Белчо. Било крайно време да се връщат, защото край тях се разразила страшна буря и забляскали светкавици като огнени стрели. Ала Белчо летял напред и скоро минали чародейната граница, вън от която нямало от какво да се боят.

След няколко дена се върнали в къщи. Когато Щернберк подал ключа на Веленка, тя го взела и му заповядала да отиде заедно с царя след нея. Влязла в стаята, където бил сандъкът, отворила го със златния ключ, но вместо дрехи извадила от него широк меч.

— Сега коленичете! — казала тя на смаяните мъже. — Аз ще ви отрежа главите и на двамата; който има благородна кръв, той пак ще оживее и за него ще се оженя.

Щернберк нямал какво да изгуби, затова, без да мисли, коленичил пред Веленка; ала царят много неохотно се навел и само твърдото убеждение, че има благородна кръв, го накарало да склони. И знаете ли какво се случило? Щернберк оживял, а царят останал мъртъв.

След малко Веленка извела Щернберк навън и го провъзгласила пред народа за свой мъж и бъдещ цар. В цялата страна имало само

двадесет и шест сърца, които не се радвали — това били братята на Щернберк. Безкрайна завист към щастливия им брат се загнездила в душите им и те се заклели да не се спрат пред нищо и да премахнат брат си. Не били толкова сърцати, та да го убият, ала скоро намерили, каквото търсели. Чули, че на няколко часа път живее една баба-магьосница. Отишли при нея и поискали да им помогне, като ѝ обещали много пари. Тя не оставила дълго да я молят и казала, че ще им помогне.

Скоро след това братята примамили Щернберк на лов. За зла чест, тоя път той не взел със себе си Белчо, а го оставил в къщи. Не искал напразно да го мори, а от бързане дори не отишъл да се раздели с него, което друг път винаги правел. И голяма грешка извършил!

Вечерта ловците се върнали, преструвайки се на много тъжни — Щернберк не бил с тях.

— Сигурно се е изгубил — казали безсърдечните братя на царицата. — Цял ден го търсихме, но не можахме да го открием.

Тази новина натъжила и разплакала всички царедворци. Най-вече скърбяла обаче Веленка. Тя изпратила пратеници на всички страни да разпитват за нейния любим и да го търсят, ала те се върнали с празни ръце. Братята мислели, че като премахнат Щернберк, ще могат да правят, каквото си искат, но се излъгали. Веленка ги ненавиждала и не им давала никаква власт.

Един ден тя излязла на двора много натъжена и видяла там Белчо и един от братята, който тъкмо заповядвал да изгонят тая кранта от двореца, защото само мърсяла обора. При все че Веленка не знаела колко много добрини е направил белият кон на Щернберк, обичала го, задето щастливо е пренасял нейния любим през толкова опасности. Тя се разгневилла, скарала се на брата за тая лоша постъпка и заповядала на слугата да върне Белчо в обора. След това тя влязла в двореца, взела вкусни сладкиши, отишла в конюшната и ги оставила в чистите ясли на коня. Ала той нищичко не хапнал — тъжно погледнал към Веленка и казал:

— Благодаря ти, господарке, че не остави да ме изгонят от двореца. Дълго те чаках, но ти не дойде и в скръбта си забрави за мен. Имам много неща да ти разказвам.

Веленка много се учудила, когато Белчо ѝ заговорил с човешки глас, но веднага се опомнила и рекла:

— Вярно, мили Белчо, че дълго време не съм идвала при теб. Но нали знаеш, че от оня нещастен ден, когато се изгуби Щернберк, от скръб се чудя какво да правя.

— Вярвам ти, мила господарке, вярвам ти. И на мен ми е мъчно, затова те чаках, та да отидем за него.

— Какво казваш? Да отидем за него? Ти знаеш ли къде е? О, тръгвай бързо и ме занеси при него!

— Успокой се и чакай да настъпи нощта. През деня братята му ще ни видят, ще почнат да ни гонят и може всичко да се провали. Като се стъмни, заръчай на прислужничките си никому да не казват, че не си в къщи, а после ела и ще тръгнем.

Веленка излязла много зарадвана от обора и отишла да се готви за нощното пътуване. Когато вечерта простряла черния си плащ, тя заръчала на верните си прислужнички никому да не казват къде е и изтичала при Белчо. Тихо го извела от двореца, възседнала го и полетяла в тъмната нощ. Като почнало да се разсъмва, стигнали до една гора, където конят спрял и казал на Веленка:

— Каквото в тая гора най-напред ти хареса, това вземи. До довечера ще те откарам при едно кладенче; там ще слезеш, ще се приближиш до него и каквото си взела от гората, ще го поръсиш три пъти с вода. Каквото и да видиш, не се озъртай и нито преди това, нито след това недей казва ни дума. После ела при мен и ще заминем.

Когато Веленка навлязла в гората и седнала да си почине под едно дърво, чула над себе си тъжно, но много хубаво пеене. Дълбоко в сърцето ѝ прониквали звуците, пълни с копнеж, и ѝ се сторило, че чува сладкия глас на Щернберк. Зарадвана, тя се огледала да зърне певеца и видяла над себе си един славей, който бил толкова кротък, че се оставил лесно да го хване и галювно кълвял ръката на Веленка, сякаш ѝ благодарял. Веленка помнела думите на бялото конче и взела славея със себе си. Вървели до късна нощ, докато стигнали до кладенчето.

Изведнаж конят спрял, Веленка слязла, изменила около сто крачки и видяла малкото кладенче. Там било светло като посред бял ден. Щом посегнала към водата и поръсила славея, започнало да гърми и да се святка и се извила страшна буря. Ала тя не ѝ обърнала никакво внимание и смело посегнала втори път към водата. Тогава от кладенчето се показала страшна змейска уста, която бълвала пламъци. Но Веленка пак не се уплашила, посегнала за трети път към водата и

поръсила славея. Изведнаж се прояснило, славеят изчезнал и пред нея застанал Щернберк. Тя едва не извикала от радост, но си спомнила думите на Белчо, сложила пръст на уста, хванала Щернберк за ръка и мълчаливо, без да се оглежда, забързала с него към бялото конче. От две страни ги преследвали грозни чудовища, но щастливите съпрузи не им обръщали внимание и възседнали коня, който на другия ден благополучно ги върнал обратно в царството.

Безсърдечните братя на Щернберк през това време за всичко научили и тъй като не било трудно да предугадят какво ги чака, решили, че ще бъде най-добре да си оберат крушите. Преди цар Щернберк да се върне в своя дворец, те били вече зад гори и планини. Ала той попитал Белчо дали може да ги догони и след като конят му казал, че може, взел вълшебната си пръчка, метнал се пак на гърба му и се спуснал след бегълците. Настигнал ги на една ливада, където седели уморени край голям огън. След като ги заобиколил три пъти, взел пръчката, шибнал всеки от тях и те веднага се превърнали на двадесет и шест каменни статуи. После той хвърлил вълшебната пръчка в пламтящия огън и изведнаж израснала голяма скала и закрила неблагоприятните му братя.

Като се връщал назад и приближил царския дворец, Белчо му казал:

— Сега слез, скъпи Щернберк, и направи, каквото поискам от теб.

— Ти си моят благодетел, затова с радост ще изпълня желанието ти.

— Отсега нататък вече няма да имаш нужда от мен; вземи меча си и за всички добрини, които съм ти направил, ми отсеци главата.

— Как можеш да искаш от мен нещо тъй жестоко? — извикал Щернберк.

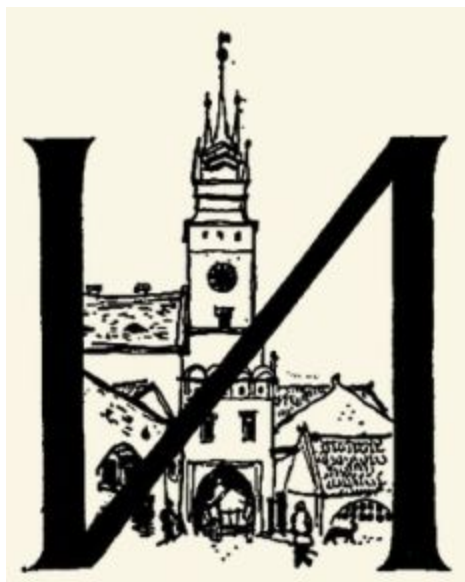
— Ако не направиш това, трябва отново да се мъча сто години, докато не намеря нов освободител.

Тогава Щернберк изтеглил меча си и с плач отсякъл главата на Белчо. От мъртвото му тяло излетяла бяла гълъбица, изпърпала три пъти с крила над главата на Щернберк и се възнесла към синьото небе.

Тъжно крачел към къщи Щернберк, но радостните викове на народа и топлата прегръдка на скъпата му жена прояснили скоро тъжното му лице. Той царувал дълги години мъдро и справедливо,

обичан от всички. И когато като стар дядо люлеел на коленете внучетата си, най-много обичал да им разказва за вярното си бяло конче.

ТОЯЖКА-ПЕРДАШКА

Имало едно време един дървар, който имал трима сина. Той ходел в гората да сече дърва и да събира смола и така си изкарвал хляба. Когато синовете му пораснали, повикал ги и им казал:

— Момчета, трябва да тръгнете по света да научите някакъв занаят. Ти, Франто, си най-голям, ще тръгнеш пръв.

Майка му му опекла баница и голяма кръгла пита, та дълго да пътува и надалече да отиде. Франта се разделил с родителите и тръгнал да си търси работа.

Вървял, вървял и стигнал най-послед до една голяма гора — толкова голяма, че краят ѝ не се виждал. Бродил из нея, докато навалила нощ и Франта не знаел накъде да отиде в тъмнината. Тогава решил да се качи на едно дърво и да се огледа наоколо дали няма да види някаква светлина. Озъртал се на всички страни и наистина видял, че на изток нещо свети. Слязъл бързо, тръгнал в тая посока и скоро стигнал до една къщичка. Влязъл вътре и видял, че в стаята седи една баба и прави магии. Тя веднага го посрещнала с думите:

— Добре дошъл, Франто, какво те носи насам?

— Работа търся. Тате ме изпрати по света да науча някакъв занаят.

— Щом е така, аз ще те взема на служба, но трябва да слушаш.

Франта с радост ѝ обеща. Бабата му дала добре да се нахрани и после му показала неговата стаичка. Сутринта го завела в една друга стая, пълна с книги, и му рекла:

— Една година ще пазиш и ще тупаш тия книги, но да не вземеш да четеш от тях! Щом прочетеш нещо, веднага ще позная и ще те изгоня.

„Защо ми е да чета?“ — мислел си Франта и служел на бабата прилежно. Всеки ден чистел и тупал книгите и докато усети — годината изминала. Дошла тогава при него бабата и му казала:

— Ти си изслужи годината, трябва да те възнаградя. Вземи това агне, то е чудотворно. Кажеш ли му: „Агънце, отърси се!“, ще се отърси и ще имаш, колкото щеш, жълтици.

Франта благодарил на бабата, вързал агнето с една връв и тръгнал. Като повървял малко, сетил се да изпита агнето и казал: „Агънце, отърси се!“

Агнето се отърсило и веднага около него се натрупала цяла купчинка жълтици. Франта бил доволен, че ще зарадва баща си. Мислел си: „Като се върна в къщи, вече няма да го оставя да сече дърва. Ще си купим хубава къща и всички ще живеем добре до края на живота си.“ После събрал жълтиците и продължил пътя си, докато привечер стигнал в едно село. Понеже имал много пари, упътил се право към кръчмата. Поръчал си хубава вечеря и попитал дали може да пренощува.

— Може, разбира се — отговорила кръчмарката.

— Имам и едно агне, гледайте го добре, само не му казвайте: „Агънце, отърси се!“

Ала не бивало да казва това. Щом се нахранил и легнал да спи, хитрата кръчмарка си помислила: „Защо да не му казвам, ще му кажа!“ и веднага извикала:

— Агънце, отърси се!

Агнето се отърсило и престилката ѝ щяла да се скъса от жълтици. Веднага ги прибрала и си рекла: „Ще видиш ти, Франто, това агне на куковден, да не съм луда да ти го дам!“

Сутринта Франта станал, закусил и казал:

— Доведете ми агнето! Какво ви дължа?

— Нищо, няма нужда от пари — отвърнала кръчмарката и му довели агнето, но не неговото, а друго. Франта го взел и продължил пътя си.

Най-после стигнал в къщи.

— И така, татко, ето ме и мен, свърших си службата. И да видиш каква награда си нося — ей това агне. Като му кажа: „Агънце, отърси се!“, почва да се отърсва и жълтиците ваят като дъжд. Вижте, само един път опитах и колко жълтици събрах! — И той изсипал жълтиците на масата.

Като ги преброил, баща му казал:

— Я опитай още един път!

Франта се изправил пред агнето и му извикал:

— Агънце, отърси се!

Но милото агънце не се и помръднало. Франта отново извикал: „Агънце, отърси се!“ — пак нищо. Той извикал и трети, и четвърти път: „Агънце, отърси се!“, но агнето не се отърсвало. Най-после то повдигнало опашка и изтърсило нещо, но какво — не е за казване. Горкият Франта започнал да се тюхка, че кръчмарката го е измамила. Но нали имали цяла торбичка жълтици, баща му казал:

— Е, получил си и агне, и жълтици, все ще ни стигнат за някоя и друга крина жито и ще бъдем добре.

Тъй като Франта бил вече в къщи, вторият син Йоска казал:

— Сега аз ще отида да си търся работа.

Майка му го приготвила, напекла му питки и голям кръгъл козунак, та да може много далече да отиде и дълго да не се връща в къщи. Тръгнал наш Йоска. Ходил и той дълго: един път ще преспи в гората под някой дъб, друг път горе на дъба, да не го разкъсат вълци, докато най-после стигнал и той в оная голяма гора. Като скитал из гората чак до вечерта, помислил си: „Ех, да има сега една стая да се наспя и нещо топло да си похапна!“ Качил се на едно дърво, та да се огледа наоколо, и наистина видял наблизко светлина. Бързо слязъл, повървял малко и се озовал пред къщичката. Потропал на вратата и старата баба дошла да му отвори.

— Добре дошъл, Йосифко — посрещнала го тя.

— А вие откъде ме познавате?

— Как да не те познавам! Идваш да те взема на служба, нали? И много ти се иска да си похапнеш нещо топло.

— Вярно, а откъде знаете?

— Казвам ти, че аз всичко знам. Хайде, влез, ще те взема на служба, ще те взема.

Бабата го нахранила и му постлала. Когато сутринта закусил, тя му казала:

— Нищо друго няма да вършиш при мен, само ще пасеш овцете.

Йоска изкарвал всеки ден овцете на паша, времето минавало бързо — докато разбере и годината изтекла. Една сутрин като станал, бабата му казала:

— Е, цяла година вече работиш при мен. Добре поработи, няма да те задържа повече. Ето ти за награда тая покривка. Като я постелеш на масата и й кажеш: „Покривчице, прости се!“, ще имаш ядене, колкото щеш.

Дотук всичко хубаво. Йоска благодарил на бабата, простил се с нея и тръгнал към къщи. Вървял, вървял, докато стигнал до същата кръчма, където отседнал и брат му.

— Ей, кръчмарко — извикал той, — желая да пренощувам у вас. Ще заплатя, каквото поискате.

— Ще се разберем. А какво ще си поръчате за ядене?

— Нищо. Дори и вие ще се нахраните с мене.

— Как така? — запитала кръчмарката.

— То си е моя работа.

Йоска извадил покривката и рекъл: „Покривчице, прости се!“ и веднага се появила цяла гъска, печена патица и десет други яденета, едно шише вино — всичко, каквото поискал. Наял се, напил се, изтрил си устата с покривката и легнал да спи.

Ала кръчмарката си помислила: „Ще има да вземаш, няма да ти оставя аз тая покривка!“ Щом Йоска легнал и заспал като пън от умора, кръчмарката тихо влязла, измъкнала му покривката изпод възглавницата и му сложила там друга, със същия цвят. Сутринта Йоска станал, облякъл се, пхнал покривката в джоба и продължил пътя си. Едва стигнал у дома и извикал:

— Тате, свърши вече теглото! Франта донесе само жълтици и агне, а аз спечелих една покривка. Като кажа: „Покривчице, прости се!“ и всякакви яденета, кой каквото поиска, се явяват на масата.

Баща му рекъл:

— Дано само не стане същото като с агнето! Кой знае дали ще те слуша! Е, покажи какво можеш да направиш!

Йоска постлал покривката на масата и рекъл:

— Покривчице, простри се!

Но покривката не се и помръднала. Викал ѝ той, въртял се около нея, но тя не се простирала. Франта започнал да се присмива на Йоска:

— Аз донесох поне жълтици и агне, купихме си овце и вече имаме четири агънца, а ти носиш само един парцал.

Най-малкият брат Хонза ги послушал, послушал от пещта, па скочил долу и казал:

— О вие, глупави момчета! На мене ми викате „глупав Хонза“, но сега аз ще отида на служба и тогава ще видите! Мамо, утре заминавам.

— Никъде няма да отиваш! — отвърнала майка му. — Та ти от гумното по-далеч няма и да стигнеш! Знаеш само пътя от печката до земята и от земята до печката, глупчо такъв.

Но Хонза не я слушал и държал на своето. Майка му тогава му опекла баница и Хонза тръгнал на път. Дълго скитал, докато най-послед стигнал до голямата гора. Гледа: и вълци има, и мечки, па се качил на едно дърво да пренощува. Като седял на дървото, видял наблиз светлина. „Какво ли е това, къщичка ли, що ли? — помислил си Хонза. — Защо тогава да сля на дървото, все ще ме приемат до сутринта!“ Слязъл той от дървото, тръгнал право към светлината и след малко стигнал до къщичката. Потропал на вратата, тя се отворила и го посрещнала старата баба.

— Добре дошъл, Хонзичек, тръгнал си да търсиш работа, нали?

— Затова съм тръгнал, бабо, за това.

— Ако ме слушаш, аз ще те взема за една година на служба.

Дала му да се нахрани, постлала му и като станал сутринта и закусил, старата баба му казала:

— Имам една гора, ти ще я пазиш. Ако някой дойде да краде дърва, ето ти една тояжка — тя е чудотворна. Кажеш ли ѝ: „Туп крадеца по гърбеца!“, тя ще скочи върху човека, когото ти посочиш, и здравата ще го пердаши, докато не ѝ кажеш: „Спри!“

Разбрали се. Хонза пазил ден, пазил два — на третия ден дошъл един байно да сече дърва. Хонза само рекъл: „Туп крадеца по гърбеца!“

и тояжката веднага скочила върху него и така го запердашила, че не го оставила да се опомни. Байното викал, молел, но тояжката още повече го налагала. Когато гърбът му хубаво посинял, Хонза рекъл: „Спри!“ и тояжката веднага скочила в ръката му. После казал на байното:

— Получи си заслуженото! Пък още един път да не си посмял да влезеш в гората, иначе моята тояжка-пердашка ще те пречука.

Байното обещал, че докато е жив, няма да припари в гората, а като се върнал в къщи, разнесъл вестта, че с тоя пазач шега не бива, има такава тояга, която всекиго набива, макар и едно дръвце само да вземе.

Хонза не усетил как минала годината. Една сутрин бабата му казала:

— Ти добре пази, Хонзичек, ни едно дръвце не пропадна, ни една цепеничка. Какво да ти дам за награда?

— Дай ми, бабо, тая тояжка-пердашка и ще бъда доволен.

— Е, вземи си я тогава — рекла бабата и му дала още една торбичка с жълтици. Хонза ѝ благодарил, пригответил се и потеглил към къщи.

По пътя стигнал и той до оная проклета кръчма, където кръчмарката сменила на братята му агнето и покривката, и поискал да пренощува. Кръчмарката го настанила и той рекъл:

— Приберете ми и тоягата! Тя е чудотворна. Като ѝ кажете: „Туп крадеца по гърбеца!“, започва да пердаши, ала не бива да ѝ казвате това!

— А кръчмарката си помислила: „Пак някоя чудесия! Няма да я видиш, момченце, тая тояга!“ Едва дочакала Хонза да заспи и веднага казала на тоягата: „Туп крадеца по гърбеца!“ И понеже нямало друг, тояжката скочила на гърба ѝ и започнала така да я налага, че пушек се вдигало. Кръчмарката се разкрещяла силно и Хонза се събудил. Веднага изтичал и видял как се е разиграла тояжката.

— Аха, мръснице, ти ли си? Значи, ти си взела нашето агне и нашата покривка? Бий, тояжке, продължавай!

Кръчмарката вече мислела, че идва краят на света и молела Хонза да я остави — всичко щяла да върне.

— Тогава донеси агнето и покривката!

Кръчмарката, ще не ще, му ги донесла. Хонза погледнал агнето и извикал:

— Дали е то? Агънце, отърси се! — и веднага се посипали жълтици. А после рекъл на покривката: — Покривчице, прости се! — и веднага се появили толкова яденета и напитки, че дори не могли да се поберат на масата.

Хонза хубаво се нахранил, па рекъл на кръчмарката:

— Това да ти е за урок, друг път да не крадеш.

После взел агнето и покривката и се запътил към къщи. Като пристигнал, извикал братята си и им казал:

— Ех, приятели, големи герои излязохте вие! Ето ти, Франто, твоето агне, помилвай си го!

Франта скочил и извикал:

— Агънце, отърси се! — и агнето веднага изтърсило цял куп жълтици.

— А ето ти на теб, Йоско, твоята покривка, та цял живот да си добре. Но ще ми дадеш половината ядене.

Веднага се събрало цялото семейство, Йоска приготвил масата, постлал покривката и извикал:

— Покривчице, прости се! — и веднага на масата се появили гъски, разни печени меса, наденици, салами и шишета с вино. Наяли се, напили се до насита, па попитали:

— Ами ти, Хонзо, какво донесе от твоята служба?

— Какво ли? Няма да ви кажа. Но като отидем в неделя на забава в кръчмата, дето често се сбиват, ще ви покажа какво съм донесъл.

И така чакали да дойде неделя. Пари имали много, облекли се хубаво и в неделя — право в кръчмата на забава. Всички се чудели как така сиромашията челяд на дърваря изведнаж се решила да излезе от колибата. А Хонза веднага хвърлил на свирачите една жълтица и им извикал:

— Свирете, момчета!

Музикантите никога не били получавали жълтица, та затова сега така засвирили, че всичко се разтърсило. Когато се събрали всички чорбаджийски синове, Хонза хвърлил на музикантите нова жълтица и им наредил:

— Свирете, момчета!

Все така им нареждал и никой друг не можел да ги накара да свирят.

Но чорбаджийските синове не могли да понесат никакви си дървари да се перчат, а те, чифликчиите, да слушат и един от тях блъснал Хонза на хорото.

— Я не ме блъскай! Допреш ли се още един път до мен, ще те науча! — извикал му Хонза.

— Какво! — креснал чорбаджийският син, обърнал се и залепил на Хонза една плесница. Другите само чакали как ще изнесат дърваря от кръчмата. Но като го ударил, Хонза извикал:

— Тъй ли! Тояжке, „Туп крадеца по гърбеца!“

И тояжката запердашила, заскачала от един на друг, та не ги оставяла да се опомнят.

— Изгони ги всички вълн! — извикал Хонза и тя до един ги изгонила.

Едва сега разбрали какво си е донесъл Хонза от службата. Братята останали в кръчмата сами с момичетата, всеки си избрал, която поискал от най-личните, оженил се и живели всички честито чак до смъртта си.

ПРИНЦ БАЯЯ

Един млад цар трябвало да се раздели с жена си и да отиде на война. Скоро след неговото заминаване царицата родила близнаци, и двете момчета. Настанало незапомнено веселие по цялото царство. Веднага заминали пратеници да съобщят на царя радостната вест. Момчетата били здрави и растели като дръвчета. Но онова, което само няколко минути по-рано се появило на света, било по-жизнерадостно от другото и такова си останало и когато пораснали. То било по цял ден на двора, тичало, скачало и лудувало с кончето, което се родило в един и същи ден с него. Другото пък обичало повече да се търкаля по меките килими, навъртало се около майка си и никъде не излизало освен на разходка в градината заедно с нея. Затова и майка им не обичала много първото, а второто ѝ станало галениче. Момчетата били на седем години, когато баща им се върнал от война и с неизказана радост притиснал до сърцето си жена си и децата си.

— Кой от тях е по-големият и кой по-малкият? — попитал царят царицата.

Като мислела, че мъжът ѝ пита, за да разбере кой ще е престолонаследникът, тя представила своето галениче за по-голямо.

Царят, разбира се, обичал еднакво и двете си деца, но когато те станали юноши, по-големият син слушал как наричат по-малкия престолонаследник и толкова му било мъчно, че животът в двореца му опротивял и той замечтал да тръгне по света. Един път се оплакал на малкото си конче, споделил с него мъката си и му казал, че му се ще да избяга от къщи.

Тогава конят му отговорил с човешки глас:

— Като не ти се харесва в къщи, тръгни по света, но без да питаш баща си, не прави ни крачка. Ала те съветвам друго със себе си да не вземаш и на друг кон, освен на мен, да не се качваш — това ще ти донесе щастие.

Принцът много се зачудил, че конят му говори с човешки глас и го запитал как е възможно. Конят му отговорил:

— За това не ме питай. Аз съм готов да те браня и напътвам, стига да ме слушаш.

Принцът обещал на коня, че винаги ще изпълнява съветите му, и отишъл в двореца да пита баща си ще го пусне ли да тръгне по света. Като казал на родителите си какво е намислил да прави, баща му не искал да се съгласи, но майка му веднага склонила. Ала принцът не отстъпвал от решението си и най-после измолил съгласието и на баща си. Царят тогава наредил да се приготвят коне, слуги и цяла свита, която да придружава принца. Но той се отказал от всичко и рекъл на баща си:

— Защо ми е, татко, такава свита, коне и слуги? Аз ще си взема пари и ще замина сам по света с малкото си конче. Тъй няма да имаш толкова грижи и неприятности.

Наново трябвало да моли баща си, докато му позволил. Най-после всичко било готово за път. Младият кон стоял оседлан до портите, а горе в двореца принцът се прощавал с родителите си и брат си. Всички плакали горчиво, дори в последната минута и на майка му ѝ дожаляло, че пуска детето си да скита по света и строго му наредила най-късно след една година да се върне в къщи или поне хабер за себе си да прати.

След няколко часа кончето препускало тръс по широкото поле далеч от столицата. Някой може да си помисли, че седемнадесетгодишен кон не може да бъде тъй пъргав, но тоя кон не стареел, понеже не бил обикновен. Косъмът му бил лъскав като

кадифе, краката му — прави като струни и бил пъргав като сърна. Пътят бързо минавал. Дълго пътували, без принцът да знае накъде го носи конят, докато изведнаж видял кулите на чудно хубав град. Тогава конят се отклонил от пътя и препуснал през полето към една скала, която се издигала наблизко до една хубава горичка. Като стигнал до нея, той ритнал с крак скалата, тя се разтворила и влезли вътре. Това било хубава, удобна конюшня.

— Остави ме сега тук — казал конят на принца — и иди сам в близкия град, направо в двореца. Ала там трябва да се представиш за ням. Царят ще те вземе на служба, а ти внимавай да не се издадеш. Като имаш нужда от нещо, каквото и да е то, ела при скалата, почукай три пъти и тя ще се разтвори.

Принцът си помислил: „Умно е моето конче, то сигурно знае за какво ще ми послужи всичко това.“ Взел си дрехите и тръгнал. Стигнал до престолния град, който бил недалече от скалата, и поискал да съобщят на царя за него. Като разбрал, че е ням, царят се съжалил над младостта му и го задържал при себе си. Той скоро видял, че момъка го бива за всякаква работа. С каквото и да се заловял, с всичко бързо се справял и по цял ден тичал и шетал из двореца. Потрябвало ли на царя писар, нямало по-добър от него. Всички го обичали, но понеже бил ням и на всичко отговарял само „баяя“, останало му името Баяя и никой след това не го наричал друго.

Царят имал три дъщери, една от друга по-хубави. Най-голямата се наричала Здобена, втората Будинка, а най-малката — Славена. Най-много от всичко Баяя обичал да стои при трите момичета и му било позволено по цял ден да прекарва с тях. Както бил ням, и при това толкова черен, че страх да те хване, а на всичко отгоре едното му око било винаги вързано — можел ли царят да помисли, че той ще се хареса на някоя от принцесите! Но принцесите при все това го обичали и искали навсякъде да ходи с тях. Той им виел венци, берял им цветя, навивал им златни конци, рисувал им птици и различни цветя за бродирание и всичко това много им харесвало. Ала на най-малката той служел с най-голямо усърдие и каквото правел за нея, било винаги най-хубаво, така че сестрите ѝ на шега я дразнели. Славена била безкрайно добра и никога не се сърдела на сестрите си.

Не минало много време, откакто дошъл Баяя в двореца. Една сутрин той влязъл в залата, където царят закусвал и го видял да седи,

потънал в скръб. Попитал го със знаци какво му е.

Царят тъжно го погледнал и рекъл:

— Мило момче, защо ме питаш, не знаеш ли каква беда ни заплашва и какви тежки три дни ме очакват?

Баяя поклатил глава, че не знае, и по лицето му се изписала голяма уплаха.

Тогава царят му казал:

— Е, ще ти разкажа, макар че не можеш да ни помогнеш. Преди години долетяха тук три змея, единият с девет глави, другият с осемнадесет, а третият с двадесет и седем. Такова бедствие настана тогава в моя град, косите ти да настръхнат. Хората се криеха, тъй като не бяха сигурни за живота си. Скоро не остана никъде ни една глава добитък, понеже всичко трябваше да дадем на чудовищата, за да не нападнат града. И въпреки това много хора изядоха. Не можех повече да слушам плачове, затова повиках в двореца една магьосница да ми каже как да изгоня чудовищата от страната. Но о, беда! Тя ми съобщи, че ще се махнат, ако им обрека трите си дъщери, които тъкмо почваха да се разхубавяват. Като мислех, че ще намеря изход, стига само да изгоня чудовищата от царството си, обещах им тази нечувана жертва. Царицата умря от мъка. Но дъщерите ми не разбраха нищо. Змейовете си отидоха и през всичките тия години не се чува, ни видяха. Но ето вчера един овчар дотича ужасен и каза, че змейовете пак са дошли в същата скала, където по-рано живеяха, и страшно реват. И аз, клетият баща, трябва утре да дам първата си дъщеря жертва на своята страна — други ден втората, а после — третата и да тръгна след това по света като просяк.

Така нареждаше нещастният цар и си скубел косата.

С посърнало лице отишъл Баяя при принцесите, но смъртно се изплашил, като ги видял. Те седели една до друга в черни дрехи, с лица, бледи като платно, и горко плачели, че трябва по такъв жесток начин да свърши младият им живот. Баяя започнал да ги утешава и им сочел, че сигурно ще се намери някой, който да ги освободи, но нещастните момичета не го слушали и непрестанно леели сълзи. Също такава бъркотия и скръб царели и в града, понеже всички обичали царското семейство. Целият град и дворецът били обвити с черно сукно.

Баяя тайно излязъл от града и хукнал през полето към скалата, където било затворено кончето му. Като почукал три пъти, скалата се отворила и той влязъл вътре. Погалил коня по лъскавата грива, целунал го по бялото петно на челото и рекъл;

— Мило конче, идвам при теб за съвет и ако ми помогнеш, ще бъда щастлив цял живот. — И започнал да разправя на коня за всичко случило се в двореца.

— Всичко зная — отговорил конят — и затова те доведох тук, да помогнеш на принцесите. Ела утре рано сутринта при мен и аз ще ти кажа какво да правиш.

Изпълнен с радост, тичал Баяя назад към двореца и мнозина можели да го упрекнат, че е толкова весел, но за щастие никой не го срещнал. Цял ден не излязъл той от стаите на принцесите, какво ли не измислял, та поне малко да ги успокои и ободри, но не успял.

На другата сутрин още призори той бил край скалата. Конят го посрещнал и му казал:

— Сега повдигни камъка под моите ясли и извади, каквото намериш там.

Баяя с готовност го послушал и извадил от дупката, скрита под яслите, един голям сандък. Конят му наредил да го отвори и като сторил това, извадил три вида прекрасни дрехи, меч и конска юзда. Едните дрехи били червени, със сребро и диаманти обшити, бронята им била от лъскава стомана, а на шлема имало бели и червени пера. Другите били целите бели, със злато обшити, бронята и шлема — златни, с бели пера. Третите пък били светлосини и богато обшити със сребро, диаманти и бисери, а шлемът — накичен със сини и бели пера. Наред с трите вида дрехи имало един меч, ножницата на който греела от скъпоценни камъни, както и юздата на коня.

— Тия три вида дрехи са твои, но най-напред облечи червените.

Баяя се облякъл, препасал си меча и метнал юздата през главата на коня.

— Послушай съвета ми — от нищо не се бой и не слизай от мен. Сечи чудовището и вярвай в меча си. — Така приказвал конят, като излизал от скалата.

През това време в двореца дошъл часът за скръбна раздяла — цяла тълпа народ изпращала клетата Здобена въвн от града. Наближили до съдбоносното място, принцесата слязла от каляската и като видяла,

че трябва да тръгне към скалата, паднала в несвяст на земята. В този момент от далечината се понесъл кон, а на него — рицар с червени и бели пера. Като стигнал до тях, той заповядал на хората да се отдръпнат, да отведат принцесата и да го оставят сам. Можете да си представите с каква радост изпълнили всички тая заповед, само принцесата не се съгласила да си отиде, искала да види как ще свърши всичко.

Едва се изкачили на отсрещния хълм, скалата с трясък се разтворила, змеят с деветте глави излязъл навън и се заозъртал за плячката си. Тогава Баяя се спуснал с коня си срещу него, изтеглил меча и с един удар му отсякъл три глави. Змеят се гърчел, бълвал огън и така се мятал, че отровата му се пръскала надалеч, но принцът не обръщал на това никакво внимание и размахвал меча, докато му отсякъл и деветте глави. Останалото довършил конят с копитата си.

Когато змеят загинал, принцът обърнал коня и заминал нататък, откъдето дошъл. С почуда гледала след него Здобена, но си спомнила, че баща ѝ я чака и бързо тръгнала към двореца със свитата си.

Кой би могъл да опише радостта на бащата, след като видял дъщеря си жива и здрава и — радостта на сестрите, че може и за тях да се намери освободител. Баяя също дошъл и непрестанно им показвал със знаци да вярват, че бог ще прати и на тях някой да ги освободи. Макар и да ги било страх от утрешния ден, все пак били по-весели и разговаряли с Баяя. На другия ден извели Будинка. И с нея се случило същото както предния ден със сестра ѝ. Едва стигнала до мястото и всички видели да идва рицар с бели пера и след малко храбро да се бие със змея с осемнадесетте глави, докато чудовището издъхнало. След като го посякъл, той се отдалечил също като предния ден. Когато принцесата се върнала в двореца, всички съжалявали, че не могли да изкажат своята благодарност на храбрия рицар.

— Зная аз, сестри мои — рекла Славена, като се събрали заедно, — вие не сте молили рицаря да дойде, но аз ще коленича пред него и тъй дълго ще настоявам, докато не направи това.

— Защо се смееш, Баяя? — попитала Здобена, като видяла усмихнатото лице на немия. Но Баяя започнал да скача из стаята и давал да се разбере, че се радва, защото ще види рицаря.

— Ех, щурчо, още го няма, та да се радваш — отговорила Здобена.

На третия ден извели Славена. Тоя път и самият цар тръгнал с нея. Сърцето на клетото момиче изтръпвало от ужас, като си помисляло, че ще го дадат на змея, ако не дойде освободителят. В този момент се разнесли радостни викове, че рицарят иде. А Баяя както убил първите два змея, така убил и третия, макар че и той, и конят му едва не паднали от изтощение. Тогава царят и Славена се доближили до него и помолили рицаря да отиде с тях в двореца. Но той не искал да стори това. Славена коленичила пред него, хванала го за мантията и започнала да го моли тъй горещо, тъй мило, че сърцето на принца се разтуптяло, но в този миг конят трепнал и рицарят изчезнал.

Натъжена, че не може да възнагради своя освободител, Славена се върнала с баща си в къщи. Всички мислели, че те ще доведат рицаря, но останали пак с излъгани надежди.

Сега всички били отново щастливи, ала то не траяло дълго време — нова скръб ги обхванала. Един ден царят получил от съседния цар призив за война. Той много се изплашил, понеже знаел, че съседът му е по-силен, и веднага написал послание и разпратил пратеници на всички страни да повикат князете и болярите на събор в царския дворец. Всичко станало много бързо и владетелите завчас се събрали. Царят им разказал за своите тревоги и ги помолил за помощ, като им обещал за награда своите дъщери. Кой би се отказал от такава награда? Всички се разотишли и обещали в определения ден да дойдат с войските си. Започнали да се готвят за война. Царят сам искал да предвожда войските на бойното поле. Предпоследния ден князете пристигнали и имало голямо пиршество. После царят се простил с разплаканите си дъщери, заповядал още един път на Баяя да наглежда всичко и под звуците на тръби и фанфари потеглили към бойното поле.

Баяя изпълнявал желанието на царя, всичко наглеждал, но най-много се грижел да развлича принцесите, за да не им е мъчно. Ала веднаж му хрумнало да се престори на болен и без да обръща внимание на лекаря, който искал да му помогне, казал, че сам ще отиде да си набере билки, които ще го изцерят по-добре от всички лекарства. Принцесите го помислили за смахнат и не го спрели. А той не отишъл за билки — и без това за неговата болка лек нямало освен в ясните очи на хубавата Славена, — а отишъл при своето конче да се посъветва с него дали не трябва да се притече на помощ на царя. Конят го посрещнал, наредил го да облече белите си дрехи, да вземе меча си и

да го възседне, защото ще тръгнат на бой. Баяя го разцелувал от радост.

Много дни продължила войната и царската войска все повече слабеела, без да може да преодолее голямата сила на неприятеля. Главната битка била определена за другия ден, на нея трябвало да се реши кой ще победи. Царят цяла нощ давал заповеди. Той изпратил пратеници при дъщерите си с нареждане какво да правят, ако той изгуби войната. Сутринта войските се предали на милост божия и започнали да се строят. В този миг екнали тръби, зазвънтяло оръжие, литнали стрели и из цялото поле се разнесли викове и трясък. В същия миг срещу неприятеля се хвърлил юнак с бели дрехи и златен шлем с бели пера. Той яздел на малък кон, в ръцете си въртял огромен меч и така косял неприятелите, че всички го помислили за зъл дух, размахал боздугана си. Съвзела се и царската войска и се хвърлила на помощ на храбривия герой. След малко неприятелите отстъпили, а когато белият рицар убил вожда им, пръснали се като стадо без овчар. Но рицарят бил леко ранен в крака и кръв обагрила бялата му дреха. Като видял това, царят скочил от коня, разкъсал мантията си и сам му превързал кървавата рана, като го молел да влезе в неговия стан. Ала рицарят му благодарил, пришпорил коня и изчезнал. Царят едва не заплакал от мъка, че рицарят, на когото бил толкова задължен, за четвърти път си отишъл.

Победителят се върнал с несметна плячка в къщи. В столицата народът го посрещнал с ликуване, а в двореца устроили славни тържества и увеселения.

— Е, управителю мой, добре ли гледа моя дом, докато ме нямаше? — попитал царят Баяя.

Баяя казал, че добре го е гледал, но принцесите започнали да се смеят, а Славена рекла:

— Трябва да ти се оплача, татко, от твоя управител. Много беше непослушен. Разболя се, лекарят искаше да му даде добри лекарства, но той каза, че сам ще отиде да си бере билки. Излезе и се върна чак след два дни, окуцал и по-болен, отколкото замина.

Царят погледнал Баяя, но той се усмихнал и се завъртял на петата, сякаш да покаже, че нищо му няма. Когато принцесите чули, че техният освободител отново е помогнал на баща им в битката, с голямо нежелание се съгласили да станат жени на князете — мислели,

че все може рицарят да дойде за някоя от тях. Разбира се, никоя не знаела дали той е хубав или не, тъй като не го били виждали в лицето, но всички си го представлявали прекрасен като ангел. Царят бил смутен, не знаел кого от князете да награди. Всички князе му помагали с все сили, всички се били храбро. Кому да даде дъщерите си? Тогава той измислил начин, който всички да задоволи, отишъл при князете и казал:

— Скъпи приятели! Аз ви обещах да дам трите си дъщери за жени на тия, които най-много ми помогнат във войната. Но вие всички предано се бихте, затова искам да постъпя така, че никого да не обидя. Застанете в редица и всяка от моите дъщери ще хвърли от балкона по една златна ябълка. До когото се търколи златната ябълка, той ще се ожени за принцесата. Доволни ли сте от това решение?

Всички казали, че са доволни. Царят съобщил на принцесите и те също трябвало да се показват доволни, за да не опозорят баща си. Облекли най-скъпите си дрехи, всяка взела по една златна ябълка и излезли на балкона, под който стояли в една редица князете и благородниците. Сред народа, до самите женихи, стоял и Баяя.

Първа хвърлила Здобена, ябълката търкол-търкол право в краката на немия. Ала Баяя се дръпнал и тя се търкулнала към един хубав княз, който с радост я вдигнал и излязъл от редицата. След това хвърлила Будинка. И другата ябълка се търкулнала към краката на Баяя, но немият ловко я бутнал и на всички се сторило, че ябълката се търкаля направо към друг напет болярин, който я повдигнал и пламенно погледнал към балкона хубавата невеста. Най-после хвърлила Славена. Тоя път Баяя не се отдръпнал от ябълката, а радостно я повдигнал, изтичал горе, коленичил пред принцесата и ѝ целунал ръка. Ала тя се изтръгнала, избягала в стаята си и горко заплакала, задето трябвало да се ожени за немия. Царят се ядосвал, князете негодували, но каквото станало, станало — нямало как да се промени. След това имало угощение, след угощението — рицарски турнир, на който една от невестите трябвало да раздава наградите. На угощението Славена стояла унила, ни дума не продумвала. Женихът Баяя никъде не се виждал и царят помислил, че се е разсърдил и избягал. Всички съжелявали клетото момиче и за да го поразвеселят, помолили го то да раздава наградите.

Славена най-после се съгласила. Благородниците насядали край оградата, юнаците се срещали и побеждавали един друг, когато изведнаж глашатаят съобщил, че въвн стои рицар на малък кон и иска да го допуснат на турнира. Царят кимнал, че може. Тогава на арената излязъл рицар със сини, везани със сребро дрехи, със сребърен шлем с бели и сини пера. Принцесите едва се сдържали да не извикат, като видели фигурата и коня на храбрия си освободител. Рицарят се поклонил на дамите и започнал единоборство с князете. Колкото излезли срещу него, всички надвил и останал единственият победител. Славена слязла при него със златен пояс в ръка. Рицарят коленичил пред нея и тя му окачила на врата пояса, везан от самата нея. Ръцете ѝ треперели, страните ѝ горели, не знаела дали я пали слънцето или огненият поглед на прекрасния рицар. Тя притворила очи и чула само сладките думи:

— Прекрасна невясто, още днес ще те взема!

Царят и двете невести слезли долу да задържат юнака и му се отблагодарят за всичко. Но той целунал бързо ръката на Славена и изчезнал. Тя мислела за думите, които рицарят ѝ прошепнал. Имало ново угощение, само Славена седяла в своята стая и не искала да излезе между гостите.

Месечината изгряла и конят за последен път понесъл от скалата своя господар. Като стигнали пред двореца, Баяя скочил, целунал шията и челото на коня и той изчезнал от погледа му. С мъка се простил рицарят с верния си приятел, но затова пък го очаквала по-сладка награда.

Славена тъжно гледала и си мислела, че едва ли вече рицарят ще дойде. Тогава прислужничката отворила вратата и казалa, че Баяя иска да говори с принцесата. Славена не отговорила и главата ѝ паднала на възглавницата. В този момент някой я хванал за ръката, тя повдигнала глава и видяла пред себе си красивия герой, своя освободител.

— Сърдиш ли се на своя жених, че се криеш от него? — попитал Баяя.

— Защо ме питаш, та ти не си мой жених! — прошепнала Славена.

— Аз съм твой жених, девойко, пред теб стои немият Баяя, който венци ти виеше, от смърт спаси теб и твоите сестри и помогна на баща ти във войната. Аз съм твой жених.

На всекиго е, мисля, ясно, че Славена не му се сърдела. Доста време след това вратите на тържествената зала се отворили и през тях влязла Славена с рицаря с белите дрехи и златния шлем. Тя представила на баща си своя жених, немия Баяя. Бащата се радвал, гостите се чудели, а сестрите ѝ гледали изпод вежди. Едва тогава настанало истинско веселие и пили за здравето на годениците чак до зори.

След сватбата Баяя заминал със своята Славена при родителите си, но колко се изплашил, като видял, че целият град е обвит с черно сукно. Веднага запитал какво означава това и му казали, че е умрял младият цар. Забързал той към двореца да зарадва родителите си, което наистина само той можел да направи. Считали и него за умрял, след като толкова дълго време не им се обаждал. Отново радостта влязла в двореца, махнали черното сукно и на негово място сложили червено. Баяя станал цар и живял щастливо до смъртта си със своята жена.

ХУБАВЕЛКА

Един стар баща имал три дъщери. Двете били много своенравни, но третата била добра и тиха и се наричала Хубавелка. Баща им един ден се готвел да иде на панаир. Двете момичета веднага поръчали да им донесе едно, че друго, че трето — все хубави неща, а Хубавелка мълчала и нищичко не поискала. Като видял, че нищо не иска, баща ѝ се обърнал към нея и рекъл:

— Ами ти, Хубавелке, какво искаш да ти донеса?

Тя му отговорила:

— Ех, тате, толкова грижи имаш вече, какво и аз да искам! Ако видиш някъде хубава розичка, донеси ми я.

Бащата отишъл, накупил всичко и не му останало нито грош, за да купи нещо на Хубавелка. Нямащо какво да прави — трябвало да се върне в къщи. Ала по пътя той се ядосвал, че нищо не ѝ носи и все мислел как да я зарадва.

Както вървял, изведнаж се озовал пред един замък, в градината на който имало храст с чудно хубави рози. Бащата се зарадвал и си спомнил: „Нали тя ми каза да ѝ занеса поне една розичка! Ще ѝ откъсна, за една роза няма да ми вземат главата я!“ Влязъл той в

градината и откъснал една роза. Ала щом сторил това, изневиделица се появил грамаден змей, спуснал се право към него и извикал:

— Как смееш да късаш!

Бащата видял змея и се изплашил. Какъв страшен змей! А той го запитал:

— За кого я късаш?

Бащата го помолил да му прости. Казал му, че има дъщеря в къщи, че на панаира не му останал нито един грош да ѝ купи нещо, та искал да ѝ занесе поне тази роза.

— Нося в торбата на другите дъщери, каквото си поръчаха, а Хубавелка нищо друго не поиска.

Тогава змеят му отвърнал:

— За наказание, дето се осмели да ми късаш розите, ще ми доведеш тук своята Хубавелка да ми служи една година. Ако не искаш, жив оттук няма да излезеш.

Бащата пак молил змея да му прости, да иска всичко друго, но не и това, защото за Хубавелка то ще е все едно самата смърт. Ала змеят не отстъпвал и настоявал да я доведе. Бащата нямало какво да прави, трябвало да му обещае и да остави даровете в залог, докато доведе дъщеря си. Змеят му позволил да вземе само розата за Хубавелка. Ще не ще, бащата сложил торбата до храста и тръгнал. Пристигнал с плач в къщи. Дъщерите изтичали да го посрещнат и завикали:

— Какво ни носиш, тате? Защо плачеш?

— Ах, мили деца, нещастие ме сполетя — отвърнал бащата.

— Какво се е случило? — заразпитвали го момичетата, а бащата само казал:

— Ах ти, моя Хубавелке, ето, донесох ти розичка.

Тогава другите се нахвърлили върху му:

— На нея носиш, а на нас нищо! За нея винаги ще има нещо похубаво! — и започнали да му се карат, чак страх да те хване.

Тогава баща им разказал за нещастиято: как откъснал за Хубавелка една роза, как змеят го хванал и трябвало да му остави в залог подаръците, които купил за тях.

— И няма да ни ги върне, докато не я заведе при него да му служи — завършил той.

Дъщерите пак започнали да го нападат, че тя винаги трябвало да получи нещо особено, докато Хубавелка им рекла:

— Мълчете, ще отида! Ти, тате, само ме заведи, нека да си получат нещата.

Бащата похапнал надве-натри, скочил и повел Хубавелка към замъка. Като стигнали, влезли вътре, но никъде не срещали жива душа. Навсякъде било пусто. Най-после те отворили една врата, където било написано: „Стая за Хубавелка“. Отворили втора, там също пишело: „Стая за Хубавелка“. Такива стаи имало девет. В десетата била сложена маса, отрупана с ядене, и две легла и също пишело: „Стая за Хубавелка“.

Бащата казал:

— Това е сигурно за нас. Ти си Хубавелка, а ядене има за двама ни — ще останем тук, ще се нахраним и ще легнем да поспим.

Като се нахранили, легнали си и понеже били много уморени, спали чак до сутринта. Когато се събудили, бащата се разделил с Хубавелка и ѝ казал:

— Живей щастливо и си спомняй понякога и за мен.

А тя го попитала:

— Къде ще намеря змея?

Баща ѝ отговорил:

— Сигурно е при оня храст, където оставих торбата.

Тогава отишли в градината при розите — торбата била там. Змеят веднага се появил и рекъл:

— Водиш ли ми я вече? Значи, това е Хубавелка! Вземи си торбата, а ти, Хубавелке, ще останеш тук на служба.

Бащата и дъщерята отново се сбогували и двамата се разплакали. После змеят рекъл:

— Не плачи, Хубавелке, тук няма да ти е лошо. Всичко ще имаш предоволно, само че трябва да правиш, каквото аз поискам.

Хубавелка попитала:

— А какво трябва да правя?

— Яденето ти ще е винаги приготвено, само ще се разхождаш из градината и стане ли единадесет часа, ще ми полюлееш главата на скута си, а като я полюлееш, пак ще се разхождаш и ще си почиваш.

Хубавелка се изплашила, че трябва да люлее главата на змея, при все че след като ѝ заговорил тъй кротко ѝ с човешки глас, не се бояла толкова от него. А той продължил:

— Не се опитвай да бягаш! Недей и помисля за такова нещо, защото няма да ти помогне; само ме слушай!

И Хубавелка ходела, където си искала, а като станело единадесет часа, змеят винаги тихичко допълзявал и слагал глава на скута ѝ. Той така тъжно я гледал, че ѝ ставало жално за него.

Тъй минавало ден след ден, времето текло, било ѝ само мъчно, че никъде няма жив човек. Нямало с кого да поговори, само със змея разменяла по две-три думи на ден. Но колкото повече време минавало, толкова по-малко се бояла от него.

Един ден, като седяла в градината, Хубавелка си спомнила за баща си. Много се натъжила и когато змеят дошъл да му полюее главата на скута си, отблъснала го. А клетият змей сякаш се поболял от мъка, скрил се и вече не се показал. На Хубавелка ѝ станало още по-мъчно, след като и него не виждала. Така се разплакала, че змеят излязъл и тя го милвала, милвала и се радвала, че поне той е при нея, че поне с него може да си поговори. Оттогава никога вече не го пъдела, като дойдел при нея да му люее главата.

Така продължило цяла година. Един ден, както седяла и милвала главата на змея, изведнаж кожата му се свлякла и от нея излязъл човек. Той бил омагьосан принц, който отново добил човешкия си образ. Прекрасният момък коленичил пред Хубавелка и казал:

— Хубавелке, ти ме освободи, понеже ме съжали, и затова ще станеш моя жена. Аз бях омагьосан принц, на мен принадлежи замъкът и всичко, което е тук, заедно с омагьосаните слуги и слугини — ще видиш само колко свят ще се насъбере сега.

И наистина в замъка, където преди това не се виждал жив човек, изведнаж се разтичали толкова слуги и слугини, че Хубавелка не можела да се начуди откъде са се взели. А принцът веднага изпратил да повикат бащата на Хубавелка за сватбата. Баща ѝ много се зачудил как може да правят сватба, като в замъка няма жива душа. Веднага се приготвил да отиде на сватбата, но дъщерите му също си облекли новите дрехи и поискали да отидат с него.

— И ние ще дойдем, щом Хубавелка ще се жени! — казали те. Като стигнали там, сестрите на Хубавелка не могли да се нагледат на хубавия принц, на нея и на дрехите ѝ — целите били от дантели и коприна. Те ѝ завиждали, но и да завиждат, и да не завиждат, нищо не можели да направят. Хубавелка ги видяла и при все че била много

щастлива, ѝ станало криво, защото те винаги се отнасяли лошо към нея. Казала на своя принц, че отишла в замъка само заради тяхната злоба, но че сега е много радостна, защото го е освободила, след като той бил човек.

След сватбата сестрите трябвало да се върнат в къщи, принцът ги изгонил, но бащата оставили при себе си. Всички живеели честито, имали всичко в изобилие и ако не са умрели, сигурно още живеят.

ТРИТЕ ЗЛАТНИ КОСЪМА НА ДЯДО ВСЕЗНАЙКО

Имало едно време един цар, който много обичал да ходи из горите на лов за дивеч. Веднаж той се спуснал да гони един елен и се заблудил. Бил съвсем сам, мръкнало се и царят много се зарадвал, като видял на една горска поляна малка къщичка. Там живеел един въглищар. Царят му казал, че ако го изведе от гората на пътя за двореца, богато ще го възнагради.

— С радост бих ви извел — рекъл въглищарят, — но нали виждате, жена ми тъкмо очаква дете и не мога никъде да отида. Пък и къде ще ходите посред нощ! Легнете си на тавана в сеното и сутринта ще ви изпратя.

Скоро след това на въглищаря се родило момченце. Царят лежал на тавана и не можел да заспи. Среднощ той забелязал, че долу в стаята нещо свети. Надзърнал през цепнатината на тавана и какво да види: въглищарят спи, жена му лежи като в несвяст, а край детето стоят три баби, облечени целите в бяло, и всяка държи в ръка запалена свещ.

Първата казала:

— Аз орисвам това момче да му се случат опасни неща.

Другата рекла:

— Аз го орисвам щастливо да се избави от тях и да живее дълги години.

Третата пък казала:

— А аз — да се ожени за момиченцето, което се роди днес на царя, който лежи в сеното на тавана.

След това бабите изгасили свещите и настанала тишина. Трите баби били орисници.

Царят се вцепенил, сякаш с нож го проболели в сърцето. Не мигнал до сутринта и мислел какво да направи, та да не се сбъдне това, което чул. Като се съмнало, детето почнало да плаче. Въглищарят станал и видял, че жена му навеки е заспала.

— Ох, мое клето сираче! — занареждад той. — Какво ще те правя сега?

— Дай ми детенцето си — казал царят, — аз ще се погрижа да живее добре. А на теб ще ти дам толкова пари, че докато си жив, да не става нужда да палиш въглища.

Въглищарят се зарадвал, а царят обещал да изпрати да вземат детето. Като се върнал в двореца, съобщили му с голяма радост, че тая и тая нощ му се родила прекрасна дъщеря. Това била същата нощ, когато видял трите орисници. Царят се намръщил, извикал един от своите слуги и му казал:

— Ще отидеш там и там в гората, в къщичката, където живее един въглищар; ще му дадеш тия пари, а той ще ти даде едно малко дете. Ще вземеш детето и по пътя ще го удавиш. Не го ли удавиш, сам ще отидеш на дъното!

Слугата отишъл, сложил детенцето в една кошница и като стигнал до един мост над широка и дълбока река, хвърлил го с кошницата във водата.

— Лека нощ, неканени зетко! — рекъл царят, когато слугата му разправил всичко.

Царят мислел, че детето се е удавило, ала то не се удавило — плувало в кошницата по водата, сякаш някой го люлеел, и спяло, като че ли някой му пеел, докато доплувало до колибата на един рибар. Рибарят седял на брега и си кърпел мрежите. Изведнаж гледа — нещо

плава по водата. Скочил в лодката, спуснал се след него и извадил от водата кошницата с детенцето. Занесъл го на жена си и рекъл:

— Винаги си искала да имаш момченце, ето ти го, водата ни го донесе.

Жената на рибаря се зарадвала и отгледала детето като свое. Нарекли го Плувчо, понеже доплавало по водата.

Текла реката, минавали годините.

Момчето пораснало и станало строен момък, на когото по хубост равен нямало. Едно лято се случило сам царят да мине на кон по тия места. Било горещо, той ожъднял и се отбил при рибаря да си поиска малко прясна вода. Когато Плувчо му подал да пие, царят се захласнал в него.

— Напет момък имаш, рибарю — казал той. — Твой син ли е?

— Хем ми е син, хем не ми е — отговорил рибарят. — Точно преди двадесет години доплува в една кошница по реката като малко детенце и ние го отгледахме.

На царя му притъмняло пред очите и пребледнял като платно. Той разбрал, че това е детето, което заповядал да удавят. Ала веднага се опомнил, скочил от коня и казал:

— Трябва ми пратеник да отиде до моя дворец, а никого нямам със себе си. Може ли да пратя тоя момък?

— Щом ваше величество заповядва, момчето ще отиде — рекъл рибарят.

Царят седнал и написал на царицата следното писмо: „Младежа, когото ти изпращам, нареди веднага да прободат с меч. Той е мой зъл враг. Като се върна, всичко да е свършено. Такава е волята ми.“ После сгънал писмото и го запечатал с пръстена си.

Плувчо взел писмото и веднага тръгнал на път. Трябвало да мине през голяма гора, но неусетно объркал пътя и се заблудил. Бродел от гъсталак в гъсталак, докато почнало да се мръква. Тогава срещнал една баба.

— Накъде, Плувчо, накъде?

— Отивам да отнеса едно писмо в царския дворец и се изгубих. Не можеш ли, бабо, да ми кажеш как да намеря пътя?

— Днес и без туй няма да стигнеш, тъмно е вече — рекла бабата. — Остани да нощуваш при мен. Пък и няма да си на чуждо място, аз съм ти кръстница.

Момъкът послушал и минали, не минали няколко крачки, пред тях се показала хубава къщичка, сякаш из земята израснала. През нощта, след като момчето заспало, бабата извадила писмото от джоба му и му сложила друго писмо, в което пишело: „Младежа, когото ти изпращам, ожени веднага за дъщеря ни; съдено е да ми стане зет. Като се върна, всичко да е свършено. Такава е волята ми.“

Като прочела писмото, царицата веднага наредила да вдигнат сватба. И двете — и царицата, и дъщеря ѝ — не можели да се нагледат на жениха, толкова го харесали. Плувчо бил също доволен от своята невеста.

След няколко дни царят се върнал в къщи и като разбрал какво се е случило, страшно се разгневил на жена си за стореното.

— Нали сам ми нареди да го оженя за дъщеря ни, преди да се върнеш? — отвърнала му царицата и му подала писмото.

Царят взел писмото, погледнал почерка, печата, хартията — всичко негово. Повикал той зет си и го разпитал как е пътувал и откъде е минал.

Плувчо разказал как се изгубил в гората и останал да ношува у своята стара кръстница.

— А как изглеждаше тя?

— Така и така.

И царят познал по думите му, че това е била същата баба, която преди двадесет години е орисала дъщеря му да се ожени за сина на въглищаря. Мислил, мислил, па рекъл:

— Каквото е станало, не може да се промени, ала незаслужено не можеш да бъдеш мой зет. Искаш ли дъщеря ми да е твоя, трябва да ѝ донесеш за чеиз три златни косъма от дядо Всезнайко.

Мислел си, че така най-лесно ще се отърве от нежелания си зет.

Плувчо се простил с жена си и тръгнал — накъде и аз не знам, — но нали орисницата му била кръстница, лесно намерил пътя. Вървял дълго през гори и планини, през води и бродове и много път изминал, докато стигнал до черното море. Там видял една лодка и в нея — лодкар.

— Помага бог, стари лодкарю.

— Дал ти бог добро, млади пътниче, накъде си се запътил?

— При дядо Всезнайко, за три златни косъма.

— Охо, аз отдавна чакам такъв пътник. Двадесет години откак превозвам хората и никой досега не е дошъл да ме освободи. Ако обещаеш, че ще запиташ дядо Всезнайко кога ще настъпи краят на моята неволя, ще те откарам.

Плувчо обещал и лодкарят го откарал.

После стигнал до един голям град, но той бил полуразрушен и в него царяла печал. Пред града срещнал един старец, който едва се влачел с тояга в ръка.

— Помага бог, стари дядо!

— Дал бог добро, хубав момко! Накъде си се запътил?

— При дядо Всезнайко за три златни косъма.

— Ой, ой, у нас отдавна чакаме такъв пътник, веднага трябва да те заведе при нашия цар.

Като пристигнали в двореца, царят казал:

— Чувам, че отиваш като пратеник при дядо Всезнайко. Тук имахме една ябълка, която раждаше подмладяващи ябълки. Изяде ли човек една ябълка, ако ще и с един крак в гроба да е, подмладява се и става като юноша. Ала от двадесет години ябълката не ражда никакви плодове. Обещаеш ли да запиташ дядо Всезнайко дали можем някак да си помогнем, богато ще те възнаградя.

Плувчо обещал и царят благосклонно го пуснал. После Плувчо стигнал до друг голям град, но той бил наполовина разрушен. Недалеч от града един син погребвал баща си и едри като грахови зърна сълзи се стичали по лицето му.

— Помага бог, скръбни гробарю — рекъл Плувчо.

— Дал бог добро, добър пътнице. Накъде си се запътил?

— Отивам при дядо Всезнайко за три златни косъма.

— При дядо Всезнайко ли? Жалко, че не дойде по-рано. Ала нашият цар отдавна чака такъв пътник, трябва да те заведе при него.

Като пристигнали там, царят казал:

— Чувам, че отиваш като пратеник при дядо Всезнайко. Тук имахме едно кладенче, от което извираше жива вода. Вкусеше ли някой от нея, ако ще и с един крак в гроба да е, веднага оздравяваше, а умрелите, като ги напръскахме с тая вода, оживяваха и скачаха. Но вече двадесет години откак кладенчето пресъхна. Обещаеш ли ми да запиташ дядо Всезнайко как да си върнем водата, царска награда ще получиш.

Плувчо обещал и царят благосклонно го пуснал.

След това Плувчо вървял дълго през една черна гора. Насред гората видял зелена поляна, обсипана с чудно хубави цветя, и сред поляната — златен дворец, който греел като слънце. Това бил дворецът на дядо Всезнайко. Плувчо влязъл в двореца, но никого не срещнал. Само в един ъгъл седяла една стара баба и предяла.

— Добре дошъл, Плувчо — рекла тя, — радвам се, че пак те виждам. — Това била неговата кръстница, която го приела да спи в своята къщичка в гората, когато носел писмото на царя. — Какво те носи насам?

— Царят не иска незаслужено да му стана зет и ме прати да му донеса три златни косъма от дядо Всезнайко.

Бабата се засмяла и каза:

— Дядо Всезнайко е моят син, ясното слънце; сутрин той е малко дете, на обед мъж, а вечер старец. Аз ще ти дам три косъма от златната му коса, за да не съм ти и аз незаслужено кръстница. Ала тук, момчето ми, не можеш така да останеш. Моят син има наистина добра душа, но като си дойде вечер гладен в къщи, лесно може да се случи да те опече и да те изяде за вечеря. Тук има една празна каца, ще те захлупя с нея.

Плувчо помолил бабата да попита дядо Всезнайко за ония три неща, за които по пътя обещал, че ще донесе отговор.

— Ще попитам — рекла бабата, — а ти запомни какво ще ми отговори. Изведнаж навън задухал силен вятър и през западния прозорец в стаята долетяло слънцето — стар дядо със златна коса.

— Душа, душа — човек надушвам! — рекъл той. — Дошъл ли е някой, майко?

— Съкровище мое, кой може да дойде, без да го видиш? Но така е то, по цял ден скиташ по божия свят, надушиш се на човеци, какво чудно, че като се върнеш вечер в къщи, още ти мирише.

Старецът не отговорил нищо и седнал да вечеря.

След това сложил златокосата си глава на скута на бабата и задрямал. Като видяла, че е заспал, бабата отскубнала от главата му един златен косъм и го хвърлила на земята. Косъмът дръннал като струна.

— Какво искаш от мен, майко? — рекъл старецът.

— Нищо, синко, нищо! Задряхмах и ми се присъни чуден сън.

— А какво ти се присъни?

— Сънувах един град, в който имало кладенче с жива вода. Когато някой болен пийнел от него, ободрявал се, а поръсели ли мъртвец с тая вода, оживявал. Ала от двадесет години водата пресъхнала. Какво трябва да направят, за да потече отново?

— Лесна работа! На извора на кладенчето седи една жаба и не дава на водата да тече. Като убият жабата и изчистят кладенчето, водата ще потече както и преди.

Когато старецът отново заспал, бабата отскубнала друг златен косъм и го хвърлила на земята.

— Какво има пак, майко?

— Нищо, синко, нищо! Задряхах и ми се присъни пак нещо чудно. Сънувах един град. Имало там едно ябълково дърво, което раждало подмладяващи ябълки. Когато някой остареел и изядел една ябълка, веднага се подмладявал. Ала от двадесет години ябълката не е раждала никакви плодове. Може ли нещо да се направи?

— Лесна работа! Под ябълката се е свила змия, която ѝ пие силата. Да убият змията, да пресаждат дървото и то отново ще ражда плодове както преди.

Старецът скоро пак заспал и бабата му отскубнала трети златен косъм.

— Защо не ме оставиш да спя, майко? — рекъл старецът сърдито и поискал да стане.

— Леж, синко, леж! Не ми се сърди, не исках да те събудя, ала дрямка ме налегна и пак ми се присъни чуден сън. Сънувах лодкаря на черното море. Двадесет години вече превозва хората и никой не отива да го освободи. Кога ще свърши неговата неволя?

— Глупава майка го е раждала. Да даде веслото в ръката на друг, а сам той да изскочи на брега, и другият ще стане лодкар. Но сега вече ме остави на мира, защото утре трябва рано да стана и да ида да изсуша сълзите, които царската дъщеря всяка нощ изплаква за своя мъж — сина на въглищаря, дето царят го е изпратил за три мои косъма.

На разсъмване навън пак задухал вятър и в скута на старата си майка се събудило, вместо старец, чудно хубаво златокосо дете — божието слънце. То се сбогувало с майка си и излетяло през източния прозорец. Тогав бабата повдигнала кацата и рекла на Плувчо:

— На ти трите златни косъма, а каквото отговори дядо Всезнайко на трите въпроса и ти знаеш. Сега сбогом и вече няма да ме видиш,

пък и няма да ти трябвам.

Плувчо благодарил на бабата и тръгнал.

Като стигнал в първия град, царят го запитал каква новина им носи.

— Добра — рекъл Плувчо. — Накарайте да изчистят кладенчето и да убият жабата, която седи на извора, и водата ще потече, както преди.

Царят веднага заповядал да направят това и като видял, че водата блика от извора с всичка сила, подарил на Плувчо дванадесет коня, бели като лебеди, натоварени с толкова злато, сребро и скъпоценни камъни, колкото можели да носят.

Като стигнал до втория град, тамошният цар го запитал каква новина им носи.

— Добра — рекъл Плувчо. — Накарайте да изровят ябълката, да намерят под корените змията, която се крие там, и да я убият, а после пак да заровят дървото — то ще почне да ражда плодове, както преди.

Царят веднага заповядал да направят това и ябълката за една нощ се покрила с цвят, сякаш някой я обсипал с рози. Царят много се зарадвал и подарил на Плувчо дванадесет коня, черни като гарвани, а на тях толкова съкровища, колкото можели да носят.

Плувчо продължил пътя си и като стигнал до черното море, лодкарят го попитал дали е разбрал кога ще бъде освободен.

— Разбрах — рекъл Плувчо, — но най-напред ме прехвърли на отсрещния бряг, после ще ти кажа.

Лодкарят не искал, ала като видял, че няма какво да прави, прехвърлил го заедно с неговите двадесет и четири коня.

— Като превозваш някого другого — рекъл му после Плувчо, — подай му веслото в ръце и скочи на брега и той ще стане лодкар вместо теб.

Царят просто не вярвал на очите си, когато Плувчо му донесъл трите златни косъма на дядо Всезнайко, а дъщеря му плакала, но не от скръб, а от радост, че отново се завърнал.

— А къде се сдоби с тия хубави коне и с това голямо богатство? — запитал царят.

— Заслужих ги — рекъл Плувчо и разправил как помогнал на единия цар за подмладяващите ябълки, които правят старите хора

млади, и на другия цар — за живата вода, която изцерява болните и възкресява мъртвите.

— Подмладяващи ябълки! Жива вода! — повтарял тихо царят. — Една да изям и ще се подмладя, а и да умра, водата отново ще ме съживи.

И той, без да се бави, тръгнал на път за подмладяващи ябълки и жива вода и до днес още не се е завърнал.

Така синът на въглищаря станал царски зет, както орисницата орисала, а царят сигурно още превозва хората през черното море.

ПЕТЕЛЪТ И КОКОШКАТА

Петелът и кокошката отишли един ден заедно в гората за орехи. Петелът рекъл:

Каквото намерим, ще го делим по равно.

— Добре — отвърнала кокошката. Ровила, ровила, докато изровила една ядка и братски си я поделила с петела.

После и петелът изровил една ядка и тъй като бил много лаком, поискал бързо да я глътне сам, без кокошката да узнае, но ядката заседнала в гърлото му.

— Тичай бързо, кокошчице, и ми донеси вода, инак ще умра!

Като рекъл това, петелът се търкулнал на земята с краката нагоре.

Кокошката изтичала за вода при кладенчето:

*Дай, кладенче, водица
за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —*

страх ме е, че ще умре.

Кладенчето казало:

— Няма да ти дам вода, докато не ми донесеш от шивачката кърпичка.

Кокошката изтичала при шивачката:

*Дай, шивачко, на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица
за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Шивачката рекла:

— Няма да ти дам кърпичка, докато не ми донесеш от обуцаря пантофки.

Кокошката изтичала при обуцаря:

*Дай, майсторе, на шивачката пантофки,
тя ще даде на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица
за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Обуцарят рекъл:

— Няма да ти дам пантофки, докато не ми донесеш от свинята четина.

Кокошката изтичала при свинята:

Дай, свиньо, на обуцаря четина,

*обущаря ще даде на шивачката пантофки,
шивачката ще даде на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица
за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Свинята рекла:

— Няма да ти дам четина, докато не ми донесеш от пивоваря бухалка.

Кокошката изтичала при пивоваря:

*— Дай, пивоварю, на свинята бухалка,
свинята ще даде на обущаря четина,
обущарят ще даде на шивачката пантофки,
шивачката ще даде на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица
за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Пивоварят рекъл:

— Няма да ти дам бухалка, докато не ми донесеш от кравата сметана.

Кокошката изтичала при кравата:

*Дай, краво, на пивоваря сметана,
пивоварят ще даде на свинята бухалка,
свинята ще даде на обущаря четина,
обущарят ще даде на шивачката пантофки,
шивачката ще даде на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица*

*за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Кравата рекла:

— Няма да ти дам сметана, докато не ми донесеш от ливадата тревица.

Кокошката изтичала при ливадата:

*Дай, ливадо, на кравата тревица,
кравата ще даде на пивоваря сметана,
пивоварят ще даде на свинята бухалка,
свинята ще даде на обуцаря четина,
обуцарят ще даде на шивачката пантофки,
шивачката ще даде на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица
за петльова душица;
лежи той там в гората
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Ливадата рекла:

— Няма да ти дам тревица, докато не измолиш от небето росица.

Кокошката се замолила:

*Небенце, небенце! Дай на ливадата росица,
ливадата ще даде на кравата тревица,
кравата ще даде на пивоваря сметана,
пивоварят ще даде на свинята бухалка,
свинята ще даде на обуцаря четина,
обуцарят ще даде на шивачката пантофки,
шивачката ще даде на кладенчето кърпичка,
то ще даде водица*

*за петльова душица;
лежи той там в гората,
нагоре със краката —
страх ме е, че ще умре.*

Смилило се небето над петела и изпратило на ливадата росица,

*ливадата дала на кравата тревица,
кравата дала на пивоваря сметана,
пивоварят дал на свинята бухалка,
свинята дала на обуцаря четина,
обуцарят дал на шивачката пантофки,
шивачката дала на кладенчето кърпичка
и кладенчето дало на кокошката водица.*

Кокошката си напълнила човката и като я изсипала в гърлото на петела, ядката се плъзнала надолу, петелът скочил на крака, размахал крила и весело извикал: „Кукуруигуу!“

СМОЛИЧЕК

Смоличек бил малко ратайче у един елен, който имал златни рога. Еленът ходел на паша и винаги, когато излизал, заръчвал на Смоличек да затваря вратата и никого да не пуска. Смоличек всякога затварял. Дълго време никой не потропал на вратата, но един ден някой потропал и когато Смоличек политал кой е, отвън се обадили сладки гласчета:

*Смоличек, малко ратайче,
открехни своята вратичка,
два пръста само ще пъхнем,
мъничко да се постолим
и бързо ще си отидем!*

Смоличек не искал да отвори, но гласчетата навън все по-жално го молели. Смоличек щял с радост да ги пусне, но се боял от елена. Казал, че няма да им отвори и не им отворил. Когато еленът се върнал,

Смоличек му разправил, че някой тропал на вратата и сладки гласчета го молели да им отвори, но той не ги пуснал.

— Добре си направил, Смоличек, че не си им отворил. Това са били самовили. Ако беше ги пуснал, щяха да те отвлекат.

Смоличек се зарадвал. На другия ден еленът пак отишъл на паша и Смоличек затворил вратата. След малко зад вратата се обадили още по-сладки гласчета, отколкото предишния ден:

*Смоличек, малко ратайче,
открехни свойта вратичка,
два пръста само ще пъхнем,
мъничко да се постоплим
и бързо ще си отидем!*

Смоличек казал, че няма да отвори, при все че много му се искало да отвори вратата и да види самовилите. Тогава самовилите започнали да треперят от студ и така да плачат, че на Смоличек му дожаляло и той пооткрехнал малко вратата, колкото да могат да си пъхнат пръстчетата. Самовилите му благодарили, веднага пъхнали през вратата две бели пръстчета, после цяла ръка и докато Смоличек разбере, влезли в стаята, хванали го и хукнали заедно с него. Тогава Смоличек започнал да вика:

*По долини, по рътлини,
златороги мой елене,
къде пасеш, мили?
Смоличек, ратайчето,
влекат самовили.*

Еленът пасял наблизо и като чул гласа на Смоличек, дотичал и го взел от самовилите. В къщи Смоличек ял за наказание бой, та друг път да не отваря на никого. Смоличек решил да не отваря, ако ще самовилите още по-сладко да го молят. Няколко дни никой не идвал, но един ден пред вратата пак се чули гласчета:

*Смоличек, малко ратайче,
открехни своята вратичка,
два пръста само ще пъхнем,
мъничко да се постолим
и бързо ще си отидем!*

Но Смоличек се правел, че не ги чува и едва когато те силно затреперали от студ и много го молели да ги пусне малко да се посгряят, той им казал, че няма да им отвори, защото пак ще го отвлекат.

— Не, няма да те отвлечем, пък и да те отвлечем, няма защо да се боиш, у нас ще бъдеш по-добре, отколкото тук. Ще имаш всичко в изобилие и по цял ден ще си играем с теб.

Смоличек пак им повярвал и открехнал вратата, но самовилите мигом влезли в стаята, хванали го и хукнали с него, като го заплашвали, че ще го убият. Смоличек пак завикал:

*По долини, по рътлини,
златороги мой елене,
къде пасеш, мили?
Смоличек, ратайчето,
влекат самовили.*

Ала тоя път той напразно викал — еленът пасял надалече, не го чул и самовилите го отнесли чак у дома си. Клетият Смоличек никак не му било добре. Вярно — хранели го само със сладкиши, но не за друго, а за да се угои и да го изядат. Затворили го и нито една самовила не отивала да си играе с него. След като прекарал много дни при тях и много хубави ястия и сладкиши изял, самовилите дошли при него и поискали да им покаже кутрето си. Като им го показал, рязнали го да видят дали достатъчно се е угоил. Сторил им се добре угоен и затуй го взели, съблекли го, сложили го в една тава и го понесли към пещта. Смоличек страшно се изплашил, молел ги да се смилят над него, но те

не искали и да чуят. Тогава клетият Смоличек започнал да плаче и да вика:

*По долини, по рътлини,
златороги мой елене,
къде пасеш, мили?
Смоличек, ратайчето,
влекат самовили.*

Изведнаж се зачули бързи стъпки, златорогият елен дотичал, вдигнал ратайчето Смоличек на рогата си и хукнал с него към къщи. Там Смоличек си получил заслуженото, плакал и обещал, че винаги ще слуша и никога вече няма да отваря на самовилите. И наистина не им отворил.

НАКАЗАНА ГОРДОСТ

Свикали в двореца живописци да изрисуват образа на цар Мирослав. Млад бил той и искал да се ожени. Между многото портрети, които получавал от принцеси и княгини, Мирослав видял една толкова красива принцеса, че от пръв поглед пламнал от любов към нея и никоя друга не искал да избере за царица. Затова сега той пожелал да го нарисуват, за да ѝ изпрати своя портрет и помоли за ръката ѝ. Събрали се живописците и царят им рекъл:

— Славни майстори! Събрах ви всеки от вас поотделно да ме нарисува. Ала не искам да ме правите по-красив; повече ще ми се нрави, ако портретът е по-грозен от моето лице.

— Защо, господарю, да те правим по-красив? — казали живописците. — Ние ще се радваме, ако нашата четка сполучи да изобрази действителността!

С готовност се заловили живописците за работа и не след дълго в дворцовата зала поставили няколко портрета на царя. Тогава той дошъл със своята свита да види кой от портретите най-много ще подхожда за изпращане.

— Аз мисля, милостиви царю — рекъл един болярин, — че вашето лице е по-хубаво от всички тия портрети. Струва ми се, че нито един не е точно такъв, каквото е лицето на ваше величество.

— Аз и не исках да ме изобразят много красив. Мисля, че принцесата няма да се сърди, ако в действителност бъда по-хубав, отколкото на портрета.

Убеден в това, той избрал оня портрет, който най-малко му харесал, казал да го поставят в златна рамка, обсипана със скъпоценни камъни и изпратил своите най-първи боляри с голяма свита и дарове при бащата на красивата принцеса да ѝ поискат ръката.

С неизказан трепет ги очаквал царят да се завърнат. И наистина след някоя и друга седмица те дошли, но всички били така тъжни и сърдити, че цар Мирослав нищо радостно не очаквал да чуе от устата им.

— Царю и господарю наш — рекли пратениците, като се явили пред царя, — нечувана обида ни нанесоха и се боим да кажем всичко на ваше величество.

— Говорете, каквото и да се е случило.

— Царят ни прие сърдечно и радушно и целият дворец се зарадва, като чу, че ваше величество иска принцеса Красомила за жена. На другия ден отидохме да се поклоним на принцесата. Никой досега не се е докосвал до ръката ѝ, така че и ние можахме само да целунем крайчеца на дрехата ѝ. Тя презрително изгледа портрета на ваше величество и като ни го подаде обратно, рече: „Царят, който е нарисуван тук, не е достоен да ми завърже обувката!“ Кръв нахлу в главите ни от обида, но старият цар ни замоли да премълчим истинската причина. Каза, че самият той много бил изпатил от дъщеря си, но че всичко може би щяло да се поправи и че принцесата накрая щяла да се съгласи. Ала на нас ни се струва, че такава царица не може да бъде истинска майка на своите поданици и ние предпочетохме да си отидем, без да обръщаме внимание на нищо.

— Това е било най-разумното, напълно съм доволен от постъпката ви. За останалото ще се погрижа сам — отговорил царят, но лицето му пламтяло от гняв пред горделивата мома.

Дълго мислил той какво да направи, докато най-после бистрият му ум намерил път, който му се сторил най-верен. Той подирил своя

стар съветник и управител и само с него споделил плана си. Съветникът го одобрил.

На другия ден дворецът гъмжал като кошер, тъй като царят се готвел за път. Той предал управлението на страната на съветниците си, а двореца — на стария управител. На третия ден заминал. На границите на своето царство той върнал цялата си свита с всичко, което носели, и като взел само малко дрехи и пари, продължил сам пътя си.

Бил чуден пролетен ден и принцеса Красомила се разхождала из градината. Тя наистина била красива като богиня Лада, но лицето ѝ било като роза без аромат, като градина, неогряна от слънчеви лъчи. Все пак тя имала нежна душа, защото често плачела над нещастията на бедните и раздавала много милостиня, ала не пускала никой просяк да се доближи до нея, за да не я докосне с нечистата си ръка. Много владетели вече искали ръката на принцесата, но тя на всички отказвала с пренебрежение. Мислите ѝ имали орлови крила, щяло им се чак до слънцето да се възнесат. Старият цар често я мърмел и я заплашвал, че бог ще я накаже за прекалената ѝ горделивост, но тя му отговаряла:

— Моят жених трябва да блести над всички други със своята красота, благородство, изкусност ѝ знатност, иначе никога няма да го взема.

Като се разхождала така в градината, дошъл при нея царят и ѝ заговорил:

— Дъще моя, взех на служба един млад мъж и го направих главен градинар. Ала ми се струва, че той е твърде учен за тая служба. Познава тъй добре градинарството, както и писмовността, а нея пък — както музиката, така че просто се удивих и с радост го приех в своя дворец. Толкова учен мъж нямаме тук. Ти какво мислиш?

— Нищо не мога да ти кажа, понеже не съм го видяла, но мисля, татко, че добре си сторил, защото такъв мъж в двореца е като безценен камък. Ако наистина е тъй опитен в музиката, както казваш, и е с нрав благороден, може да ме доучи да свиря на арфа — с мъка понасям загубата на покойния си учител. Прати да повикат чужденеца.

Царят с готовност се съгласил и принцесата влязла в лятната зала, в която след малко дошъл и Мирослав.

— Кланям се дълбоко до нозете ви, милостива господарко, и чакам вашите заповеди — рекъл Мирослав, като склонил глава към

нозете ѝ и целунал ръба на скъпата ѝ дреха, при което стрелнал принцесата с такъв поглед, какъвто тя досега не била срещала. Изчервила се гордата мома и свела очи към розата, която преди малко откъснала от градината.

— Как ви е името? — запитала тя след малко Мирослав с приветлив глас.

— Мирослав — отвърнал той.

— Баща ми ми каза, Мирославе, че разбирате от музика, а аз отдавна исках да имам учител, който да ме доучи да свиря на арфа. Много ще ви бъда благодарна, ако вземете мястото на моя покоен учител.

— Ако моето скромно изкуство е достатъчно, за да заема тая длъжност, ще се считам за много щастлив.

— Останалото ще ви каже царят — рекла принцесата и махнала с ръка в знак, че чужденецът е свободен.

Дълго още стояла Красомила в залата и не знаела какво става с нея. В главата ѝ шушнели и звучали като приятна музика някакви чудни гласове, а на сърцето ѝ било радостно, както на сърцето на затворник, на когото за първи път след дълга тъмна нощ се засмее слънцето и той широко разтвори дверите на сърцето си, та всяко кътче да се изпълни с небесна светлина. Дочули се стъпки и Красомила се опомнила. Бил царят.

— Е — запитал той, — прие ли Мирослав за учител?

— Аз му предложих и тъкмо мисля откога да започнем.

— Постъпи така, както ти се хареса. Колкото за мен, като чуя името му, винаги си спомням за цар Мирослав и все се страхувам, че няма да понесе обидата, която му нанесе, и ще ни обяви война. Дъще, дъще, тогава ти много сгреси.

— Не ме измъчвай, тате! Щях да бъда нещастна, ако бях взела тоя цар. И сега съм на същото мнение.

Царят се замислил и си отишъл сърдит.

На другия ден всичко се наредило и уроците започнали.

Мирослав бил ревностен учител, Красомила била прилежна ученичка и ледената кора, с която гордостта била обвила сърцето ѝ, с всеки изминал ден все повече и повече се размразявала. Нейните прислужнички все по-често се питали: „Какво ли е станало с нашата

принцеса? Някога никой не можеше да се осмели да докосне ръката ѝ, а сега не се сърди, когато Мирослав на раздяла ѝ целува ръка.“

Любовта покорила гордата мома. Доста време минало, откак Мирослав дошъл в двореца, и всички го обичали, но най-много — Красомила, макар че сама пред себе си не искала да признае това.

Красомила излизала често в градината и гордо поздравявала главния надзорник на парковете, но не сядала на друго място освен на пейчицата и в беседката, която Мирослав наредил за една нощ да направят за нея. Не можела да остане хладна и да не благодари с топли думи за тия доказателства на неговата почит. От първите няколко думи веднага се завързвал разговор, понеже принцесата имала за много неща да пита и разказва. И с учението било така. От време на време при лошо настроение прислужникът казвал на учителя да си върви, че принцесата няма желание да се учи; след малко ѝ минавало и прислужникът трябвало отново да тича и да вика учителя. А често, за да проясни тъжното си лице, тя му давала да ѝ целуне ръка. Такава чест тя не оказвала и на най-знатните благородници.

Било привечер, принцесата седяла край отворения прозорец и свирела на арфа, а до нея седял Мирослав, загледан в лицето ѝ, обляно от златното сияние на залязващото слънце. Изведнаж тя се смутила и подала арфата на учителя си.

— Ако ваше височество позволи, ще изпея сега една своя песен — казал Мирослав и Красомила кимнала.

Той започнал — и каква песен само! Изведнаж на Красомила се сторило, че чува звън на сребърни камбани, които я зоват в храма господен на смирена молитва, после пък, че я мами звучен и чаровен глас на славей към сенчест шумак. Слънцето залязло зад високата планина, последните му лъчи позлатили прозореца и стопили ледената обвивка, която все още, макар и тъничка като паяжина, сковавала сърцето на гордата принцеса. Тя тихо склонила глава към Мирослав и една сълза паднала на ръката му.

Мирослав се престорил, че нищо не е видял и рекъл:

— Тая песен беше за раздяла, моя милостива царице. Утре трябва да си замина.

— Какво говориш, Мирославе? Ти не можеш да си заминеш, не, в никакъв случай! — извикала Красомила с треперещ глас и хванала Мирослав за ръката. В този момент вратата се отворила и влязъл царят.

— Това ли е мъжът, когото обичаш? — попитал той хладно смутената си дъщеря.

— Да, тате, обичам го — отговорила Красомила и гордо се изправила.

— А знаеш ли, че му липсва едно от достойнствата, които ти искаше да притежава бъдещият ти съпруг?

— Зная, че Мирослав не е от знатен род, но и от още понископоставен род да беше, пак щях да го обичам.

— Добре тогава, нека тозчас стане твой мъж. Ала повече в моя дворец няма да останеш, за да не ме правиш за смях.

— О, милостиви царю — рекъл тогава Мирослав и паднал на колене пред царя, — не мога да допусна принцесата да бъде нещастна заради мен. Аз си отивам и нека всичко се забрави.

Ала царят не обърнал внимание на думите му. Веднага довел своя изповедник и след няколко часа гордата принцеса Красомила станала жена на бедния Мирослав и стояла със своите най-прости дрехи пред двореца, с мъка преживявайки раздялата с баща си, който тъй грубо постъпил с нея и я изгонил от къщи като бедно слагинче. Но тя бързо се съвзела, хванала за ръка мъжа си и се качила с него в колата, която трябвало да я отведе до границите на царството.

Като стигнали пределите на страната, където някога Красомила щяла да царува, те слезли от колата и продължили пеш.

— Жено моя, скъпа ми душице — казал Мирослав на Красомила, — какво ще правим сега? Аз наистина имам в столицата брат, който работи в двореца и ще ми помогне да си намеря служба, но дотогава едва ли ще избегнем нуждата.

— Та ние имаме още малко пари, пък и аз през това време ще работя на хората и ще се помъча да намаля грижите ти — утешавала Красомила натъжения си мъж, макар че не й било леко на сърцето.

В най-близкото градче Мирослав отново наел кола, за да не върви непривикналата Красомила повече пеш.

Когато пристигнали в столицата, Мирослав наел една малка стаичка и се настанил в нея с жена си. Уговорили се да продадат всички скъпи дрехи и да си купят прости. Така и направили. Дори единствения пръстен, който Красомила носела на ръката си, пожертвували за храна.

— Сега ще отида — рекъл на другия ден Мирослав — да ти намеря работа, а за мен — някаква служба, брат ми сигурно ще ми помогне.

Той излязъл и се върнал на обед с малко вързопче. Развързал го и извадил къс тънко платно и малко плодове.

— Виж, сърце мое, нося ти работа; като я приготвиш, добре ще ни заплатят. Плодовете получих от брат си. О, мила жено, как можах на теб, царска дъщеря, да ти създам такъв живот! Свикнала си на охолство, а сега ще трябва да работиш на хората и да понасяш нужди. О, аз нещастникът! — Така нареждаше Мирослав и целувал ръцете на жена си, на която едва след сватбата казал колко я обича.

— Защо се вайкаш? — отвърнала тя със засмени очи. — Нали сама поисках това? Твоята любов за всичко ще ме възнагради.

Тя с радост взела тънкото платно и усърдно се заловила за работа. Прилежно шиела, не спирала и нощем — само докато готвела ядене на мъжа си, оставяла работата. Като я свършила, сложила на главата си проста бяла шапчица и излязла с Мирослав да предаде работата. Мирослав ѝ показал една хубава къща. Слугата я превел през няколко богато наредени стаи при камериерката. Красомила треперела, когато камериерката преглеждаше работата ѝ. Тя ту туй, ту онуй не харесвала и искала да ѝ отбие от парите. Бузите на Красомила пламнали и очите ѝ се изпълнили със сълзи. В този момент вратата се отворила и влязла една важна дама. Тя запитала камериерката какво става и като видяла работата, заповядала да изплатят възнаграждението на шивачката. Красомила с благодарност се поклонила и побързала да излезе от къщата. Не казала нито думица на Мирослав за това, което ѝ се случило. Помислила си, че сигурно и нейните собствени камериерки са постъпвали така с бедните шивачки и другите работници.

След два дни Мирослав пак дошъл и ѝ предложил служба при друга знатна дама, където щяла да бъде много добре. Красомила останала доволна, забрадила се и отишла при господарката на работа. Тя я изгледала от главата до петите, после я разпитала какво умее да върши и когато Красомила казала, дамата ѝ рекла да остане два дни, та да я изпита.

Тежки били тия два дни! Сега чак Красомила разбрала какво понасят прислужничките от капризните благороднички и колко

презрително се отнасят те с тях. То било тичане, обличане, носене, и що викове и упреци се сипели, само някоя къдрица на косата да не е като другите, само елечето да е малко набръчкано! И да не мислите, че таква едно създание е по-добро от другите! Не, Красомила не могла да издържи повече и след два дни се върнала в къщи.

— Знаеш ли новината, женичке — рекъл Мирослав, няколко дни по-късно, като влязъл в къщи със светнало лице. — Нашият цар си е довел невяста и утре в двореца ще има голямо угощение, на което царят ще я представи на болярите си. Щяло да има нужда от много готвачи и готвачки и всеки щял да получи за тоя ден по няколко жълтици. Виж, ти умееш да готвиш, пък и много работа няма да имаш, съгласна ли си да отидеш там да готвиш?

— Защо не, ще отида; толкова пари за един ден няма тъй лесно да спечеля — отговорила Красомила.

Рано сутринта тя се облякла, забрадила с кърпа главата си и отишла с мъжа си в царския дворец.

— И аз ще гледам през това време да спечеля нещо и довечера ще дойда да те взема — казал Мирослав, като отвел жена си в кухнята и се готвел да си отиде.

Красомила се заловила усърдно за работата, която главният готвач ѝ възложил за през целия ден, и от стеснение не забелязала какво става наоколо ѝ. Всичко вървяло добре, гостите започнали да прииждат, на колите крайт не се виждал. Красомила тъкмо тичала по коридора, когато на пътя ѝ се изпречил един болярин, целият в злато и сребро, така че от блясък лицето му не се виждало.

— Моля ви се — казал той с дълбок глас на Красомила, — повикайте някого да ми върже обувката.

Красомила го погледнала изпод вежди и като познала по дрехите, че това е самият цар, навела се и сама му вързала обувката. Царят ѝ благодарил и отминал. След малко дошъл един царски слуга и запитал къде е готвачката, която вързала обувката на царя — трябвало да отиде в горните стаи при камериерката.

Красомила направила, каквото ѝ наредили.

Като влязла при камериерката, тя ѝ се поклонила и я помолила да влезе в другите стаи. С учудване оглеждала Красомила разкошно обзаведените царски покои, където всичко ѝ напомняло за дома. Стаите били наредени за жена и Красомила си помислила, че тук

сигурно ще живее младата царица, но защо я викат, все още не се досещала. Стигнала до дрешника, където имало пълни шкафове със скъпи дрехи и масички, отрупани с накити.

— Трябва да си изберете дрехи и накити; аз ще ви облека. Заради вашата учтивост нашият цар иска да ви покани на танц.

— За бога! — изплашила се Красомила. — Какво ще каже моят мъж! Да танцувам с царя и да облека такива дрехи! Не, не, няма да направя това.

— Дори и ако аз те помоля? — чул се глас зад гърба ѝ; тя видяла до себе си царя и познала своя Мирослав.

Красомила се изплашила и смаяна запитала, все пак с известна болка:

— А защо направи всичко това, защо постъпи така с мен?

— Навярно си спомняш с какъв горд отговор върна моите боляри с портрета ми, нали? Тогава се заклех да накажа твоята гордост. Баща ти се съгласи с мен и любовта ти ми помогна. Ала сам не бих те изпитвал толкова дълго, ако баща ти не беше заповядал; и аз страдах заедно с теб.

В тоя миг вратите се отворили и старият цар влязъл. И тримата радостно се прегърнали.

— Дъще, това изпитание беше наистина малко тежко, но повярвай ми, то ще бъде полезно за теб и за твоите деца! — рекъл баща ѝ.

Започнали да прииждат гостите и като видели новата царица в скъпи, общити със злато дрехи и с царска диадема, били очаровани от нейната красота, тъй като тя била не само хубава, но от лицето ѝ вместо предишната гордост и надменност, сега лъхала приветливост и доброта.

С вдигната глава завел Мирослав любимата си жена в залата, където били събрани болярите, и те възторжено посрещнали младата царица.

ПРОРОКЪТ

В едно село живеел някога един беден ратай на име Рачо. Не му било много добре и можете да си представите колко ли му е било весело, след като често се случвало по цял ден да работи с празен стомах вечер да получи за награда парче сух хляб. Но никога и през ум не му минавало да бъде недоволен от живота си. Понеже бил скромнен, не му бил нужен много ум, пък и когато не му достигал, помагала му жена му. Така се случило и един ден, когато кравата не искала да даде мляко.

— Кой ли е стреснал добичето? — чудел се Рачо винаги когато жена му се връщала от доене с празно ведро.

— Стреснал! — озъбила се жена му. — Никой не го е стреснал, а са го урочасали.

— Какво ще правим сега! — занареждал Рачо.

— Не остава нищо друго — решила жена му, — освен да заведеш кравата в града на пазара.

— А какво ще правя там с нея?

— Ще я продадеш.

— Ах, така! — учудил се Рачо, но погледнал жена си някак особено, като ударен.

— Какво имаш още да ми кажеш? — запитала го заядливо жена му.

— Нищо — отвърнал Рачо смутен и едва след малко продължил: — Мисля си колко ли да искам за кравата на пазара.

— Колко да искаш ли? — засмяла се жена му. — Ами че кой каквото ти даде.

— А, така ли! — учудил се Рачо и отишъл в обора да изведе кравата.

— Абе, мъжо — ядосала се жена му, като се досетила какво смята да прави, — да не мислиш, че в града цяла година има пазар. Чак след две недели ще има.

Рачо върнал мълчаливо кравата в обора, но цели две недели мислел какво да поиска за нея. Когато най-после дошъл пазарният ден, той станал още пред изгрев-слънце и толкова бързал към града, че бедната крава едва го догонвала. Като пристигнал цял изпотен, повел кравата по улици и площади и се заглеждал на всички страни дали ще дойде някой да му даде нещо за нея. Не след дълго до него се приближил един човек, полуградски-полуселски облечен, подал му приятелски ръка и го попитал:

— Какво искаш за тая крава?

— Кой каквото ми даде — отговорил Рачо, без много да му мисли.

— Умно речено — поклатил доволно глава човекът. — За да не си губиш времето, аз сам ще ти купя кравата. Ето ти за нея тая книжка. Тя има чудно свойство — в нея всичко може да се прочете.

След тия думи той уловил, без да се бави, кравата за въженцето, дал на Рачо книжката и докато Рачо се опомни, купувачът изчезнал с кравата. Малко изненадан, Рачо дълго стоял на мястото и си мислел дали тая книжка не е твърде малко за цяла крава.

— Какво пък — помислил си той накрая, — кравата и без туй беше урочасана, а тая книжка, като има такава чудно свойство, все нещо ще струва.

След това той се обърнал и закрачил бавно към къщи. Като видяла книжката, жена му се хванала за главата и му казала, че е глупак.

— Жено — разсърдил се Рачо, както никога, — да не си казала лоша дума за книжката. Тя е толкова ценна! Та ти чула ли си някога за такава книжка, от която да може човек всичко да прочете?

— Е, хайде, започвай да четеш, веднага! — завикала жена му и цяла се тресяла от ярост.

Рачо разтворил книжката, погледнал първия лист, обърнал го, погледнал втория, обърнал и него, после третия, четвъртия и така нататък, но нищичко не можал да прочете. И никак не било чудно, защото той не знаел дори и азбуката. Пот избила на челото му, като се напругал да прочете нещо, но накрая трябвало да признае, че нищо не разбира от тия ченгели.

— Но нищо, може с време и да се науча — утешавал той жена си.

Жена му в къщи вдигнала страшна врява, че мъжът ѝ е кръгъл глупак, но из селото се хвалела, че имат чудотворна книжка.

Наскоро след това на един съсед му се изгубило кончето.

— Не е страшно — засмял се съседът. — Рачо веднага ще прочете в чудотворната си книжка кой го е откраднал.

С пълно доверие той отишъл при него, дал му двадесет жълтици и го помолил да прочете в книжката кой е тоя безсрамен крадец. Рачо прибрал важно двадесетте жълтици и рекъл:

— Тъй бързо, както си мислиш, не става. Ела след три дни и ще ти кажа.

Съседът благодарил и разказал в къщи на жена си, че след три дни ще разберат кой е крадецът. Жена му се зарадвала и побързала да съобщи новината на съседката си, като още от вратата завикала:

— Хванахме вече крадеца!

— Наистина ли? — извикала съседката и пребледняла.

— Абе още не сме го хванали — обяснявала жената, — но Рачо вече знае кой е той, само че ще ни каже след три дни.

За учудване, на съседката тоя път никак не ѝ било до приказки. Когато жената си отишла, тя хукнала като подплашена при мъжа си на нивата и с плач му казала:

— Ах, мъжо, Рачо прочел вече в чудотворната книжка, че ти си откраднал кончето. Какво ще правим сега? Няма да преживея тоя позор!

— Не вдигай само такава гюрултия! — ядосал се мъжът ѝ и след малко казал: — Ти си дръж устата, а аз ще разменя с Рачо две-три

умни приказки.

Веднага се върнал в къщи, извадил от сандъка двадесет жълтици и отишъл при Рачо.

— Слушай — казал му той и му сложил двадесетте жълтици на масата, — тия пари ще са твои, ако не кажеш никому, че аз съм откраднал кончето на съседа.

— Защо пък да казвам? — засмял се Рачо и прибрал парите.

— Кажи ми само! — продължил съседът — как да се отърва от кончето, та никой да не разбере, че аз съм го откраднал.

— Много лесно — отговорил важно Рачо, — набий го хубаво и после го пусни, то само ще си отиде в къщи.

С чиста съвест, но и с празна кесия се върнал съседът в къщи. Като се мръкнало, той набил клетото конче, пуснал го навън и то изтичало право в къщи. Селянинът тъкмо бил на двора и много се зарадвал, като видял отново любимото си конче.

— Клетото — съжالياвал го той, — трябва да е било много надалече отвлечено, цялото е в пяна от бързане.

Веднага го завел в обора и му насипал пълни ясли с овес.

Още същия ден се разчуло из цялото село, че Рачо е докарал по тайнствен начин със своята книжка кончето от кой знае колко далеко и след няколко дни той бил провъзгласен за най-учения човек в целия край. Слухът за него така бързо се носел все по-надалеч и по-надалеч, че най-после стигнал и до княжеския дворец.

Князът обикновено не се интересувал много от такива приказки, но тоя път искал, кой каквото знае за Рачо, да му разкаже. Изгубил му се годежният пръстен, който му бил най-скъп от всички скъпоценности, и той напразно го търсел. Понеже всеки ден идвали все по-чудни новини за Рачо, най-после изпратил да го доведат с княжеската каляска.

Рачо никак не се учудил, когато великолепната кола, каквато в града никой не бил виждал досега, се спряла пред бедната му къщичка и слугата със златошити дрехи му предал, че негова светлост князът го моли да го посети. Рачо само важно поклатил глава и се настанил в каляската.

— Мъжо — изтичала жена му след него, — а аз какво ще правя тук сама?

— Нищо няма да правиш — отговорил Рачо, — защото и ти ще дойдеш с мен.

Жена му отначало се дърпала, но след като мъжът ѝ започнал да я убеждава, качила се на капрата. Ала слугата много учтиво я поканил да влезе в каляската и сам седнал на нейното място. После кочияшът шибнал конете и скоро селото останало далеч зад гърба им.

Като пристигнали в княжеския дворец, сам князът излязъл да ги посрещне. Той много учтиво ги поздравил и ги въвел в стаята, приготвена за тях. Рачо, облечен в елека си, се държал много достойно и когато князът го попитал не иска ли да се подкрепи с нещо, отвърнал:

— За подкрепяне не ща нищо, но да можете да ми дадете нещо за ядене, много добре ще направите. Право да ви кажа, гладен съм като вълк.

Князът се усмихнал и си отишъл. След малко дошъл един слуга и постлал на масата за двама души. Рачо веднага се разположил и заповядал на жена си също да седне. Слугата едва сдържал смеха си, но донесъл скоро един голям супник и помолил Рачо да си сипе сам в чинията, колкото пожелае.

— Какво само ще преливаме — рекъл Рачо, дръпнал супника към себе си и казал на жена си: — Яж!

Жена му била също гладна и след малко супникът се изпразнил. Рачо никога през живота си не бил ял такава хубава супа, затова доволно си погладил корема. И понеже очаквал и други също тъй хубави ястия, откопчал най-долния илик на елека си и казал на жена си, като се усмихнал блажено:

— Това е първият.

Слугата, който тъкмо влизал с поднос с месо, много се смутил, оставил веднага месото на масата и изхвъркнал от стаята. Ала Рачо не забелязал това и лакомо се нахвърлил на месото; бързо го излапал и понеже елекът му някак го стягал, разкопчал втория илик и отново блажено въздъхнал:

— Това е вторият!

Тъкмо като казал това, друг слуга носел третото ядене. Той уплашено погледнал изпод вежди Рачо и изхвъркнал през вратата. Рачо все повече се разяждал, като че едва сега му дошъл апетит, но понеже

елекът не бил пригоден за толкова ядене, откопчал още един илик и рекъл:

— Това е третият.

Тъкмо в тоя момент друг слуга носел четвъртото ядене. Щом чул тия думи, пребледнял като платно и избягал навън.

— Тия хора нещо са се побъркали — казал Рачо на жена си. Но колко се учудил той, когато веднага след това и тримата слуги дотичали, паднали пред него на колене и с плач го замолили да не ги издава, че щели веднага да му върнат пръстена и освен това да му броят четиридесет жълтици.

— Добре, донесете пръстена и четиридесетте жълтици — казал Рачо със строг глас и блажено се усмихнал на жена си, когато слугите веднага поставили на масата пръстена и жълтиците.

— Ала ние се боим — извикал внезапно един от слугите, — че негова светлост князът ще ни подозира.

— Лесна работа — отговорил Рачо. — Имате ли тук патици?

— Разбира се, че имаме — кимнали радостно всички слуги.

— Хванете тогава една патица — казал Рачо — и ѝ пъхнете в гърлото тоя пръстен, а после ми я донесете.

Слугите веднага изтичали да направят, каквото им заповядал премъдрият Рачо и скоро донесли нещастната патица, която против волята си трябвало да глътне пръстена. Рачо огледал внимателно патицата, отскубнал няколко пера от опашката ѝ и я подал отново на слугите да я пуснат на двора. После им казал:

— А сега, ако имате там още нещо за ядене, бързо го донесете.

Слугите му донесли толкова много ястия, че от пръв поглед и самият Рачо се уплашил. Ала той бързо се съвзел, нахвърлил се лакомо на ястията и накрая изпразнил всички чинии. Жена му, разбира се, доста му помагала. Тъкмо като слагал последната хапка в устата си, дошъл князът и му казал:

— Понеже чух, че имате някаква чудотворна книжка, в която всичко можете да прочетете, повиках ви да откриете къде е моят...

— Годежен пръстен! — прекъснал го Рачо и като си придал вид на мъдрец, добавил: — Зная вече къде е! — Взел за ръка княза и го завел до прозореца. — Погледнете там оная патица с оскубаната опашка, в нейната гуша е пръстена.

— Наистина ли? — учудил се князът, изтичал на двора, накарал да заколят патицата и действително намерил в гушата ѝ пръстена.

— Безценен човек сте вие — казал след това князът на Рачо. — Как да ви се отплатя?

— Както искате — засмял се Рачо.

— Вземете сега за награда осемдесет жълтици — рекъл князът. — Но за да разберете, че ценя такива хора като вас, можете да останете с жена си завинаги в моя дворец, стига само да искате.

— Защо да не искам — отговорил Рачо и князът веднага му определил три прекрасно наредени стаи за жилище и заповядал на своите хора да изпълняват всички желания на учения човек. Когато останал сам с жена си, Рачо ѝ казал:

— Видя ли, ти толкова ме измъчи заради тая книжка, а как добре сме сега с нейна помощ!

На другия ден поканили Рачо на княжеската трапеза. През цялото време той веселял всички сътрапезници и гостите от смях не могли дори да хапнат. Сам князът бил в най-добро настроение, но понеже мъдростта на Рачо му се сторила някак подозрителна, поискал малко да го изпита. Затова тайно наредил нещо на слугата и той скоро след това донесъл от кухнята паница, покрита с чиния.

— Учени господине — казал след това князът на Рачо, — като знаете всичко тъй добре, кажете ми какво има в тая паница.

Рачо пребледнял, взирал се в чинията, докато му заиграло пред очите, но напразно. В тежко затруднение той тъжно въздъхнал:

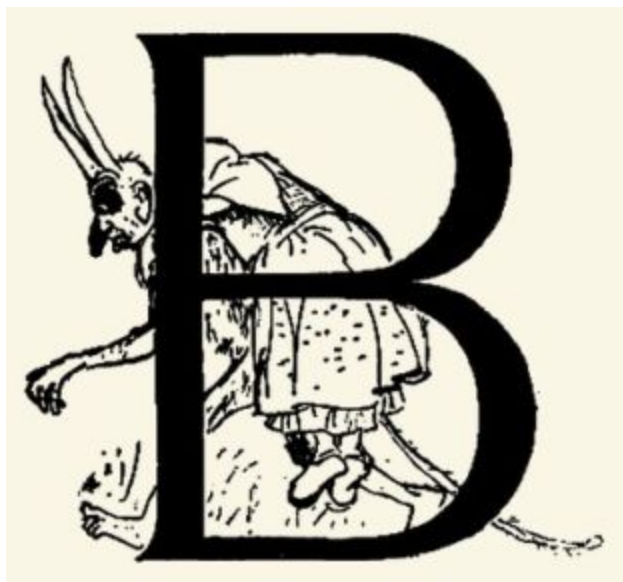
— Ах, клети Рачо, свършено е с тебе!

— Отлично — извикал князът радостно, потупал Рачо по рамото и добавил: — Познахте!

След това вдигнал чинията и под нея се показали варени раци. Всички гости се учудили, но най-много от всички се учудил самият Рачо, задето тъй щастливо се отървал.

От тоя момент той бил считан за най-учения човек и живял до края на живота с жена си в княжеския дворец, почитан и уважаван от всички.

ДЯВОЛЪТ И КАЧА

В едно село живеела стара мома на име Кача. Тя си имала къщичка, градина и малко жълтици, но дори и да тънела в злато, и най-бедният ерген нямало да я вземе, защото била като дявол зла и устата. Тя имала стара майка и често ѝ ставало нужда някой да ѝ прислужва. Но и за грош да бил готов някой да работи, за да се спаси — а тя и с жълтици да му плащала, — пак не би отишъл да ѝ слугува, понеже за всяка дума се съдела с хората и така се карала, че се чувало из цялото село.

Освен това тя не била и хубава, ето защо си и останала стара мома — още малко и щяла да навърши четиридесет години. Както в повечето села, така и тук всяка неделя следобед свирела музика. Писнела ли гайдата, пивницата се изпълвала с момци, в салона и в трема се събирали момите, а край прозорците — децата. Ала най-първа от всички била Кача. Момците канели момите и отивали да танцуват, но на Кача нито веднаж не ѝ се усмихнало такова щастие, макар че била готова сама да плати на гайдаря. Ала напук на това тя не изпускала нито една неделя.

Един път Кача вървяла така по пътя към пивницата и си мислела: „Стара съм вече, а още не съм танцувала с ерген, как да не се косиш? Ако щете, вярвайте, но днес и с дявола бих танцувала.“

Тя влязла сърдата в пивницата, седнала край печката и гледала кой коя кани за танц. Изведнаж вратата се отворила и влязъл господин с ловджийски дрехи. Седнал на една маса близо до Кача и си поръчал нещо за пиене. Момичето донесло бира; господинът я взел и я занесъл на Кача да се чукнат. Каченка отначало се зачудила, че господинът ѝ оказва такава чест, посуетила се малко, но накрая с радост отпила от чашата. Господинът оставил каната, извадил от джоба си една жълтица, хвърлил я на гайдаря и извикал:

— Соло, момче!

Момците се отдръпнали и господинът поканил Кача да танцуват.

— Поврага, кой ли ще е тоя! — питали се старите, като събирали глави; момците се подсмивали, а момите се криели една зад друга и си покривали лицата с престилките, да не забележи Кача, че ѝ се смеят. Ала Кача никого не виждала, била щастлива, че танцува — и цял свят да ѝ се смеел, не би му обърнала внимание. Целият следобед и цялата вечер господинът танцувал само с Кача, купувал ѝ сладки питки и медовина, а като дошло време да си отиват, изпратил я през селото.

— Да можех до смъртта си така да танцувам с вас като днес! — казала Кача на раздяла.

— И това може да стане, ако дойдеш с мен.

— А къде живеете?

— Улови ме през врата и ще ти кажа.

Кача го уловила, но в този момент господинът се превърнал в дявол и полетял с нея право към пъкъла. На вратата на пъкъла той се спрял и почукал. Дошли другарите му, отворили и като видели, че побратимът им е капнал от умора, поискали да му помогнат и да свалят Кача от гърба му. Ала тя го стискала като с клещи за врата и с никаква сила не могли да я отскубнат. Ще не ще, дяволът трябвало да отиде с Кача на гръб при тартора на дяволите.

— Кого носиш? — попитал го тарторът.

Тогава дяволът разправил как, като ходил по земята, чул Кача да се оплаква, че няма с кого да танцува, искал малко да я поуплаши и започнал да танцува с нея; а после поискал за малко да ѝ покаже и пъкъла.

— Аз не знаех — завършил той, — че няма да иска да ме пусне.

— Защото си глупак и не помниш какво съм те учил — нахвърлил се върху него старият дявол. — Преди да започнеш нещо с някого, трябва да знаеш какво мисли. Ако си беше спомнил това, когато Кача е тръгнала с теб, нямаше да я вземеш със себе си. Сега се махай от очите ми и гледай някак да се отървеш от нея.

Разсърдил се дяволът и се потътрил с Кача към земята. Обещавал ѝ, че звездите ще ѝ свали от небето, само да го пусне, проклинал я, но всичко напразно. Измъчен и ядосан, той стигнал със своя товар до една ливада, където един млад овчар, облечен с грамаден кожух, пасял овцете си. Дяволът бил променен в обикновен човек, затова овчарят не го познал.

— Кого си понесъл, приятелю? — попитал той приветливо дявола.

— Ах, драги човече, едва дишам. Помисли само, вървах си аз из пътя съвсем спокойно и изведнаж на гърба ми скочи тая жена и не ще за нищо на света да ме пусне. Искях да я отнеса до най-близкото село и там някак да се отърва от нея, но не мога повече, краката ми се подкосяват.

— Почакай малко, аз ще те отърва от тая натрапница; само че не за дълго, защото трябва пак да паса стадото. До половината път ще я отнеса.

— И на това ще бъда благодарен.

— Хей, чуваш ли, хвани се за мен! — извикал овчарят на Кача.

Щом чула това, Кача пуснала дявола и се хванала за вълнестия кожух. Сега пък стройният овчар хубаво се натоварил — и Кача, и грамадния кожух, който взел сутринта от управителя. Но и на него бързо му омръзнало и започнал да мисли как да се избави от Кача. Като стигнал до едно езеро, хрумнало му да я хвърли в него. Но как? Да може някак да съблече кожуха заедно с нея. Понеже кожухът му бил доста широк, той опитал лека-лека да го смъкне. И ето: извадил едната си ръка — Кача нищо не разбрала, извадил другата — Кача пак нищо не разбрала, откопчал първото копче, после второто, третото и хоп — Кача се намерила в езерото заедно с кожуха.

Дяволът не тръгнал след овчаря, а седнал на синора и започнал да паса овцете, като все се взирал скоро ли ще се върне овчарят с Кача. Не чакал дълго. С мокър кожух на раменете бързал овчарят към

ливадата, като мислел, че чужденецът сигурно е стигнал вече в селото и че овцете му са сами. Когато се срещнали и двамата се загледали учудено — дяволът се чудел, че овчарят се връща без Кача, а овчарят — че господинът още седи там. Като се разбрали, дяволът казал на овчаря:

— Благодаря ти, ти ми направи голяма услуга, иначе сигурно трябваше до второ пришествие да се мъкна с Кача. Никога няма да те забравя и някой ден богато ще те възнаградя. Ала за да знаеш кому си помогнал, ще ти кажа, че аз съм дявол. — Казал това и изчезнал.

Овчарят дълго стоял смаян на мястото си и после си рекъл:

— Ако всички дяволи са глупави като него, добре ще е.

В страната, където живеел нашият овчар, владеел един млад княз. Той бил много богат и понеже при това бил независим владетел, използвал живота в пълна мяра. Живеел из ден в ден във все по-голям разкош, какъвто рядко се среща по света, а нощем от княжеските чертози се носели песните на весели, разпуснати младежи. Страната се управлявала от двама управители, които не били с нищо по-добри от самия владетел. Каквото той сам не прахосвал, вземали го те двамата и бедният народ не знаел вече откъде да събира пари. Който имал хубава дъщеря или пари, нямал нито миг спокойствие, защото всеки момент очаквал князът да предяви своите права върху тях и горко томува, който се възпротивял на неговата воля. Кой би могъл да обича такъв господар? В цялата страна народът проклинал княза и управителите.

Един път, като не знаел вече какво да измисли, князът извикал звездоброеца си и му заповядал да погадае на него и на двамата му управители по звездите. Звездоброецът се подчинил и започнал да гадае какъв ще бъде краят на тримата разсипници.

— Прощавай, твоя княжеска светлост — рекъл той, след като свършил да гадае, — тебе и твоите управители ви грози такава опасност, че ме е страх да я кажа.

— Говори каквото и да е! Но ти ще останеш тук и не се ли изпълнят думите ти, ще ти взема главата.

— С готовност се подчинявам на справедливата заповед. Слушай тогава! Преди месецът да влезе във втора четвърт, ще дойде за двамата управители самият дявол в този и този час, този и този ден, а по пълнолуние ще дойде и за теб, твоя княжеска светлост, и трима ви ще отнесе живи в пъкъла.

— Изпратете тоя измамник в затвора! — заповядал князът и слугите изпълнили заповедта му.

Ала сърцето на княза не било тъй спокойно, както се показвал. Думите на звездоброеца го разтърсили като пророчески глас. За първи път у него заговорила съвестта! Управителите се прибрали в къщи полумъртви от ужас и хапка не сложили в устата си. Събрали цялото си имущество, седнали на колите и заминали за своите имения, където заповядали да запушат замъците им от всички страни, за да не може дяволът да дойде и ги вземе. Князът тръгнал по добър път, заживял тихо и мирно и започнал постепенно да се занимава с управлението на страната, като се надявал, че жестоката съдба ще го отминие.

Бедният овчар нищичко не подозирал. Той всеки ден пасял стадото си, без да се интересува какво става по света. Един ден пред него ненадейно се появил дяволът и му казал:

— Дойдох, овчарю, да ти се отблагодаря за услугата. Като се изпълни първата четвърт на месеца, трябва да отнеса в пъкъла сегашните управители на страната, защото ограбваха бедния народ и мамеха княза. Но знаеш ли какво, понеже виждам, че ще се поправят, ще ги оставя тук и с това ще ти се отплатя. Като дойде този и този ден, иди в първия замък, там ще има много народ. Когато в замъка се вдигне врява, слугите отворят вратата и аз поведа господаря навън, ти се доближи до мен и кажи: „Веднага се махай, иначе зле ще си изпатиш!“ Аз ще се подчиня и ще си отида. Но след това ти поискай от господаря два чувала злато и ако не ще да ти даде, кажи му, че отново ще ме повикаш. Оттам иди в другия замък, направи същото и поискай също такава награда. Ала с парите постъпвай умно и ги използвай за добро. Дойде ли пълнолуние, трябва да отведе самия княз, но не те съветвам да се опитваш да го освобождаваш, иначе твоята глава ще пострада.

Така казал дяволът и си отишъл.

Овчарят запомнил всяка негова дума. Като се изпълнила първата четвърт на месеца, той напуснал службата си и отишъл в замъка, в който живеел единият от двамата управители. Пристигнал тъкмо навреме. Край двореца се тълпял много народ и чакал да види как дяволът ще отнесе господаря им. Изведнаж от двореца се разнесли отчаяни викове, вратите се отворили и дяволът извлякъл господаря навън. Той бил посинял и полумъртъв от страх. Тогава от народа

излязъл овчарят, хванал господаря за ръката и като отстранил дявола, извикал:

— Махай се, иначе зле ще си изпатиш.

В този миг дяволът изчезнал, а зарадваният господар целунал ръка на овчаря и го запитал какво иска за награда. Когато овчарят казал, че иска два чувала злато, господарят заповядал веднага да му ги дадат.

Доволен, овчарят тръгнал към другия замък и също тъй сполучил както в първия. Не е трудно да се разбере, че князът бързо научил за овчаря, понеже без друго все разпитвал какво е станало с двамата управители. Като чул какво се е случило, изпратил кола с четири коня за добрия овчар и когато го довели, горещо го замолил да се смили и над него и го освободи от пъкдени мъки.

— Господарю мой — отговорил овчарят, — не мога да ви обещавам, защото в замяна трябва да дам своя живот. Вие сте голям грешник, но ако веднага се поправите и започнете справедливо, благородно и мъдро да управлявате народа си, както подобава на княз, ще се опитам, па ако ще и сам да отида вместо вас в огнения пъкъл.

Князът искрено обещава да стори това и овчарят си отишъл, като му дал дума, че в определения ден ще дойде в двореца.

Със страх и ужас очаквали навсякъде пълнолунието. Докато отначало всички желаели злато на княза, то сега го съжалявали, понеже, откакто се поправил, никой не можел да си представи подобър княз от него. Дните текат, без да питат как ги брои човек — с радост или с жалост. Докато князът разбере, почукал на вратата денят, когато трябвало да се прости с всичко мило. Облечен в черно, бледен като смъртник, князът седял и чакал да дойде овчарят или дяволът. Изведнаж вратата се отворила и дяволът застанал пред него.

— Пригответи се, княже, времето изтече и аз дойдох да те взема.

Без да каже нито дума, князът станал и тръгнал след дявола към двора, където се бил събрал многоброен народ. Тогава през тълпата, цял запъхтян, се промъкнал овчарят и се спуснал право към дявола, като викал отдалеч:

— Бягай или зле ще си изпатиш.

— Как се осмеляваш да ме задържаш! Не помниш ли какво ти казах? — прошепнал дяволът на овчаря.

— Ех, глупчо, не ме е грижа за княза, ами за тебе. Кача е жива и те търси!

Щом чул за Кача, дяволът веднага офейкал и оставил княза на мира. Овчарят скришом му се надсмял и се зарадвал, че освободил княза с тая измама. Затова пък князът го направил свой пръв болярин и го обикнал като роден брат. А и не сгрешил, понеже бедният овчар му станал искрен съветник и добър болярин. От четирите чувала злато не оставил за себе си нито грош, а помогнал на тия, от които управителите ги били ограбили.

ДЪЛГИЯ, ДЕБЕЛИЯ И ОСТРОГЛЕДИЯ

Имало едно време един цар, който бил вече стар, а имал само един син. Веднаж той повикал сина си и му рекъл:

— Мили синко, ти добре знаеш, че зрелите плодове окапват, за да сторят място на други. И моята глава вече дозрява и сигурно не след дълго слънцето няма повече да я огрява. Ала преди да ме погребеш, много ми се иска да видя бъдещата си снаха — твоята невеста. Ожени се, сине мой!

А царският син отвърнал:

— С радост бих изпълнил волята ти, татко, но нямам невеста и никоя не познавам.

Тогава старият цар бръкнал в джоба си, извадил един златен ключ и го подал на сина си.

— Качи се горе на кулата, на най-горния етаж, огледай се наоколо и после ми кажи коя ти е харесала.

Царският син веднага тръгнал. Никога не се бил качвал горе и не бил чувал какво има там.

Като стигнал до последния етаж, видял на тавана малка желязна вратичка, също като капак, която била заключена. Отключил я със

златния ключ, повдигнал я и се качил горе. Озовал се в една голяма кръгла зала, таванът на която бил син като небе в ясна нощ и сребърни звезди блестели по него. Подът бил зелен копринен килим, а на стените имало дванадесет високи прозореца със златни рамки. На всеки прозорец била изобразена на кристално стъкло с всички цветове на дъгата по една мома с царска корона на главата. На всеки прозорец имало различна мома с различно облекло, една от друга по-хубави. Царският син не можел да им се нагледа. И както ги гледал учуден и не знаел коя да си избере, момите започнали да се движат като живи, да се обръщат към него и да му се усмихват — останало само да проговорят.

Тогава царският син забелязал, че един от дванадесетте прозореца бил покрит с бяла завеса и открил завесата да види какво има под нея. Там стояла една мома в бели дрехи, препасана със сребърен пояс и с бисерна корона на главата; тя била най-хубава от всички, но била тъй тъжна и бледа, като от гроб излязла. Царският син дълго стоял смаян пред портрета и както го гледал, сърцето го заболяло и рекъл:

— Тая искам и никоя друга!

Като изрекъл тия думи, момата навела глава, поруменяла като роза и в същия миг всички моми изчезнали.

Слязъл след това царският син долу и разказал на баща си какво е видял и коя мома си е избрал. Старият цар се натъжил, замислил се и рекъл:

— Лошо си направил, сине мой, че си открил онова, което е било закрито. На голяма опасност си се изложил с тия думи. Тая мома е във властта на един зъл магьосник и е пленена в железния замък. Мнозина са се опитвали досега да я освободят, но никой още не се е завърнал. Ала каквото е станало, не може да се измени, дадената дума е закон. Иди, опитай щастието си и се върни жив и здрав в къщи.

Царският син се простил с баща си, възседнал коня си и тръгнал да си търси невястата. Трябвало да мине през една голяма гора и дълго пътувал през нея, докато се загубил. Както бродел с коня си в гъсталака, между скали и блата, без да знае накъде, чул някой да вика зад него:

— Хей, почакайте!

Царският син се огледал и видял, че един висок човек бърза след него.

— Почакайте и ме вземете при себе си на служба, няма да съжалявате.

— Кой си ти — рекъл царският син — и какво умееш да правиш?

— Наричам се Дългия и мога да се проточвам. Виждате ли ей там на оная висока ела едно птиче гнездо? Аз ще ви го сваля, без да се качвам на дървото.

И започнал Дългия да се проточва, тялото му бързо се удължавало, докато станало високо колкото елата. Той посегнал, взел гнездото, а после изведнаж отново се свил и го подал на царския син.

— Добре си владееш работата — казал царският син, — но защо ми са птичи гнезда, ако не можеш да ме изведеш от тая гора?

— Хм, не е толкова трудно — рекъл Дългия и започнал пак да се проточва, докато станал три пъти по-висок от най-високия бор в гората. Огледал се наоколо и рекъл: — Там, на тая страна, най-лесно можем да излезем от гората. — После пак се свил, хванал коня за юздата и тръгнал напред.

Докато царският син разбере, гората се свършила. Пред тях се разкрила широка равнина, а зад равнината — високи сиви скали, като стени на голям град, и планини, обрасли с гори.

— Ей оттам, господарю, идва моят другар — рекъл Дългия и показал встрани към равнината, — него също би трябвало да вземете на служба, и той много добре ще ви служи.

— Извикай го, нека дойде да видя що за човек е.

— Малко далечко е, господарю — рекъл Дългия, — едва ли ще ме чуе, пък и много време ще мине, докато дойде, защото има тежък товар да носи. По-добре да отида сам да го взема.

Като казал това, Дългия пак се проточил толкова нависоко, че главата му потънала в облаците. Направил две-три крачки, хванал другаря си за рамената и го сложил пред царския син. Той бил шишкав и имал корем като буре.

— Кой си ти и какво умееш да правиш? — запитал го царският син.

— Аз, господарю, се наричам Дебелия и мога да се надувам.

— Я ми покажи!

— Бягайте, господарю, бързо бягайте назад в гората — извикал Дебелия и започнал да се надува.

Царският син не знаел защо трябва да бяга, но като видял, че Дългия бързо тича към гората, пришпорил коня и се спуснал галоп след него. И крайно време било да избяга, защото Дебелия щял да го смачка заедно с коня. Коремът му бързо се разширявал и растял на всички страни и изведнаж всичко се изпълнило с него, сякаш гората се повалила. Тогава Дебелия престанал да се надува, изпуснал въздуха тъй силно, че чак дърветата се огънали, и станал пак такъв, какъвто бил отначало.

— Ти ме прогони — рекъл царският син, — но такъв юнак всеки ден не се среща — тръгвай с мен!

И така продължили заедно. Като стигнали близо до скалите, срещнали един човек, очите на когото били вързани с кърпа.

— Господарю, това е третият ни другар — казал Дългия. — И него вземете на служба, вярвайте ми, няма да ви яде напразно хляба.

— Кой си ти — запитал го царският син — и защо очите ти са вързани? Та ти не виждаш накъде вървиш.

— Охо, господарю, напротив. Тъкмо затова, че много добре виждам, трябва да си връзвам очите. С вързани очи аз виждам така, както другите с невързани, а като ги отвържа, всичко надлъж и шир виждам. Взра ли се пък силно в нещо, то се запалва, а не може ли да гори, пръска се на парчета. Затова ме наричат Острогледия.

После той се обърнал към отсрещната скала, отвързал си кърпата, вперил в скалата огнения си поглед и тя започнала да треци, на всички страни се разхвърчали парчета и след малко от нея останала само купчина пясък. В пясъка нещо блестяло също като огън. Острогледия отишъл и го донесъл на царския син — то било чисто злато.

— Охо, ти си безценен юнак — рекъл царският син. — Трябва да е луд човек, та да не иска да се възползува от твоите услуги. Но като имаш толкова силни очи, погледни и ми кажи далече ли е още железният замък и какво става там.

— Ако пътувахте сам, господарю, сигурно и за една година нямаше да стигнете, но с нас ще стигнете още днес. Сега там тъкмо ни приготвят вечеря.

— А какво прави моята невеста?

*Зъл магьосник я пази
на връх кулата, в клетка
със желязна решетка.*

А царският син рекъл:

— Който е добър човек, нека ми помогне да я освободим.

Всички му обещаха, че ще му помагат, и го повели между сините скали през пролома, който Острогледия прокара с погледа си, а после — през високите планини и гъсти гори, все по-далеч и по-далеч. Където се изпречвало на пътя им някое препятствие, тримата другари го отстранявали. Когато слънцето се наклонило към запад, планините почнаха да стават по-ниски и по-ниски, горите да редят и скалите да се крият под изтравничетата; щом почнало да залязва, царският син видял наблизко желязния замък; като залязло, той вървял вече по желязния мост към портата, а след това желязният мост се вдигнал от само себе си, портата изведнаж се затворила и царският син и неговите другари останали пленени в замъка.

След като огледал двора, царският син оставил коня си в конюшната, където всичко било вече приготвено за него, и влезли в замъка.

На двора, в конюшната, в залите и стаите на замъка видели в здрача множество богато облечени хора, боляри и слуги, но никой от тях не се и помръдвал. Всички били вкаменени.

Минали през няколко стаи и стигнали в трапезарията. Тя била ярко осветена, по средата ѝ имало маса и на нея много добри ястия и питиета, приготвени за четирима души. Чакали, чакали, мислели, че някой ще дойде, но след като дълго време никой не идвал, седнали и започнали да ядат и пият, каквото им душа иска.

Като се нахранили, заозъртали се къде ще спят. Тогава неочаквано вратите се отворили и в стаята влязъл магьосникът — прегърбен старец с дълги черни дрехи, с гола глава и брада, дълга до колената. Вместо пояс имал три желязни обръча. Той водел за ръка чудно хубава мома, облечена с бели дрехи. Тя имала на кръста си сребърен пояс, а на главата си носела бисерна корона и била бледа и тъжна, като от гроб излязла. Царският син веднага я познал, скочил и

тръгнал към нея, но преди да смогне да изрече и една дума, магьосникът му казал:

— Зная защо си дошъл, искаш да отведеш оттук принцесата, нали? Добре, щом е така, можеш да я вземеш, но само при условие, че съумееш до три нощи да я опазиш да не ти избяга. Избяга ли, ще се вкамениш заедно със своите слуги, както всички, дошли преди теб.

После той посочил на принцесата едно кресло да седне и излязъл.

Царският син не можел очи да откъсне от момата, толкова била хубава. Започнал да ѝ говори, разпитвал я за различни неща, но тя не отговаряла, не се усмихвала и никого не поглеждала, сякаш била от мрамор. Седнал той до нея и решил цяла нощ да не спи, за да не му избяга. За по-голяма сигурност Дългия се проточил като ремък и се увил покрай стените около цялата стая. Дебелия седнал до вратата, надул се и така я заприщил, че и мишка не можела да се промъкне, а Острогледия застанал до стълба наред стаята на пост. Ала след малко всички задрямали и цяла нощ спали като заклани.

Сутринта като почнало да се развиделява, царският син пръв се събудил, но сякаш нож му пронизал сърцето — принцесата я нямало. Веднага събудил слугите си и ги попитал какво да правят.

— Не се тревожи, господарю — рекъл Острогледия и бързо погледнал през прозореца, — виждам я вече! На сто мили оттук има гора, а сред гората стар дъб: на върха на дъба има желяд и тоя желяд е тя. Нека Дългия ме вземе на рамената си и ще я донесем.

Дългия веднага го повдигнал, проточил се и тръгнал — с всяка крачка десет мили изминавал, а Острогледия му показвал пътя. Не се минало повече време, отколкото ти трябва един път да обиколиш къщата, и те пак се върнали. Дългия подал желяда на царския син и казал:

— Пусни го на земята, господарю!

Царският син го пуснал и в същия миг принцесата застанала пред него. А когато слънцето се показало зад планините, вратите се разтворили с гръм и магьосникът влязъл в стаята с престорена усмивка. Ала като видял тук принцесата, намръщил се, промърморил нещо и прас! — единият железен обръч на него се счупил и паднал на земята. После той уловил момата за ръка и я отвел.

През целия ден царският син нямало какво да прави, само обикалял из замъка и около него и виждал чудни картини.

Навсякъде сякаш в един миг животът бил спрял. В една зала видял някакъв принц, който държал с двете си ръце меч, сякаш искал да разсече на две някого, но преди да смогне да удари, се вкаменил. В друга стая имало вкаменен рицар, който сякаш бягал от страх пред някого, но се спънал на прага, залитнал и така си и останал. Край огнището седял някакъв слуга и държал в едната си ръка парче печено месо от вечерята, а с другата поднасял хапка към устата си, но преди хапката да стигне до устата му, също се вкаменил. Много други вкаменени хора видял още царският син, всеки в такова положение, в каквото го заварили думите на магьосника: „Вкаменете се!“ Имало и много хубави вкаменени коне. Навсякъде в замъка и около него било пустош и мъртвило. Имало дървета, но без листа, имало ливади, но без трева, имало река — но тя не течала, нямало ни птичка да запее, ни цветенце да цъфне, ни бяла рибка да трепне във водата.

И сутринта, и на обед, и вечерта царският син намирал с другарите си в замъка хубава и обилна храна: ястията сами се поднасяли, виното само се наливало. А когато свършили вечерята, вратата пак се отворила и магьосникът довел принцесата на царския син да я пази. Макар че всички решили в никакъв случай да не се оставят да заспят, нищо не излязло и пак заспали. А когато на другия ден на разсъмване царският син се събудил и видял, че принцесата я няма, скочил и задърпал Острогледия за рамото.

— Хей, ставай, Острогледи, виждаш ли къде е принцесата?

Острогледия потъркал очи, погледнал и казал:

— Виждам я вече. На двеста мили оттук има една планина и в планината — скала. В скалата има един скъпоценен камък и тоя камък е тя. Занесе ли ме там Дългия, ще я вземем.

Дългия веднага го качил на рамената си, проточил се и тръгнал: с всяка крачка двадесет мили изминавал. Острогледия се взрял в планината с огнените си очи и планината се разсипала, а скалата в нея се пръснала на хиляди парченца, между които заблестял скъпоценният камък. Взел го и го занесъл на царския син. Като го пуснал на земята, принцесата пак застанала пред тях. Когато след това магьосникът дошъл и я видял, очите му светнали от злоба и прас! — още един

железен обръч се счупил на него и отхвъркнал. Той измърморил нещо и отвел принцесата от стаята.

През деня всичко било също както предишния ден. След вечеря магьосникът пак довел принцесата, погледнал сурово царския син в очите и подхвърлил подигравателно:

— Ще видим кой кого, ти ли ще победиш или аз!

Всички се заловили още по-усърдно за работа, за да не заспят; не искали дори да седнат и решили цяла нощ да ходят. Но напразно, били омагьосани, един след друг заспали, както ходели, и принцесата изчезнала.

Сутринта царският син пак се събудил пръв и като не видял принцесата, събудил Острогледия.

— Хей, ставай, Острогледю! Виж къде е принцесата!

Острогледия дълго се взирал навън.

— Ох, господарю — казал той, — далече е, много далече. На триста мили оттук е черното море, а сред морето лежи на дъното една мида. В тая мида има златен пръстен и тоя пръстен е тя. Ала ти не се тревожи, ще я донесем. Но днес Дългия трябва да вземе и Дебелия, и той ще ни потрябва.

Дългия качил на едното си рамо Острогледия, а на другото Дебелия, проточил се и тръгнал: с всяка крачка — тридесет мили изминавал. Като стигнал до черното море, Острогледия му казал къде трябва да бръкне във водата за мидата. Дългия протегнал ръка, колкото може повече, но не успял да достигне дъното.

— Почакайте, приятели, мъничко само почакайте, аз ще ви помогна — рекъл Дебелия и си надул корема с всичка сила. После седнал на брега и започнал да пие. След малко водата толкова спаднала, че Дългия лесно достигнал дъното и изнесъл мидата навън. Извадил от нея пръстена, взел другарите си на рамена и забързал назад. Ала по пътя не му било леко да тича с Дебелия, понеже той бил изпил половината море и го изтървал на земята в една широка долина. Дебелия бухнал като мях, хвърлен от кула, и в миг долината се изпълнила с вода и се превърнала в голямо езеро; сам Дебелия едва излязъл от него.

През това време царският син стоял в замъка много разтревожен. Утринни зари започнали да пламенят зад планините, а слугите му още не се връщали. Колкото по-ярки ставали слънчевите лъчи зад

хоризонта, толкова повече растял страхът му. Студена пот избила по челото му. Скоро слънцето се показало на изток като тънка огнена ивичка, в същия миг вратите се отворили със силен трясък и на прага застанал магьосникът. Като видял, че принцесата я няма, той грозно се изкискал и влязъл в стаята. В тоя миг — дрън! — стъклото се разбило на късове, златният пръстен паднал на земята и в миг принцесата застанала сред стаята.

Когато Острогледия видял какво става в замъка и в каква опасност се намира господарят му, казал това на Дългия; Дългия направил една крачка и хвърлил пръстена през прозореца в стаята. Магьосникът заревал от ярост, та чак замъкът се разтреперал, но изведнаж — прас! — третият железен обръч се счупил и отскочил, магьосникът се превърнал в гарван и излетял навън през счупения прозорец.

Тогава прекрасната мома изведнаж проговорила: благодарила на царския син, че я освободил, и поруменяла като роза. В двореца и край него всичко оживяло. Тоя, който държал в залата вдигнат меч, ударил с него във въздуха тъй силно, че изфучало, и после го пхнал в ножницата си; тоя, който се бил препънал на прага, паднал на земята, но веднага станал и се хванал за носа да види дали е цял; тоя, който седял край огнището, пхнал хапката печено месо в устата си и продължил да яде и така всеки довършил, каквото бил започнал да прави в момента, в който се вкаменил. В конюшните весело затропали и зацвилили конете, дърветата около замъка се раззеленили, ливадите се изпълнили с пъстри цветя, високо във въздуха заляла чучулига, а в бистрата рекичка се застрелкали стада дребни рибки. Навсякъде било оживено и весело.

През това време в стаята, където бил царският син, се събрали много боляри и всички започнали да му благодарят, че ги освободил. Ала той рекъл:

— На мен няма какво да благодарите; ако не бяха моите верни слуги Дългия, Дебелия и Острогледия и с мене щеше да стане същото, както с вас.

Веднага след това тръгнал на път към къщи при баща си, стария цар, със своята невяста и със слугите си Дългия и Острогледия и всички боляри го придружавали. По пътя срещнали и Дебелия и го взели със себе си.

Старият цар заплакал от радост, че син му излязъл толкова щастлив, тъй като вече си мислел, че никога няма да се завърне. Скоро след това направили голяма сватба, която продължила три седмици. Всички боляри, които царският син освободил, били поканени на сватбата. Когато сватбата свършила, Дългия, Дебелия и Острогледия съобщили на младия цар, че ще тръгнат отново по света да си търсят работа. Младият цар ги увещавал да останат при него.

— Всичко, каквото ви трябва за цял живот, ще ви дам, нищо няма да работите! — казал им той.

Ала на тях такъв ленив живот не им се харесвал. Те се простили с него и заминали и досега скитат нейде по света.

Издание:

Заглавие: Чехски народни приказки

Преводач: Георги Карагъзов

Език, от който е преведено: чешки

Издател: Народна култура

Град на издателя: София

Година на издаване: 1956

Тип: приказки

Печатница: Държ. полиграфически комбинат „Димитър Благоев“

Редактор: Невена Захаријева

Художествен редактор: Васил Йончев

Технически редактор: Димитър Захариев

Художник: Борис Ангелушев

Художник на илюстрациите: Любомир Зидаров

Коректор: Мария Йорданова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/5422>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.